

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДОЦЕНКО Марія Володимирівна

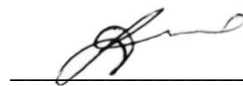
УДК 81'373.2:141.78

ДИСЕРТАЦІЯ
ПОЕТОНІМІКА МОДЕРНІСТСЬКОЇ ТА
ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРОЗИ

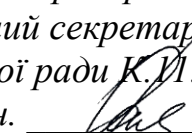
10.02.01 – українська мова

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Доценко М.В.

*Дисертація є ідентичною
іншим примірникам дисертації
Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради К.У.051.14
к.ф.н. О. О. Залужна*

Науковий керівник:
Коваль Людмила Михайлівна,
доктор філологічних наук, доцент

Вінниця – 2018

АНОТАЦІЯ

Доценко М. В. Поетоніміка модерністської та постмодерністської прози. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. – Донецький національний університет імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України. – Вінниця, 2018.

Дисертацію присвячено аналізу поетоніміки модерністської та постмодерністської прози в аспектах її походження, структури, функціонально-стилістичного та навантаження.

У дисертації здійснена перша спроба комплексного аналізу поетоніміки в модерністських та постмодерністських прозових літературних творах. Поетонімам належить епохальна роль як художньо-виражального лексичного прошарку, що маркує письменницький стиль, експлікує світоглядні та художньо-літературні авторські інтенції.

У першому розділі роботи витлумачено основні поняття ономастики, окреслено проблематику історії вивчення власних імен, термінологічного апарату, класифікаційних ознак і їхніх функцій. Специфіка онімів у художньому тексті є предметом дослідження багатьох наукових студій вітчизняних і зарубіжних вчених; вибір поетонімів, зокрема їх семантико-стилістичних особливостей, представляє характеристичний елемент кожного твору.

У дисертації терміни «поетична ономастика» та «літературна ономастика», «поетонім» і «літературний антропонім» потрактовано як синонімічні. Поетична ономастика – це розділ ономастики, що вивчає ВІ в літературних творах, зокрема принципи їх творення, особливості функціонування в тексті, стилістичний потенціал, сприйняття читачем, а також

світоглядні й естетичні установки автора твору, що зумовили відповідний поетонімікон.

Універсальним терміном, який корелює з усіма розрядами ВІ в літературному тексті, є поетонім – ім'я в художній літературі, що реалізує номінативну, характеризувальну, стилістичну, ідеологічну та інші функції.

Онімні одиниці постають вербалізованими відображеннями в свідомості реципієнта об'єкта найменування та репрезентують одиничні поняття про певний об'єкт або ж становлять результат різноманітних семантичних модифікацій.

Вважається, що антропоніми є найбільш ілюстративними засобами в рамках пропріальної лексики художнього тексту, вони функціонують як невід'ємна складова в системі засобів художньої виразності. Можна виокремити такі функції власних імен у художньому тексті: номінативна, характеристична, стилістична, експресивно-емоційна, алюзійна, деконструктивна та функція мовної гри.

Специфіку літературних антропонімів відображає ємність їхнього змістового навантаження, їхня вторинність щодо загальних онімів, упорядкованість поетонімної системи.

Зміни в системі ВІ загалом породжені історичними та культурними традиціями, а також відповідають етапам розвитку суспільства.

У другому розділі викладені результати дослідження модерністської поетоніміки, зокрема охарактеризовано генеалогічні, структурні та семантичні особливості власних імен; проведений кількісний аналіз етронімної та питомої лексики виявив превалюючу роль запозичених імен (98 номінацій; 92,5%); рідномовні імена представлені поодинокі (8 номінацій; 7,5%).

У дисертації також розглянуто семантико-стилістичні функції поетонімів та їхні конотативні особливості; здійснено лексико-семантичний аналіз прізвищ із їхньою подальшою класифікацією; з'ясовано структурні особливості

антропонімів, виявлено однокомпонентні та багатоконпонентні різновиди; диференційовано типи номінації в межах різних антропомоделей.

Аналіз денотативно-номінативної структури топоніміки дозволяє констатувати, що основними рисами поетоніміки модерністської літератури є: 1) поширення топонімів – імен міських об'єктів, що пояснюється загальною урбанізацією життєустрою епохи; 2) активне використання суверенонімів, континентінімів, космонімів як відповідь на суспільну глобалізацію. У ході дослідження також диференційовано та проаналізовано денотативні основи прецедентних поетонімів.

У третьому розділі дисертації подано аналіз поетоніміки постмодерністських письменників, який відрізняється від попередньої епохи, зокрема, диференційна ознака цього періоду, виявлена за допомогою генеалогічного підходу, полягає у збільшенні запозичених антропонімів (124 номінації; 83,2%).

У прозаїчних творах обох періодів переважна більшість запозичень походить від давньогрецької, латинської та єврейської. Крім того, загальними джерелами запозичень антропонімів є англійська, арабська, італійська, німецька та тюркські мови. У проаналізованих літературних творах обох періодів виявлено антропоніми, похідні з різних мов: у модерністських текстах це імена з китайської, шведської, арамейської, фінікійської, санскриту; в постмодерністській прозі – зі скандинавських мов, французької і грузинської.

Питомі антропоніми, представлені маргінально як в модерністських, так і постмодерністських творах (25 номінацій; 16,8%).

З точки зору модифікацій антропонімів розрізнено типові постмодерністські методи інтертекстуальності та мовної гри; спостережено наскрізний сакральний мотив.

Аналіз прізвищ виявив зміни у кількісному співвідношенні виділених типів, зокрема, виділено унікальні авторські новотвори. Лексико-семантичний аналіз імен в обох періодах показує такі групи: патронімні, топонімні, побутові,

флороніми, орнітонімні, анімалонімні, етнонімні, професійні, заняттєві та прикметні типи. У модерністських романах переважають прикметні, патронімні та професійні, тоді як в постмодерністській прозі це патронімні, прикметні та топонімні. Примітно, що серед структурних моделей з'являються скорочені прізвища, поширюються прізвиська, збільшуються жіночі імена.

Денотативно-номінативний аналіз показав, що топоніми, а саме хороніми, ойконіми, ороніми, терроніми та гідроніми, широко представлені в постмодерністській прозі; крім того, виділено значну кількість номінацій географічних об'єктів, розташованих за кордоном.

У дослідженні також виділено прецедентні поетоніми; сфери літератури, історії, релігії служать основою їхнього формування як в романах постмодернізму, так і модернізму. Переважна більшість виявлених прецедентних імен є спільною для прози обох періодів, однак також зафіксовано й оригінальні оніми: у модерністській прозі це лексичні одиниці, що апелюють до кримінального му світу та фольклору, в постмодерністській прозі – до сфери кіно.

Відмінною рисою постмодерністського періоду є наявність фонових власних назв, представлених іменами машин, газет та журналів, ергонімів. У текстах фонові орієнтири виділено як у трансплантованій (оригінальною мовною формою), так і в транслітерованій версії.

Таким чином, доведено, що власне імена є невід'ємним елементом стилістичної та організаційної структури художнього твору, що відображає авторський стиль та світосприйняття.

Ключові слова: ономастика, онім, поетонім, власне ім'я, антропонім, топонім, модернізм, постмодернізм, художній текст.

SUMMARY

Dotsenko M. Poetonymics of Modernist and Postmodernist Prose. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.01 – Ukrainian Language. – Vasyl' Stus Donetsk National University. – Vinnytsia, 2018.

The thesis is devoted to the analysis of the modernist and postmodernist prose poetonymics in terms of its origin, structure, and functional stylistics.

The thesis represents the first attempt of a holistic complex analysis of the poetonymics in modernist and postmodernist prose literary works. The epoch-making role of the poetonyms as an artistic and expressive lexical stratum, which marks the writer's style, explains the author's worldview, ideological, and literary intentions.

The first chapter concentrates on the onomastics basic concepts, indicates the issues of the proper names' historical development, terminology, classificatory features, and their functions. Peculiarities of onyms in the artistic text serve as the research subject for many native and foreign scholars; the choice of the poetonyms, their semantic-stylistic features in particular, become the focal point of many works.

The thesis interprets the terms “poetic onomastics” and “literary onomastics”, “poetonym” and “literary anthroponym” as synonyms. Poetic onomastics is understood as a part of onomastics studying proper names in literary works, in particular the principles of their coining, the peculiarities of their functioning in the text, their stylistic potential, the reader's perception, as well as the author's ideological and aesthetic intensions, which lead to the corresponding poetonymicon.

The universal term, which correlates with all the levels of the proper name (hereafter PN) in the literary text, is the poetonym – a name in the literature which represents nominative, characteric, stylistic, ideological and other functions.

In the recipient's mind, onyms appear to function as verbalised reflections of the object nominated and either represent individual notions about a particular object or become the result of various semantic modifications.

Anthroponyms are believed to be the most illustrative means within the proprietary vocabulary in the artistic text, they function as an integral component of the artistic expressive means. The following functions of proper names in the artistic text can be singled out: nominative, characteristic, stylistic, expressive-emotional, allusive, deconstructive, and the function of the language game.

The antroponyms' specific features are reflected in their semantic contents volume, their secondary function as for general onyms, the order of the poetonymic system.

The changes in PN's system are as a rule caused by historical and cultural traditions and correspond to the society development stages.

The second chapter presents the results of the modernist poetonymics study are outlined, i.e. the proper names genealogical, structural, and semantic features are singled out; the ethnonym and native vocabulary quantitative analysis is carried out; the prevailing role of the borrowed names is revealed (98 nominations; 92,5%); names from the native language are scarce (8 nominations; 7,5%).

The thesis also considers the poetonyms semantic-stylistic functions and their connotative peculiarities; lexical and semantic analysis of the surnames with their subsequent classification is carried out; the anthroponyms structural features are clarified; one-component and multi-component types were found; the types of nomination within different anthropomodels are differentiated.

The analysis of the toponymics denotative-nominative structure makes it possible to state that the main features of the modernist literature poetonymics are: 1) the spread of toponyms – the urban objects names, which is explained by the general urbanization of the era life-style; 2) the active use of suverenonyms, kontynentonyms, kosmonyms as a response to social globalization. As the study outcome, the denotative background of the precedent poetonyms inventory is also identified and analysed.

The third chapter concentrates on the analysis of the postmodernist writers poetonymics, which differs from the previous era, i.e. the differential feature of this

period, revealed through genealogical approach, is the increase of the borrowed anthroponyms (124 nominations; 83,2%).

In prosaic works of both periods, the vast majority of borrowings come from Old Greek, Latin, and Hebrew. In addition, common sources of anthroponyms borrowings are the English, Arabic, Italian, German, and Turkish languages. In the analysed literary works of both periods, anthroponymic derivatives from different languages are found: in modernist texts, these are the names from Chinese, Swedish, Aramaic, Phoenician, Sanskrit; in postmodernist prose – from the Scandinavian languages, French, and Georgian.

Unique anthroponyms are presented in modernist prose marginally, as well as in the works of the postmodernism period (25 nominations; 16,8%).

In terms of the anthroponyms modifications, typical postmodernist methods of intertextuality and language play are distinguished; the interweaving sacred motif is traced.

The analysis of the surnames reveals the changes in the quantitative correlation of the distinguished types, i.e. neoplasms unique for the author are singled out. Lexical and semantic analysis of the names in both periods reveals the following groups: patronyms, toponyms, household units, floronyms, ornitonyms, animalonyms, etnoonyms, professionalisms, job units, and notable types. Modernist novels are dominated by descriptives, patronyms and professionalisms, whereas in postmodernist prose those are patronyms, descriptives, and toponyms. It is noteworthy that within structural models there appear shortened surnames, the domination of nicknames, the increase in female names.

Denotative-nominative analysis demonstrates that toponyms, horonyms, oykononyms, oronyms, terronyms, and hydronyms are widely spread in postmodernist prose; in addition, nominations of geographic objects located abroad are found in abundance.

The paper also focuses on the unique poetonyms where spheres of «literature», «history», «religion» serve as a basis for their formation both in the novels of

postmodernism and those of modernism. The overwhelming majority of the above-mentioned sources for unique names coining are shared by the prose of the both periods, however the original ones are also found: in the modernist prose these are lexical units belonging the criminal world and folklore, in the postmodernist prose – to the sphere of the cinema.

The distinctive feature of the postmodern period is the presence of the background proper names, the units based on the names of cars, newspapers and magazines, ergonyms. In the texts, the background propriety onyms are presented both in the transplanted (the original language form) and in the transliterated version.

Thus, it is proved that the proper names are an integral element of the stylistic and organisational structure of the artistic work, which reflect the author's style and their perception of the world.

Key words: onomastics, onym, poetonym, proper name, anthroponym, toponym, modernism, postmodernism, artistic text.

Список публікацій здобувача

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Доценко М. В. Роль поетонімної опозиції у формуванні образів села і міста у романі В. Підмогильного «Місто». Восточноукраинский лингвистический сборник: Сб. науч. трудов. Вып. 16 / Редколлегия: Г. П. Лукаш (отв. ред.) и др. Винница: ФОП Корзун Д. Ю. 2015. С. 62–70.

2. Доценко М. В. Експресивні можливості формально ідентичних власних назв у художньому мовленні. Український смисл : наук. зб. / за ред. проф. І. С. Попової. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. С. 132–141.

3. Доценко М. В. Зв'язок топонімікону і жанрово-стильової природи тексту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»: Зб. наук. праць. Випуск 2 Том 1. Одеса, 2016. С. 20–22.

4. Доценко М. В. Денотатно-номінативна структура топонімії в постмодерністській прозі. Наукові записки Вінницького держ-го пед-го

університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «фірма Планер», 2017. Вип. 25. С. 167–174.

Статті в закордонних періодичних виданнях

5. Доценко М. В. Структура, мотивація и семантико-стилистические особенности мужского онимикона (на мат. романа В. Подмогильного «Город»). Ученый XXI века : науч. журнал. № 12. 2015. С. 53–60.

6. Доценко М. В. Сакральні штрихи поетонімів постмодерністського тексту. Scientific Researches : Ежемесячный науч. журнал. №5. 2017. С. 28–31.

7. Доценко М. В. Структурні особливості та функції антропонімів у творах письменників-модерністів. Scientific Researches : Ежемесячный научный журнал. № 3 (7). 2017. С. 21–25.

Наукові праці апробаційного характеру

8. Доценко М. В. Роль поетонімних варіацій у вираженні ідейної домінанти (на матеріалі роману В. Підмогильного «Місто»). Материалы XI (LXIII) Международной научно-практической конференции «Новые подходы для оптимизации научной деятельности»: (Украина, г. Киев, 27 ноября 2015 г.). Головка : ФЛП Пантюх Ю. Ф., 2015. С. 29–33.

9. Доценко М. В. Топонімна містифікація – Ялівець Тараса Прохаська. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 16 березня 2016 р. «Сучасна українська нація: мова, історія, культура» [Текст]. Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2016. С. 340–342.

10. Доценко М. В. Рубіж століть у постмодерністському онімному просторі. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук», м. Київ, 8–9 грудня 2017 р. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. С. 14–16.

11. Доценко М. В. Роль поетонімної опозиції в реалізації ідейної домінанти (на мат. жіночого онімікону роману В. Підмогильного «Місто»). Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

«Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 18. С. 340–342.

12. Доценко М. В. Засоби розмежування формально тотожних потонімів. Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах». 29–30 квітня 2016 р., м. Дніпропетровськ . Частина II. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпропетровськ: РоялПринт, 2016. С. 209–211.

13. Доценко М. В. Структура імені-образу в екзистенціальному тексті. Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки. 1–2. 2015. С. 104–110.

14. Доценко М. В. Методичні студії: зб. наук.-метод. праць. Випуск 5. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2016. С. 35–41.

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНИХ ІМЕН	18
1.1 З історії вивчення онімів.....	18
1.2 Питання інтерпретації значення власних імен.....	27
1.3 «Літературна ономастика» і «поетична ономастика»: напрями інтерпретації.....	31
1.4 Класифікаційні ознаки поетонімів.....	38
1.5 Функції онімних одиниць у художньому тексті.....	42
Висновки до Розділу 1.....	50
РОЗДІЛ 2 ПОЕТОНІМІЯ В ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ-МОДЕРНІСТІВ	53
2.1 Антропонімікон у прозі модерністів.....	53
2.1.1 Класифікація за особливостями походження антропонімів.....	53
2.1.2 Функціонально-стилістичні варіації антропонімних одиниць...	60
2.1.3 Семантична характеристика антропонімної лексики.....	72
2.1.4 Структурно-номінативна специфіка власних імен.....	78
2.2 Топоніми у творах письменників-модерністів.....	91
2.3 Прецедентний характер онімії.....	98
Висновки до Розділу 2.....	105
РОЗДІЛ 3 КЛАСИФІКАЦІЯ ОНІМІВ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ РОМАНАХ	108
3.1 Антропонімні одиниці у творах постмодернізму.....	108
3.1.1 Структура антропонімії з погляду походження.....	108
3.1.2 Модифікації антропонімів: функції та стилістика.....	119
3.1.3 Лексична семантика прізвищевої системи.....	124

3.1.4 Функціональне навантаження антропонімних одиниць.....	128
3.2 Топоніми у прозі постмодерністів.....	137
3.3 Роль прецедентних онімів.....	142
3.4 Фонова пропріальна лексика.....	148
Висновки до Розділу 3.....	159
ВИСНОВКИ.....	162
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	166
СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	199

ВСТУП

Поетоніміка становить собою джерело для інтерпретації лінгвістичних особливостей епохи, виявляє закодованість авторського задуму змісту твору. Власні імена як невід'ємний конституент художнього тексту формують його стилістичну систему, сприяють створенню образності, особливих асоціації та конотацій, що репрезентують індивідуально-художню семантику, відтворюють історичне та культурне тло подій.

Студіювання онімів були предметом дослідження в роботах філософів, літературознавців, географів, картографів ще з античних часів, проте не втратили актуальності й донині. За останні роки з'явилося чимало досліджень у галузі загальної (Є. С. Отін, В. Д. Познанська, О. В. Суперанська, М. М. Торчинський та ін.) та літературної ономастики (О. М. Алтухова, Л. О. Белей, М. В. Буєвська, Т. М. Вінтонів, Ю. О. Карпенко, Е. О. Кравченко, Е. Б. Магазаник, М. Р. Мельник, Н. В. Мудрова, І. В. Мурадян, Т. В. Немировська та ін.).

Актуальність роботи. На сьогодні в лінгвоукраїністиці відсутні праці, які б комплексно репрезентували ономастикон художніх творів письменників-модерністів та постмодерністів. Крім того, окремі теоретичні положення літературної ономастики потребують уточнення та доопрацювання. У такому річищі виконаний у дисертації аналіз поетонімікону модерністської та постмодерністської прози в аспектах його походження, структури, функціонально-семантичного навантаження, стилістичного потенціалу є необхідним та на часі. Ще одним аспектом, який увиразнює актуальність дисертаційної праці, є те, що цілісна інтерпретація поетонімікону творів українського модернізму та постмодернізму посприє вивченню специфіки художньо-літературного мовлення цього періоду, а також осмисленню латентних інтенцій літературного процесу в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в межах наукових тем кафедри загального та прикладного

мовознавства і слов'янської філології Донецького національного університету імені Василя Стуса «Комунікативно-прагматична і дискурсивно-граматична лінгвоперсонологія: структурування мовної особистості та її комп'ютерне моделювання» (номер державної реєстрації 0115U000088) (2015 – 2017 рр.), «Об'єктивна і суб'єктивна мовносоціумна граматики: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (номер державної реєстрації 0118U003137) (2018 – 2020 рр.).

Метою дослідження є комплексний аналіз онімії художніх творів письменників-модерністів і постмодерністів. Реалізація мети дисертації передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) схарактеризувати поетичну ономастику як галузь сучасної науки;
- 2) визначити мовну природу поетоніма;
- 3) диференціювати антропонімію модерністської та постмодерністської прози за генеалогічним критерієм;
- 4) виявити стилістичні модифікації антропонімів;
- 5) проаналізувати семантику антропонімів;
- 6) визначити структурні особливості спостереженої антропонімії;
- 7) виконати денотатно-номінативний аналіз виявлених топонімів;
- 8) установити специфіку прецедентних онімів у творах модерністського та постмодерністського періодів;
- 9) виявити денотативно-номінативні ознаки фонових онімів у постмодерністській прозі.

Об'єктом дослідження є власні імена, зафіксовані у модерністських та постмодерністських текстах.

Предмет дослідження – генеалогічні, структурні, стилістичні та семантичні особливості поетонімії досліджуваної прози.

Матеріал роботи становлять 1520 поетонімних одиниць, виокремлених у романах «Україна у вогні» О. П. Довженка, «Тіні забутих предків» М. М. Коцюбинського, «Місто» В. П. Підмогильного, «Я (романтика)» Миколи

Хвильового, «Вершники» Ю. І. Яновського, «Ворошиловград» С. В. Жадана, «Молоко з кров'ю» Люко Дашвар, «Непрості» Т. Б. Прохаська, «Одного разу» І. В. Роздобудько, «Ключ» В. М. Шкляра.

Досягнення поставленої мети та вирішення конкретних завдань роботи зумовили використання таких **методів**: *суцільної вибірки*, який ужито для виокремлення та фіксації власних імен; *квантитативний*, що полягає у визначенні кількісних ознак масиву онімів; метод аналізу словникових дефініцій; *описовий*, що дає змогу проаналізувати, інтерпретувати й класифікувати и поетоніми; *стилістико-контекстологічний*, що уможливорює визначення емоційно-експресивного змісту онімів у аналізованих творах; *порівняльно-зіставний метод* – для встановлення спільного та відмінного у системі онімного простору модернізму та постмодернізму; *методи словотвірного, семантичного й етимологічного аналізу* – для дослідження структури, значення та походження зафіксованих лексичних одиниць.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено цілісний комплексний опис поетонімікону модерністських та постмодерністських творів. Визначено епохальну роль поетонімів як художньо-виражального лексичного прошарку, що рельєфно маркує письменницький стиль, експлікує світоглядні та художньо-літературні авторські інтенції.

Теоретичне значення. Результати дослідження сприятимуть повнішому та глибшому осмисленню теоретико-методологічних засад загальної та літературної ономастики, поповнять наукові положення стилістики української мови, лінгвокультурології, етнолінгвістики; стануть вагомим внеском в теорію літературознавства та культурології.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані під час вивчення теоретичних курсів загального мовознавства, загальної та літературної ономастики, історії української літературної мови, лексикології та стилістики, української літератури, у спецкурсах, присвячених питанням теорії номінації, лексичної семантики.

Матеріали дослідження є цінними для написання курсових, дипломних і магістерських робіт.

Особистий внесок здобувача. Усі результати наукового дослідження отримані дисертантом особисто, усі статті написано одноосібно.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри української мови Донецького національного університету імені Василя Стуса, а також на трьох міжнародних (*Міжнародна науково-практична конференція «Новые подходы для оптимизации научной деятельности»* (Київ, 27.11.2015); *Міжнародна науково-практична конференція «Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук»* (Київ, 8–9.12.2017); *Науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасна українська нація: мова, історія, культура»* (Львів, 16.03.2016)), і двох всеукраїнських науково-практичних конференціях (*Всеукраїнська науково-практична конференція «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»* (Переяслав-Хмельницький, 2015); *Всеукраїнська наукова конференція «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах»* (Дніпро, 29–30.04.2016)).

Публікації. Основні положення, теоретичні й практичні результати дослідження викладено в 14 одноосібних публікаціях, із яких 4 статті уміщені в наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України, 3 – в міжнародних періодичних виданнях, індексованих у наукометричних базах, 2 статті у нефахових виданнях України, 5 тез у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, висновків, списку використаної літератури (389 найменувань, у тому числі 16 – іноземними мовами), списку джерел емпіричного матеріалу (10 позицій). Загальний обсяг роботи становить 199 сторінок, основний текст дисертації викладено на 152 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНИХ ІМЕН

1.1 З історії вивчення власних імен

Власні імена (ВІ) формують ємний національно-самобутній ярус у лексиці будь-якої мови. Як її складник, вони визначають парадоксальні ситуації, аналіз яких сприяє виникненню нових, поглиблених лінгвістичних концепцій. Їхня специфіка здавна привертала увагу дослідників у найрізноманітніших галузях науки: лінгвістиці, літературі, історії, археології, етнографії, філософії і под. Мовна своєрідність ВІ дає підстави виділити їх в окрему науку – ономастику, яку залежно від досліджуваного аспекту класифікують на розділи (антропоніміку, топоніміку, зооніміку, космонімію тощо). Крім цього, в ономастиці розмежовують спеціальні напрями з вивчення імен у художній літературі, усній народній творчості, у діалектах і говірках, в офіційно-діловому стилі мови.

Загальноономастичні дослідження, започатковані ще І. Я. Франком [345], набули активного розвитку в середині ХХ ст. Вагома роль у цьому процесі становлення ономастики як науки належить працям К. К. Цілуйка, що мають збирацько-систематизаторський, етимологічний, теоретичний характер. Значну роль також мають студії А. О. Білецького, К. Й. Галаса, В. О. Горпинича, І. М. Желєзняк, Р. І. Керсти, О. А. Купчинського, В. В. Лободи, Л. Т. Масенко, А. П. Непокупного, Є. С. Отіна, В. П. Петрова, Я. О. Пури, Ю. К. Редька, О. С. Стрижака, М. І. Сюська, М. Л. Худаша, П. П. Чучки та їхніх послідовників Д. Г. Бучка, С. О. Вербича, М. І. Зубова, О. П. Карпенко, В. В. Лучика, С. М. Медвідь-Пахомової, В. П. Шульгача та ін. Узявши витоки з топонімії, українська наука про ВІ послідовно виокреслила антропонімію, а згодом й інші ономастичні галузі.

У ХХ ст. у зв'язку із залученням нового матеріалу фонд спеціальних ономастичних досліджень було розширено. У 60-ті рр. було чітко розмежовану онімну та апелятивну лексику. У 70-ті рр. з'явилися ґрунтовні теоретичні роботи А. А. Білецького «Лексикологія і теорія мовознавства (ономастика)», О. В. Суперанської «Загальна теорія власного імені», В. О. Ніконова «Ім'я і суспільство». Було опубліковано окремі статті українських ономатологів (Ю. О. Карпенка, А. Д. Зверева, І. І. Ковалика та ін.).

Період 60-80-ті рр. відзначений багатоаспектним вивченням ВІ (географічний аспект, лексикографічний, логічний, психологічний, семіотичний, художньо-стилістичний, соціологічний і под.), описом різновидів онімів, опрацюванням численних класифікацій, укладанням ономастичних словників («Словник російських особових імен» Н. А. Петровського; «Короткий топонімічний словник» В. О. Ніконова; «Словник російської ономастичної термінології» Н. В. Подольської; «Словник прикметників від географічних назв» Е. А. Левашової; «Словник російських особових імен» О. В. Суперанської і под.).

Загалом до здобутків ономатологів другої половини ХХ ст. відносять:

- опис процесів становлення, розвитку та функціонування ВІ у російській мові (А. А. Білецький, В. Д. Бондалетов, В. О. Ніконов, О. В. Суперанська, М. І. Толстой та ін.);

- установлення основних розрядів онімів та їхнього складу (С. І. Зінін, М. В. Карпенко, А. Г. Ликов, А. І. Попов, М. Е. Рут, Л. М. Щетинін та ін.);

- аналіз процесів ономастичної деривації, онімізації, трансонімізації і апелятивізації онімів (Л. А. Введенська, Н. П. Колесников, Е. А. Левашов, Е. М. Мурзаєв та ін.);

- напрацювання принципів лексикографічного опису національної системи ВІ та її розрядів (І. Ф. Масанов, Н. А. Петровський, Е. М. Поспелов, Г. П. Смолицька, В. Е. Сталтмане, А. Н. Тихонов, Ю. А. Федосюк та ін.);

- дослідження історичних процесів, що відбувалися у вітчизняній ономастиці (В. А. Баскаков, Л. П. Калакуцький, І. А. Корольова, П. Т. Поротников, А. М. Селищев, О. Н. Трубачов, Б. О. Унбегаун, Б. А. Успенський, Н. К. Фролов, В. К. Чичагов та ін.);

- визначення особливостей функціонування ВІ у тексті й у мовній комунікації (Л. І. Андреева, М. В. Горбаневський, В. П. Григор'єв, Т. Н. Кондратьєва, Л. І. Колоколова, В. М. Михайлов, А. В. Пузирьов, А. Т. Семенов, Г. А. Силаєва, О. І. Фоякова та ін.) [320, с. 1–2].

Для ономастики властиве вивчення ВІ на перетині сфер різних наук, що зумовлено сучасним загальним спрямуванням у мовознавстві, яке дуже точно схарактеризувала М. В. Ляпон: «Оцінюючи ситуацію, що склалася в сучасній лінгвістиці, вчені звертають увагу на тенденцію до переділу кордонів і сфер компетенцій мовознавства та суміжних наук» [189, с. 45].

Упродовж останніх десятиліть проблеми функціонування ВІ у художньому тексті неодноразово потрапляли в дослідницький фокус, що і сприяло виділенню цього напрямку ономастичних досліджень у самостійну дисципліну – поетонімологію.

Такі роботи успішно реалізують у річищі літературної ономастики, що уможлиблює аналіз відповідних авторських ономастиконів з опертям на лінгвістичні, літературознавчі, філософські, психологічні, історичні, соціологічні, культурологічні засади.

Дослідження в галузі літературної ономастики цього періоду зорієнтовані на широке коло питань, пов'язане з використанням ВІ у художньому тексті: специфіку літературних онімів, їхні функції у творі, стилістичний опис ономастикону того чи того художника слова, експресивні можливості ономастичних одиниць у прозовому та поетичному тексті, властивість літературного імені бути засобом репрезентації найрізноманітніших знань автора про світ і под. У роботах Г. П. Ковальова, наприклад, інтерпретовано сприйняття письменником ономастичних одиниць, що функціонують як у

повсякденному житті, так і в літературі [150]. В. І. Супрун розмежовує ядро та периферію ономастичного простору художнього тексту [320]. В. М. Калінкін, використовуючи методику аналізу звукобуквенних комплексів, яка була розроблена А.П. Журавльовим [103], витлумачує фонетичні функції онімів у художньому тексті [117].

У період 80-х рр. окремо відзначимо появу великих монографічних студій із літературної ономастики. Це, зокрема, роботи Е. Б. Магазаника [194] і В. М. Михайлова [211], у яких узагальнено напрацювання ономастів другої половини ХХ ст. Вважаємо, що цей факт засвідчує поступальний розвиток та утвердження літературної ономастики як окремої філологічної галузі.

Наприкінці ХХ ст. активізувалося також дослідження східнослов'янської антропонімії (статті В. Д. Бондалєтова, В. М. Калінкіна, О. І. Фонякової, Е. О. Кравченко, Г. П. Лукаш та ін.).

Новітня українська літературна ономастика має помітні досягнення. На сьогодні чітко окреслено такі ономастичні школи на теренах України:

- одеська (С. С. Аксьонова, Е. В. Боєва, Л. М. Буштян, О. Б. Іванова, О. Ю. Карпенко, Ю. О. Карпенко, І. О. Мариненко, С. Г. Мисик, І. В. Мурадян, С. А. Нагачевська, Т. Д. Сулова, І. В. Черновалюк, Т. Ф. Шумаріна);

- донецька (М. В. Буєвська, Т. М. Вінтонів, В. В. Калінкін, Г. П. Лукаш, Н. В. Мудрова, Є. С. Отін, В. Д. Познанська, Т. В. Чуб, та ін.);

- ужгородська (Л. О. Белей, С. М. Пахомова, П. П. Чучка та ін.);

- київська (С. О. Вербич, І. М. Желєзняк, О. І. Іліаді, В. В. Лучик, В. П. Шульгач та ін.).

Сучасні ономастика має комплексний характер. Вона поєднує в собі підходи й методи різних наук: лінгвістики, літературознавства, фольклористики, історії мови, соціолінгвістики, філософії, історії, суспільствознавства, географії, картографії, психології, семіотики, етнографії, міфології, астрономії та інших галузей знання. Але насамперед, ономастика є мовознавчою наукою, що стало загальноновизнаним порівняно недавно, у ХХ ст. Саме лінгвістичний компонент є

визначальним, оскільки інформація кожного імені закодована в лінгвальних засобах.

На сьогодні актуальним для фахівців із загальної ономастики є розгляд таких загальноономастичних проблем, як:

1) структурно-мовна (особливо семантична) специфіка ВІ в порівнянні з загальною назвою;

2) місце онімної лексики в системі мови;

3) проблема однорідності онімних одиниць (слів, словосполучень і под.), подібності й відмінності між їхніми розрядами (антропонімами, топонімами тощо), підстав класифікації (лінгвальні та екстралінгвальні аспекти);

4) виникнення й закономірності розвитку ВІ, роль внутрішньомовних і зовнішніх щодо мови чинників їхньої еволюції;

5) характер і ступінь системної організації окремих онімних розрядів та ономастики мови загалом;

6) своєрідність літературної ономастики, використання онімної лексики в різних функціональних стилях;

7) прикладні питання ономастики (нормативно-мовні, питання перекладу і транслітерації, культурно-естетичні, країнознавчі, лінгводидактичні, методичні тощо).

Ця проблематика зумовлює сучасні напрями ономастичних досліджень, до основних із яких відносять:

а) загальноономастичні студії (аналіз специфіки ВІ як мовної категорії, структури значення онімів, ступеня мотивованості семантики імені, функцій онімичних одиниць в мові та мовленні тощо);

б) історія ономастики (вивчення періодизації національного ономастикону, розгляд питання щодо появи християнських імен, їхньої взаємодії з дохристиянськими в різні часові періоди, історія становлення сучасної антропонімічної формули, історичні зміни в структурі топонімів, належність топоформантів до певних груп мов і под.);

в) сучасна ономастика (дослідження складу різних розрядів ономастики сучасного періоду – склад чоловічих і жіночих особових імен населення певного періоду, вивчення сучасної топонімії певної території, демонстрація корпусів імен та прізвищ різних регіонів, граматичні характеристики імен тощо);

г) ономастика в літературі та фольклорі (функції і специфіка літературних онімів, зв'язок ономастикону творів із його образною системою і ідеєю, залежність ономастики художнього тексту від літературного напрямку, взаємодія ВІ і загальних у літературному творі, укладання ономастичних словників певного автора або твору тощо).

г) практичні завдання ономастики (орфографія, орфоепія, переклад ВІ, складання довідників онімів).

Особливо динамічно розвивається наукове опрацювання особливостей онімного простору творів окремих письменників. Зростання зацікавлення авторськими ВІ вмотивовано тим, що їх вибір, використання та внутрішня форма належать до характеризувальних чинників письменницького стилю. Численні іменні новації автора – виразний атрибут творчості. Структура ВІ, її варіативність та визначальні особливості формують індивідуальний онімний стиль автора та самотність поетоніміки його доробку. ВІ репрезентує авторське бачення тексту, персонажів, дійсності, експлікує мовну картину світу та ідейно-змістовий рівень твору.

Як і всі мовні одиниці, оніми відображають унікальне сприйняття дійсності певним народом і є ключовим складником його культурної мовної картини світу. ВІ на рівні художнього тексту концентрують у собі національно-культурну інформацію про соціум та надають читачеві відомості про його історію, менталітет, видатних особистостей і под. Поетонімікон творів свідчить про культурний спадок не тільки їхніх авторів, а й читачів. Щоб належно сприйняти закладені в назвах конотації, символи та характеризувальні

елементи, щоб достовірно потрактувати твір, потрібно мати високий рівень культурної компетенції.

Досить проблемним і в ономастиці загалом, і в літературній ономастиці є питання термінології. У річищі загальної проблематики ономастичної метамови відкритим залишається також питання таксономії ВІ. Ономасти розробили низку класифікацій та визначили ряд ознак, що можуть слугувати основою для типологізації пропріальної лексики (зокрема й поетонімів). В. В. Німчук у «Проекті української ономастичної термінології» [233] диференціює оніми за номінативною основою на: 1) власні назви місць, 2) інші власні назви, 3) живі істоти.

ВІ місць, топоніми, поділено на: **ойконіми** (назви населених місць); **гідроніми**, з-поміж яких вирізняємо пелагоніми (назви морів), потамоніми (назви річок), лімноніми (назви озер), гелоніми (назви боліт) та мікрогідроніми; **назви рельєфних утворень** (назви гір, гірських масивів) – ороніми, назви урочищ та **хороніми** – назви територій, частин світу, областей, країв, країн, їх частин, що включають до свого складу і адміністративні одиниці, які, у свою чергу, теж поділено на континентоніми (назви частин світу та материків), регіоніми (назви природних одиниць), сувереноніми (назви окремих держав), районіми (назви державних адміністративних одиниць) та мікрохороніми [233, с. 36].

Крім зазначених назв географічних об'єктів, у класифікації розмежовано також клас астронімів (назви небесних тіл, зірок, сузір'їв, планет, комет) [233, с. 36]. Найменування різних установ, свят, літературних творів тощо В. В. Німчук групує в інші ВІ без спеціальної термінологізації. Вже в третій групі, живі істоти [233, с. 37–39], наведено характеристику ВІ на позначення живих істот із використанням сучасної ономастичної термінології. Дослідник чітко розрізняє теоніми та міфоніми, виокремлює зооніми, ергоніми, антропоніми з їхніми підкласами.

Термінологічний апарат ономастики проаналізовано також у монографії М. М. Торчинського «Структура онімного простору української мови». Автор запропонував розгалужену структуру ВІ на матеріалі сучасної української мови. Він визначає ієрархію онімного простору з поділом на поля (топоніми), підполя (гідроніми), сектори (в антропонімії – особові імена), підсектори (у межах прецепторонімів – династіоніми), сегменти (сегменти оронімів – плюсороніми), підсегменти (у ойкохоронімів – урбаноніми), елементи та піделементи (наприклад, елементи зодіоніми та їх піделементи – астеризмоніми) [328, с. 119–120]. Загалом М. М. Торчинський виокремлює шість онімних полів: **вітоніми** (назви об'єктів живої природи), **топоніми** (назви географічних об'єктів), **космоніми** (назви космічних об'єктів), **прагматоніми** (назви об'єктів, пов'язаних із матеріальною сферою діяльності людини), **ідеоніми** (назви об'єктів, пов'язаних із нематеріальною сферою діяльності людини) і **ергоніми** (назви постійних або тимчасових об'єднань людей), у межах яких вирізняє дрібніші структурні одиниці, відповідно до наведених вище різновидів [328, с. 121].

Своєрідну класифікацію ВІ пропонує Л. В. Литвин, яка серед художніх імен розриває:

1) імена суб'єктів (антропоніми та зооніми) та імена об'єктів (топоніми, хрононіми та назви артефактів).

2) реальні імена суб'єктів або об'єктів та вигадані імена суб'єктів чи об'єктів. Корпус художніх імен, що належать до групи реальних імен, диференціює на етноніми, загальномовні (імена, прізвища, псевдоніми) та референційні (історичні імена). До вигаданих імен дослідниця зараховує інтертекстуальні імена з внутрішньою формою (з подальшим поділом на міфологічні, біблійні та літературні) й авторські новотвори;

3) імена-актанти (імена-фони та імена-характеризатори). Невизначеною залишається типологічна належність криптонімів та псевдонімів, на яких дослідниця особливо акцентує [179, с. 16].

Символічні власні назви (СВН) стали об'єктом класифікації в працях Т. С. Олійник. Вона запропоувала розподілити їх за трьома групами:

- 1) СВН – антропоніми;
- 2) СВН – топоніми;
- 3) СВН, що позначають предмети і явища [242].

У межах кожної з окреслених груп здійснено подальшу класифікацію. Т. С. Олійник серед антропонімів розмежовує також назви індивідуальні та групові. До індивідуальних антропонімів дослідниця відносить СВН національностей, СВН осіб за місцем проживання, СВН статусні імена, СВН професій, СВН-прізвиська, СВН-замінники справжніх імен в офіційному усному спілкуванні та СВН-характеристики. Групові антропоніми мають дещо обмежений склад та об'єднують назви колективів, народів, етнічних груп тощо. Менш розлого скласифіковано й топоніми, у межах яких виокремлено локальні топоніми-символи та глобальні символічні топоніми. Групу СВН предметів та явищ вона репрезентує:

- а) абстрактними СВН;
- б) конкретними СВН:
- в) СВН, що пов'язані з побутом;
- г) СВН предметів одягу, туалету;
- д) СВН продуктів споживання;
- е) СВН державних та квазідержавних атрибутів;
- ж) СВН військових та технічних засобів;
- з) СВН, що пов'язані з мистецтвом [242, с. 4].

На нашу думку, хоч класифікація і має розгалужену структуру, однак повною мірою вона не передає семантичної ієрархії СВН. Поза увагою, наприклад, залишаються ВН на позначення тварин, міфологічних істот, частин космосу тощо.

У працях О. Ю. Карпенко розроблено питання категоризації онімів, дослідниця систематизувала саме інформаційне наповнення онімічних

концептів та запропонувала профілювання і побудову онімічних фреймів як результати такої систематизації [129, с. 77–78].

1.2 Питання інтерпретації значення власних імен

Питання про зміст і специфіку ономастичного значення, не зважаючи на велику кількість праць, які прямо підтверджують це положення, є найбільш складним і дискусійним. А. А. Реформаторський під значенням розуміє «відношення слова до позначуваного ним предмета чи явища, тобто факту мови до позамовних фактів» [279, с. 147].

В. Д. Бондалетов констатує специфічність змісту ВІ як окремого розряду слів: «Власні імена – це одиниці мови, що служать для підкреслення конкретного називання окремих предметів дійсності і внаслідок такої спеціалізації набули деяких особливостей у значенні, фонетичному оформленні та функціонуванні» [28, с. 27].

Робочим прийнято таке визначення значення – це взаємозв'язок ВІ й змісту, яким оперує людина у своїй свідомості, вибудовуючи певний образ об'єкта.

Питання семантики онімів суперечливе з огляду на функціонування полярних загальних концепцій:

- 1) всі ВІ не мають значення;
- 2) всі ВІ мають більше значення, ніж загальні. Онім – одиниця, перевантажена семантикою, що включає всю енциклопедичну інформацію про його носія.

В. Д. Бондалетов пояснює виникнення полярних поглядів на семантику оніма однобічністю підходу до природи імені: «У першому випадку ігнорується той факт, що названий предмет завжди співвіднесений з іншими типами подібних і несхожих предметів. У цьому полягає один із виявів пізнавально-класифікаційної мисленнєвої діяльності людини і реальне втілення

кумулятивної функції імені. У другому випадку власне мовне значення підмінюється енциклопедичним, тобто інформацією про названий предмет» [29, с. 23-24].

Ряд лінгвістів розглядають семантичну специфіку онімів як складну структуру. О. О. Потебня вирізняє «найближче» і «віддалене» значення: «Під значенням слова взагалі розуміють дві різні речі, з яких одну, що є предметом вивчення в мовознавстві, назвемо найближчим, іншу, складову предмета інших наук, – віддаленим значенням слова» [272, с. 19].

У ХХ столітті почалася полеміка щодо спостережених протиріч між властивостями ВІ як одиницями мовної системи та розширенням їхньої семантики в процесі функціонування. Перший підхід пов'язаний з ідеями Л. Вітгенштейна. Згідно з цією точкою зору, ВІ має тільки мовну семантику яка становить сукупність диференційних ознак індивіда і може змінюватися при переході імені до іншого носія, оскільки, як вважає Л. Вітгенштейн, тільки вживання слова в мовній грі надає йому значення [51].

За іншим підходом, представленим зокрема в роботах С. Крипке, ВІ мають постійне значення, пов'язане з першоносієм. Воно зберігається в різних можливих світах, у яких тільки цей індивід існує, тобто оніми – чіткі десигнатори. Питання про те, як ім'я здійснює свою функцію індивідуалізації в умовах референційного непрозорого в аналітичній філософії мови розв'язано шляхом введення поняття ідентифікаційної дескрипції. Суть принципу ідентифікаційної дескрипції полягає в тому, що значення ВІ підтримується дескрипцією, і «знання ряду дескрипцій забезпечує можливість виділення «базисного індивіда» – референта ВІ – у єдиний спосіб. Зокрема, розпізнавання людини за іменем *Цицерон* досягається за умови знання дескрипцій «великий оратор» і «житель Стародавнього Риму» [172, с. 113].

В. О. Ніконов аналізує оніми з врахуванням їхньої понятійності й наявності лексичного значення: «Власне ім'я *Елена* включає поняття *людина*, *жінка* і багато інших, а крім того, ще й поняття про конкретну, ось цю

особистість. Власне ім'я одночасно і вводить в ряд, і розрізняє всередині ряду» [232, с. 128].

О. В. Суперанська висновує, що ВІ не виражають понять, але мають певне значення: «було б неправильним uważати, що ВІ не пов'язані з поняттям взагалі. Вони лише «відходять» від понять тих загальних, які послужили основою їх номінації. Кожне ім'я пов'язане з родовим визначуванням (місто, річка, людина), без зв'язку з поняттям якого воно не може функціонувати в мові. Тільки зв'язок із цим поняттям у власного імені опосередкований, а у загального – безпосередній. У здатності здійснювати і передавати цей зв'язок – основне значення будь-якого слова, у тому числі й власної назви» [311, с. 177].

У змістовому аспекті О. В. Суперанська виділяє різні типи інформації, закладені в імені: мовну, мовленнєву, енциклопедичну [311, с. 169]. Зокрема, мовна інформація імені детально проаналізована в працях Ю. О. Карпенка, який виділяє п'ять складників такої інформації:

- 1) мовна належність імені або слова, від якого воно утворене;
- 2) словотвірна модель імені;
- 3) етимологічний сенс;
- 4) вибір твірної основи;
- 5) ситуація в момент створення імені [140]

О. В. Суперанська підкреслює, що ВІ не пов'язане безпосередньо з поняттям і не має на рівні мови чіткої і однозначної конотації [311, с. 324].

У «Словнику російської ономастичної термінології» Н. В. Подольської (стаття «Ономастична семантика») лексичне значення взагалі не згадане і семантика ВІ визначена як екстралінгвальне значення імені, що включає чинник популярності імені, інформацію, яку воно несе, його специфічні ономастичні функції і стилістичну та естетичну значимість (в мові) і под. [264, с. 93].

Діалектичним у порівнянні з попереднім видається підхід В. Г. Гака: «Будь-яке слово має лексичне значення, відмінність полягає в способі його

реалізації, в ступені самостійності і виділенні. ВІ теж містять елементи сигніфікативного аспекту значення, оскільки підводять одиничний об'єкт під певний клас об'єктів» [57, с. 262]. М. В. Горбаневський також висловлює міркування про способи, якими імена загальні і власні реалізують свій зв'язок з поняттями: «Кожне ім'я пов'язане з родовим значенням (пор. місто, річка тощо) у зв'язку з поняттям, без якого воно не може функціонувати в мові. У загальної назви зв'язок із цим поняттям безпосередній, у власного імені – опосередкований через річ. У здатності здійснювати і передавати цей зв'язок – основне значення будь-якого слова, у тому числі – власного імені» [64, с. 70].

Протилежна позиція ґрунтується на ідеї «більшого значення». Так, за словами О. Єсперсена, «власні імена (у тому вигляді, як вони реально вживаються) означають найбільшу кількість ознак» [96, с. 72].

При аналізі значення ВІ дослідники відзначають семантику предметності (ім'я повідомляє про наявність якогось об'єкта). ВІ містять певну інформацію про цей об'єкт і його властивості. Цей зміст може бути загальновідомим або ж поширений у вузькому колі людей.

У роботі Д. І. Єрмоловича «Власні імена на стику мов і культур» виділено такі складники значення ВІ:

1) буттєвий, або інтродуктивний – позначається існування і предметність. Цей елемент значення тотожний згорнутому повідомленню: «Існує такий предмет». Цей компонент є спільним для всіх предметних словесних знаків – загальних і власних;

2) класифікаційний – належність предмета до певного класу, визначеного денотатом імені. Цей компонент інформує: «Цей предмет – людина (гора, річка тощо)»;

3) індивідуалізаційний – спеціальне призначення цього імені для називання одного з предметів в межах денотата. Д. Єрмолович називає іменованій предмет референтом імені. У поєднанні всі три компоненти реалізують таку інформацію: «Є така людина, яка зветься Смітом»;

4) характеристичний – набір ознак референта, відомих мовцям і достатніх для його ідентифікації. Наприклад, характеристичний складник ВІ *Пушкін* – згорнуте повідомлення «великий російський поет». [96]

Глибший розгляд репрезентованої системи показує, що цими чотирма компонентами значення ВІ не вичерпується. Так, антропоніми репрезентують більший обсяг інформації, навіть за умови невідомості їх носіїв, що підтверджує аналіз художньої літератури. У семантиці ВІ сконцентровані мовні (адресні), екстралінгвістичні, енциклопедичні (історичні, географічні) відомості, а також психологічні, емоційні моменти, ідеологічна спрямованість назви й особливості її сприйняття.

Зрештою, Н. А. Максимчук констатує, що «зміст» власного імені («подальше значення») відрізняється від його мовного значення і значно перевершує останнє за обсягом» [196, с. 100].

1.3 «Літературна ономастика» і «поетична ономастика»: напрями інтерпретації

Літературна ономастика вивчає особливості вживання онімів у тексті художнього твору і за його межами. Цей напрям виник на межі ономастики та стилістики, поезики і лінгвістики тексту. Методологію підходу використовують для дослідження функціонування реальних і вигаданих ВІ в аспектах їхньої індивідуальної трансформації, а також для аналізу постонімних доробків певних авторів або окремих творів. Галузь спрямована на поглиблення розуміння категорій «загального» – «часткового» – «особливого» (мовного – мовленнєвого – індивідуального) в семантико-стилістичній системі мови письменника, елементом якого і є ВІ [369].

Виділення самостійної наукової дисципліни передбачає закріплення за нею спеціалізованого найменування. К. Б. Зайцева запропонувала називати розділ лінгвостилістики, що вивчає ВІ в художній літературі, «стилістичною

ономастикою», а її різновиди – «стилістичною антропонімікою», «стилістичною топонімікою» тощо [104, с. 30].

Термін «літературна антропоніміка» використано в дослідженнях М. В. Карпенко [124, с. 13–14] та в Л. М. Щетиніна [368, с. 119].

На думку Е. Б. Магазаника і Л. І. Ройзензона [192, с. 7–10], в аналізі ВІ в художніх текстах слід розмежовувати «ономопоетику» і «ономостилистику». Перший варіант стосується літературознавчої характеристики ВІ у художніх текстах, а другий – лінгвістичного аспекту.

У монографії «Теорія і методика ономастичних досліджень» без уточнень синонімічно вжиті поняття «літературна ономастика», «поетична ономастика», «ономастика художнього тексту» [194, с. 10, 217, 220].

Відповідно до жанру досліджуваних творів, зафіксовано уточнення терміна «літературна ономастика»:

- а) ономастика поезії, або поетична ономастика (лірика, поеми, балади);
- б) ономастика художньої прози, або художня ономастика (новели, оповідання, романи);
- в) ономастика драматургії, або драматургійна ономастика (комедії, драми, трагедії) [227, с. 112–113].

У першому виданні «Словника російської ономастичної термінології» Н. В. Подольської не вміщено окремої дефініції терміна «поетична ономастика». Проте в словниковій статті «ономастика» його подано як складник загального визначення «*ономастики літературної*, тобто онімії літературної мови ... » [263, с. 97]. У цьому ж словнику окремо розтлумачено терміни «поетична антропоніміка» (розділ антропоніміки, що вивчає поетичні антропоніми, їхнє художнє використання) і «топоніміка поетична» (розділ топоніміки, який вивчає створення і використання топонімів у художніх творах). У примітці до терміна «поетична антропоніміка» вказано синонімічні відповідники: «літературна антропоніміка» та «стилістична антропоніміка».

Уже в другому виданні «Словника російської ономастичної термінології» розміщено окрему словникову статтю «поетична ономастика» з дефініцією «розділ ономастики, що вивчає будь-які ВІ (поетоніми) в художніх літературних творах: принципи їхнього створення, стиль, функціонування в тексті, сприйняття читачем, а також світогляд і естетичні установки автора» [264, с. 96]. Таке визначення цього терміна визнано як робоче.

За кожною самостійною науковою дисципліною закріплено систему термінів, які співвідносяться зі специфікою напряму. Для аналізу ВІ в художній літературі та персоніфікації художнього образу (істоти або неістоти) традиційно було обрано терміни «ім'я» або «ВІ».

Щодо художніх текстів, конкретизують: ім'я дійової особи, ім'я літературного персонажа, ім'я персонажа. Зокрема, В. О. Ніконов запропонував дефініцію: «Ім'я персонажа – один із засобів створення художнього образу, воно може характеризувати соціальну належність, передавати національний і місцевий колорит, а якщо дія відбувається в минулому, то відтворювати історичну правду (або руйнувати її, якщо ім'я вибрано всупереч правді)» [231, с. 234]. Зазначимо, що в цьому визначенні констатовано тісний зв'язок ВІ художнього твору з суспільством і суспільними умовами, але не уточнено його специфіки в структурі художнього тексту як самостійної одиниці.

Тривалий час основним для позначення ВІ у художньому тексті був термін «літературний антропонім» – «усі без винятку особисті власні імена, якими іменують персонажів» [298, с. 152]. М. В. Карпенко під літературними антропонімами розуміла тільки ВІ, створені автором. Виключалися ВІ реальних історичних осіб, використані в художніх творах як імена персонажів [124, с. 24]. Це обмеження пізніше було усунуто. Літературними антропонімами стали називати всі ВІ в номінації персоніфікованих художніх образів.

В аналізі топонімів, зоонімів художнього тексту впроваджено терміни «літературний топонім», «літературний зоонім».

Для вирішення потреби універсализації (пошуку співвіднесеного з усіма розрядами ВІ в художньому тексті терміна) було обрано слово «поетонім». Цей термін вже використовувався літературознавцями для позначення умовних екзотичних, міфологічних, тобто наділених певним поетичним змістом ВІ [311, с. 30].

Для поетичної ономастики необхідно було розширити значення терміна поетонім. У «Словнику російської ономастичної термінології» запропоновано таку його дефініцію: «**Поетичне ім'я (поетонім)** – ім'я в художній літературі, що має в мові художнього твору, крім номінативної, характеризувальну, стилістичну та ідеологічну функції. Зазвичай відноситься до категорії вигаданих імен, але часто письменником використовуються реально існуючі імена або комбінація тих і інших» [264, с. 108]. У видовій конкретизації ВІ художнього тексту виправдане використання понять «поетичний антропонім», «поетичний топонім», «поетичний зоонім» та ін.

Чинне місце в поетонімологічних студіях займають дослідження онімного простору. У «Словнику української ономастичної термінології» уміщена стаття з таким визначенням онімного простору: «...сукупність власних назв усіх класів, уживаних у мові певного народу в конкретний історичний період для називання реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів» [302, с. 136]. Організаційна роль онімного простору в структурі художнього тексту зумовлена системністю цього простору: групуванням ВІ за лексичними розрядами залежно від семантичної функції, їхніми словотвірними особливостями, стилістичною належністю, віднесенням до категорії узуальності, ступенем експресивності [212, с. 75]. Усе це відбивається в художньому творі та відіграє конструктивну роль у передачі людських відношень, відтінків інтимності, офіційності, вікових оцінок та інших модальних характеристик.

Деякі дослідники проблематики літературної ономастики вказують на специфіку напряму відносно ономастики загалом. Ю. О. Карпенко виділяє такі розрізняльні риси:

1) вторинність літературної ономастики. Письменник komponує текст із наявних у загальномовній системі моделей і норм відповідно до місця, часу і соціального середовища дії;

2) літературна ономастика – продукт вільного творчого пошуку, вибору, здійснюваного письменником відповідно до жанру і стилю тексту, на відміну від природного й тривалого історичного розвитку реальної ономастики в певному соціальному середовищі. У літературній та реальній ономастиці різна причинна зумовленість виокремлення;

3) літературна ономастика виконує стилістичну функцію. ВІ у звичайній мовній комунікації використовуються для розрізнення об'єктів, а в художньому мовленні диференційна функція ВІ об'єднана з естетичною й образотворчою функціями та підпорядковується їм;

4) якщо реальна ономастика належить загалом до словникового складу мови (іменника, топонімічного масиву), то літературна ономастика – це факт художньої мови;

5) літературно-художній твір завжди має назву, що є головним компонентом онімного простору [134, с. 35].

До п'ятох загальних ознак у дослідженні Ю. О. Карпенком додано ряд вторинних, зумовлених особливостями літературного тексту з його системною організацією: будь-яке ім'я композиційно важливого персонажа пов'язане зі змістом цілого твору, де воно є ключовим, а також з тематично однорідними або контрастними рядами паралельних імен інших персонажів. Кожне ім'я персонажа, який бере участь у розвитку сюжету, асоціативно пов'язане з іншими групами дійових осіб, а вся система імен таких осіб утворює ономастичну парадигму тексту, ядро поля онімного простору, у той час як інші засоби номінації дійових осіб в тексті увійдуть до периферії цього поля;

ономастичні засоби тексту і їх замітники представлені в дискурсі тексту, синтагматиці, де вони, взаємодіючи з іншими словами мовної композиції тексту, вживаються в розгорнутих контекстах як імена дійових осіб або в рамках авторської прямої мови як характеристичні засоби стилю [134, с. 37].

Літературні антропоніми істотно відрізняються від реальних антропонімних одиниць. Якщо порівняти антропоніми, носіями яких є члени будь-якого колективу, з антропонімами окремо взятого літературного твору, виявляється, що в літературному творі імена розкладені у впорядковану систему. Ця система назв відіграє виняткову роль у реалізації ідейно-художнього задуму письменника.

Найбільше змістове навантаження в онімному просторі художнього твору реалізується саме цими одиницями, що є невід'ємними компонентами в системі засобів художньої виразності. І.М. Желєзняк зауважує, що «антропонім як елемент мови має безпосередній зв'язок із духовною культурою народу й сягає далекої історичної глибини. У Ві закодована пам'ять століть, у ній закладена така велика інформація, яку сучасні методи дослідження ще не дозволяють виділити повною мірою. Вилучаються лише окремі свідчення, які містяться в онімі, але вся ємність історичної свідомості сучасними методами пізнається лише частково. Особові імена в мовному кодї займають особливе місце, утворюючи самостійний ономастичний код» [99, с. 239].

Письменники при виборі імен враховують їхню фонеміку, морфеміку, які сприяють передачі експресивних відтінків. Автори послуговуються реальним іменником, загальноприйнятою формулою, за допомогою якої можна передати інформацію про соціальне, національне, вікове становище іменованої особи. Крім того, склад і поєднання антропонімів залежить також від соціальної й естетичної позиції автора художнього тексту, від загальної культури письменника та культури того середовища, в якому живе персонаж.

Розмитість термінологічного апарату ономастичної науки взагалі і поетонімології зокрема спричиняє різнотлумачення в описі сукупності Ві в

літературному тексті. Автори дисертацій, об'єктом дослідження яких стали ВІ творчості певного письменника або окремо взятого твору, усі виокремлені ВІ номінують «ономастикомою», або «ономастичним простором».

Історично найуживанішим є термін «ономастика». В авторефераті дисертації С. А. Нагачевської «Ономастика А. А. Ахматової: генезис, функції, текстоутворення» використано узагальнення «ономастичний простір» [224, с. 3] – поняття, утворене від терміна «ономастика». В аналізі складників сукупності ВІ дослідниця вживає поєднання «ономастика творчої спадщини» [224, с. 2]. А щодо розрядів вживає поняття «антропонімія», «топонімія», «ідеонімія» [224, с. 3] – деривати від базового слова «онімія».

У дисертаційній праці «Ономастика творів Лесі Українки» Т. І. Крупеньова послуговується поняттями «літературна ономастика», «поетична ономастика», «літературна (поетична) ономастика», «онімний простір», «ономастика», «ономастичний простір», «онімія» [163, с. 1–13]. Помітна відсутність термінологічної послідовності.

У роботі «Ономастика дитячих творів Роалда Дала: система власних назв» [258, с. 1] трапляються такі поняття, як «поетонімія», «ономастика», «поетонімікон», «літературна онімія».

У дослідженні Г. І. Мельник «Онiмікон у структурі ідіостилю (на матеріалі поезії Євгена Маланюка)» введено нове поняття, яке використано з метою ідентифікації сукупності ВІ в художньому тексті, – «онімічний фрейм» [204, с. 5], а для розряду антропонімів – «антропонімічний фрейм» [204, с. 13].

О. В. Климчук у дисертації «Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад, джерела, функції» розглянуто антропоніми як підсистему; для цієї частини всього масиву ВІ в художньому тексті використано терміни і «літературно-художній антропонімікон» [145, с. 2], і «літературно-художня антропонімія» [145, с. 2].

Щодо впорядкування термінологічного складника поетонімології, М. В. Буєвською запропоновано дотримуватися таких правил:

- дисципліни ономастики як науки завжди позначати терміном, що закінчується формантом –іка: топоніміка, антропоніміка, зооніміка і под.;

- сукупність імен називати термінами з фінальною –ія: онімія, антропонімія, топонімія і под.;

- укладені в тому чи іншому порядку (наприклад, в алфавітному) сукупності імен називати термінами, що закінчуються на –ікон: ономастикон, антропонімікон, топонімікон, зоонімікон і под.;

- прикметники-означення в складі термінів і термінів поєднань утворювати за моделлю: онім – онімний (а не онімічний) [33].

1.4 Класифікаційні ознаки поетонімів

На сьогодні окреслено декілька класифікацій поетонімів за різними ознаками. З позицій образної характеристики і сюжетного функціонування поетоніми поділяють на великі розряди. Перша група включає поетоніми, які безпосередньо задіяні в художньому тексті як засіб виділення та подальшої характеристики (імена головних і другорядних дійових осіб, назви місць дії тощо). Друга група – поетоніми, які опосередковано беруть участь у розкритті змісту художнього твору, тобто побічно залучені до загальної образної характеристики (історичні ВІ, літературні імена, а також інші ВІ, що створюють у контексті художнього твору своєрідний «культурний» фон, який необхідно враховувати при загальній оцінці художнього тексту).

Для досліджень у напрямі поетичної ономастики важливішою є перша група поетонімів, але не враховувати специфіки другої неможливо, оскільки без врахування цих поетонімів залишиться осторонь та частина онімного простору, яка необхідна як додаткове джерело для повноти інформації.

Відома класифікація з урахуванням ролі в образній характеристиці, побудована на аналізі поетичних антропонімів. На думку М. В. Карпенко, усі поетоніми можуть бути розбиті на дві групи:

- а) прямо характеризують;
- б) побічно характеризують.

Дослідниця зазначає, що третя група, до якої належали б нехарактеризувальні імена, у художніх творах не представлена [124, с. 24]. М. В. Карпенко не включає в запропоновану класифікацію поетонімів імена історичних осіб (не розглядає їх як поетоніми).

Характеризувальні поетоніми тривалий час перебували в полі зору дослідників поетичної ономастики. В. М. Михайлов запропонував систематизувати їх на такі розряди (на матеріалі VI російської літератури XVIII-XIX ст.):

1) імена, що мають функцію «семантичної характеристики» (*Правдин, Взяткин, Ворчалкина, Стихоткачев* і под.);

2) імена, які здійснюють «загальноекспресивну» функцію (*Яичница, Пустопузов, Подципа, Бошов* тощо);

3) імена з функцією вказівки на соціальну, національну належність (*Немцов, Князев* і под.);

4) реальні історичні імена персонажів художнього твору, які не «створює» художник (*Потемкин, Екатерина* тощо) [217, с. 60].

Підґрунтям класифікації К. Б. Зайцевої стала змістова значущість поетонімів. Дослідниця на матеріалі ономастики англійської літератури виділяє групи поетонімів:

- імена, релевантні якостям персонажів;
- імена, релевантні місцю дії;
- імена, релевантні часу дії [104, с. 37–39].

Цей розподіл поетонімів відносно умовний, оскільки останні дві групи можуть бути представлені в перших двох.

Л. М. Щетиніним на основі дослідження антропонімів у англійській літературі запропоновано класифікацію імен літературних героїв з урахуванням їхньої стилістичної ролі в художньому творі:

1) нейтральні імена, у яких значення основи і фонетична форма ніяк не відображають особливостей характеру і поведінки героя; відсутні асоціації з ім'ям (*Домбі*, *Копперфільд* в романах Ч. Діккенса, *Форсайт* в сазі Л. Голсуорсі тощо);

2) описові (характеризувальні) імена, основи яких дають пряму або опосередковану характеристику їхніх носіїв (*Дедлюк* (від *мертва точка*, *тупик*), *Крук* (*шахрай*), *Хедстоун* (*кам'яна голова*) в творах Ч. Діккенса);

3) пародійні імена, що мають яскраво-виражене емоційно-експресивне забарвлення зазвичай негативного характеру (*лорд Будл*, *лорд Гудл* і под. в «Холодному домі» Ч. Діккенса, перелік імен в оповіданні А. П. Чехова «Кінське прізвище»);

4) асоціативні імена, які своєю зоровою і звуковою формою викликають у читача різні асоціації, уточнюючи і поглиблюючи характеристику персонажів (міс *Флайт* (пор. політ) – маленька, сухенька старенька, думки якої літають, як птахи (Ч. Діккенс «Холодний дім»), містер *Тутс* (грати на сопілці) – несерйозний, недалекий багатий недоук (Ч. Діккенс «Домбі і син») [369, с. 126–132].

У класифікації Л. М. Щетиніна відсутні спроби визначення ролі автора в створенні поетонімів.

С. М. Мезенін на матеріалі ономастики драматичних творів В. Шекспіра об'єднав історичні, національні та створені автором ВІ і виділив основні групи:

- 1) реальні імена історичних осіб,
- 2) звичайні імена (англійські, французькі та ін.),
- 3) стилізовані імена, зумовлені жанрово-стилістичними особливостями твору,
- 4) «промовисті» імена, в основному прізвищі [202, с. 40].

О. І. Фонякова на основі аналізу бінарних опозицій ВІ в онімному полі художнього твору групує поетоніми за такими основними позиціями:

1) за специфікою денотативного значення ВІ у загальному іменнику національної мови і в онімному просторі художнього тексту (опозиція: антропонім – топонім, топонім – урбанонім, ВІ – прізвища, ВІ – прізвиська тощо);

2) за способом художньої номінації в художніх текстах (опозиція: узуальні й оказіональні лексичні засоби, з урахуванням контекстуальних та індивідуально-авторських підходів і под.);

3) за співвідношенням ВІ у поетичному оніміконі з національним іменником мови народу (опозиція: реальні – вигадані, часте – рідкісне, станове – позастанове тощо) [342, с. 39–40].

Складність виділення універсальної класифікації поетонімів спричинена їхньою вторинністю щодо національно-історичних ВІ, а також – значною роллю авторських смислів у межах функції образної характеристики.

Механізм створення поетонімів не має однозначного пояснення, а «уся стилістика імен у художньому творі зазвичай будується на основі стилістики реально існуючих імен, а не всупереч їй» [297, с. 7]. Роль авторського ім'ятворення та ім'явживання мінімальна. Але у той же час не можна не враховувати зв'язку поетонімів із задумом твору.

«Словник російської поезії ХХ століття: Словник власних імен» відображає класифікацію такого характеру:

1) імена реальних осіб – головних і периферійних персонажів (ВІ, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська);

2) імена реальних історичних осіб;

3) імена вигаданих осіб (нереальних) – літературних героїв, фольклорних персонажів;

4) міфоніми – імена міфологічних персонажів;

5) культоніми, агіоніми – імена, пов'язані з релігіями [71].

Велику роль у створенні художнього тексту відіграє синкретичний процес «реальна ономастика – автор – поетична ономастика», осмислення якого дає підстави виокремити такі розряди поетонімів:

- 1) історичні ВІ для історичних персонажів, місць, подій в художньому тексті;
- 2) історичні ВІ для вигаданих автором художніх образів;
- 3) загальноживані імена й імена національної ономастики для вигаданих автором художніх образів;
- 4) поетоніми вигаданих образів, створені за моделями національної ономастики (напівреальні імена);
- 5) авторські поетоніми, що посилюють експресію імені в характеристиці художнього образу без урахування специфіки національної ономастики;
- 6) вигадані поетоніми для нереальних художніх образів, які не мають прямої співвіднесеності з об'єктивною дійсністю.

Крім того, ВІ класифікують за онімними розрядами: ВІ, прізвища, прізвиська, по батькові. Відповідно до мовної належності виокремлюють імена, пов'язані з календарними іменуваннями, й імена, пов'язані з антропоніміконом інших мов. Виділяють розряди онімів з погляду на їхнє походження та асоціативні характеристики.

1.5 Функції онімних одиниць у художньому тексті

Лінгвістика художнього тексту як напрям досліджень на сьогодні набуває актуальності. Учені пропонують різні трактування неоднозначного поняття художнього тексту (І. В. Арнольд [6], М. І. Горелікова і Д. М. Магомедова [67], Т. Г. Хазагеров [348] та інші).

Відсутність повної дефініції цього явища вже певною мірою характеризує художній текст як об'єкт складний і суперечливий. В аналізі категорійних властивостей художнього тексту виділяють такі складники:

- прихований змістовий план, виражений як лінгвістичними, так і нелінгвістичними засобами;
- естетична функція прихованої семантики;
- множинність змістових інтерпретацій художнього тексту;
- модальність.

ВІ у літературному тексті належить особливе тематичне поле, пов'язане з додатковими змістовими функціями. Оними становлять лакмус авторського ставлення до персонажа, вступають в зумовлені сюжетом зв'язки між собою, створюють свого роду «інтимне поле» [311]. Літературні ВІ сприяють реалізації названих вище категорії літературного тексту. У художньому творі антропонімам відведено провідну роль у створенні «семантичної композиції» тексту поряд з іншими засобами стилю [342, с. 102].

У вітчизняному мовознавстві існувала тенденція вивчення імен літературних персонажів як частини загальномовного ономастикону. Відзначимо роботу О. В. Суперанської «Загальна теорія власного імені», у якій викладені основні теоретичні проблеми ономастики: розмежовано функціонування онімної лексики в мові та мовленні, доведено наявність семантики у ВІ.

На значимості онімної лексики в розкритті ідеї художнього твору наголошує ряд дослідників. В. М. Михайлов висновує, що «літературна ономастика повинна стати важливим елементом образно-художньої культури твору, виступати як ансамбль найменувань, що типізовано відтворює відношення до неї» [212, с. 75].

Вивчення мови художньої літератури ускладнюється без дослідження ВІ, ужитих у тому чи іншому тексті. У сучасній лінгвістиці з'явилися численні роботи, у яких проаналізовано структурну організацію онімного простору, стилістичні функції онімів, їхні асоціативні зв'язки, співвіднесені з реалізацією конкретного образу, авторської позиції, задуму твору.

У літературній ономастиці з моменту її зародження як самостійної дисципліни питанню про функції ВІ в художніх текстах приділялася велика увага [42; 43; 117; 211; 311]. Функція – це призначення, роль, яку виконує одиниця мови при її відтворенні в мові [11, с. 506]. У «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» [178] під функцією розуміють «призначення, роль (іноді і значення) мовної одиниці або елемента мовної структури». «Сучасний тлумачний словник російської мови» за редакцією С. А. Кузнецова [305] визначає термін «функція» як «значення, призначення чого-небудь».

Питання функції ВІ в конкретних художніх текстах часто порушувалося багатьома дослідниками без врахування розвідок наукових попередників. В. М. Калінкін, підсумовуючи історію вивчення ВІ в художніх текстах, зазначає, що «функціональна сторона поетики онімів – найбільш розроблена і одночасно найбільш строката частина теоретичної спадщини» [118, с. 277]. Учений висновує, що «викінченої цілісної класифікації, де розподілено функції за таксонімічними рубриками відповідно до принципів, що впливають із специфіки онімів художніх творів, на цей час немає» [118, с. 279].

Дійсно, у сучасному мовознавстві існує доволі велика кількість робіт, присвячених цій проблемі, проте серед дослідників досі немає одностайності щодо інтерпретації функцій поетонімів.

Ю. О. Карпенко вважає, що ВІ виконують дві функції: номінативну (ідентифікаційну) та стилістичну, яка виявляється у художньому тексті, де пріоритет диференціації відступає під тиском стилістики. У межах другої функції дослідник виокремлює інформаційно-стилістичну та емоційно-стилістичну функції. Основою для такого поділу слугує врахування детермінованості літературної ономастики та змін, яких вона зазнає [138, с. 10-15], що відбивається на функціонуванні її одиниць.

Л. О. Белей вносить свої корективи у визначення функцій ВІ. На його думку, характеристична функція літературно-художнього антропоніма (ЛХА) є пріоритетнішою за номінативну. Науковець пояснює це тим, що здатність будь-

якого ЛХА називати, ідентифікувати, диференціювати персонажів у тексті літературно-художнього твору також є стилістично значущою. Тому здатність ЛХА характеризувати денотатів, а також виражати ставлення автора до них, доцільно називати характеристичною функцією ЛХА. За його твердженням, існують два вияви характеристичної функції ЛХА: інформаційно-характеристичний та оцінно-характеристичний, залежно від того, чи є ЛХА засобом характеристики денотата, чи засобом вираження ставлення до персонажа-денотата. Крім номінативної та характеристичної, Л. О. Белей виокремлює ідеологічну та дейктичну (вказівну) функції ВІ на рівні художнього тексту. Не погоджується дослідник з виокремленням естетичної та символічної функцій і вважає такого роду ЛХА характеризувальними [16, с. 24].

Загальна класифікація функцій поетонімів розроблена А. Вільконом. Дослідник на рівні художнього твору виявляє основні функції:

1) локалізувальна (у вигляді просторово-локалізувальної і темпорально-локалізувальної) – відтворює зв'язок фабули твору з окремими часовими та просторовими даними;

2) соціологічна – вказівка на суспільну належність, середовище проживання та походження разом із національною належністю;

3) алюзійна – паралель з певними місцями, подіями, особами;

4) семантична – характеристика персонажа, місця дії через пряму або метафоричну назву;

5) експресивна – відтворює експресивно-емоційні особливості онімів [389, с. 82-111].

Ч. Косиль описує поетоніми прозових творів Ярослава Івашкевича, і на цьому матеріалі виокремлює такі функції:

1) ідентифікаційно-диференційна;

2) локалізація у просторі;

3) локалізація у часі;

- 4) інформаційно-дидактична;
- 5) соціологічна – відображає територіальну, суспільну, національну належність);
- 6) емотивна – реалізує особисте ставлення автора;
- 7) алюзійна;
- 8) семантична;
- 9) експресивна.

Вказана класифікація є доволі детальною, однак майже повністю базується на напрацюваннях А. Вількона, що зазначено у самій праці [380, с. 37].

М. Р. Мельник у вивченні поетонамастики творів Ліни Костенко виділяє шість виявів поетонімного функціонування. «Першою, провідною, функцією є номінативна, яка слугує для того, щоб ідентифікувати об'єкт. Друга функція, хронотопічна, дає вказівку на час та місце. Про основні риси, притаманні денотатові, довідуємося через характеризувальну функцію. Спорідненими (...) є експресивна функція та функції виразовості, образності, тропеїчності; ВН у цих функціях є найбільш промовистими, насиченими поетонімами. Ніби підсумовує попередні п'ять, остання, текстотвірна функція, у якій ВН у костенківських поезіях стають (...) ключовими словами, організовуючи текст» [205, с. 17].

На думку М. Р. Мельник, рівень функціональної спроможності ВІ стає визначальним у встановленні їхньої участі у творенні образності художнього тексту. Кількість завдань, покладених на поетонім у творі, постійно варіюється, що пояснюється його трансформацією з одиниці мови на факт мовлення. Це уможливорює його розгляд як виключно поліфункціонального елемента, домінуючим в якому є його стилістичне навантаження, націлене на промовистість та образодатність [205, с. 24].

В. М. Калінкін відзначає поліфункціональність онімів та виділяє три групи функцій:

- 1) мовні;
- 2) характеризувальні;
- 3) власне поетичні [117, с. 24].

Дослідником запропоновано таку дефініцію: функція – це залежна змінна, що модифікується разом із граматичною формою імені, якими контексту та змістом художнього висловлювання загалом [117].

Н. В. Васильєва наголошує, що універсальну, «викінчену і цілісну» класифікацію функцій ВІ у художньому тексті побудовано німецьким літературознавцем Д. Лампінгом. Згідно з нею виділено такі функції:

- 1) ідентифікація – ключовим виступає поняття ідентичності, ім'я тотожне сигналу;
- 2) створення ілюзії реальності – ім'я сигналізує про подібність образу і людини відповідно до наявної у читача бази знань (найяскравіше означена в історичних іменах);
- 3) характеристика – функція, що виявляється на рівні використання «промовистих» імен;
- 4) виділення та групування – орієнтація на увагу читача: акцентування її на певному персонажі або групі;
- 5) перспективація – розподіл форм імен за мікрожанрами у тексті (авторська мова, ремарки, пряма мова персонажів, листи та ін.);
- 6) естетична – особливість імені, його нестандартність;
- 7) міфологічна – єдність імені та персонажа в змістовому плані оповіді, магічна сила імені [41].

Окремо виділяють деконструктивну функцію – руйнування ВІ, пов'язане з розвитком сюжету і тексту.

Розглянемо докладніше список основних функцій щодо типового ВІ:

- 1) номінативна – найменування, виділення денотата з ряду однорідних. Більшість учених визнають, що «власні імена гіпертрофовано номінативні: вони покликані називати, у цьому їх призначення» [279, с. 328]. Цю

гіперфункцію ВІ у мові називають також номінативно-диференційною, оскільки ВІ завжди розрізняє окремі об'єкти одного ряду (пор. *Київ – Вінниця – Донецьк* тощо);

2) ідентифікаційна – на думку Н. В. Васильєвої «є однією з головних функцій ВІ. Ця функція в мові і в тексті близька до вказівної і прагматичної. Вона реалізується як апелятивна або контактовстановлювана в зверненні, а також як адресна в усних і письмових текстах» [43, с. 133]. Ця функція часто розглядається як форма номінативно-диференційної.

Якщо в реальних ситуаціях ідентифікація може здійснюватися, наприклад, жестами, то в художнього тексті вона реалізується за допомогою інших засобів: слова, що вживають ліворуч або праворуч від імені, завдяки яким адресат починає отримувати інформацію про досі невідомого персонажа. Цими словами можуть позначатися рід занять, родинні відношення тощо;

3) експресивна – стосується промовистих імен, емоційної оцінки, вміщеної в імені.

Тривалий час онімну лексику в художній літературі досліджували з погляду важливості «промовистих» імен персонажів у тексті [193; 216; 6; 323 та ін.].

У художній літературі використання промовистих імен активізується в епоху класицизму. Ця особливість відбита, наприклад, у творі А. С. Грибоедова в «Лихо з розуму», де майже всі персонажі названі промовистими іменами: *Молчалин, Фамусов* (пор. англ. Famous – *відомий*), *Скалозуб, Чацкий* (натяк на його прототип П. Я. Чаадаєва). У сатиричних творах імена обігруються навмисним згущенням фарб (*Живодеров, Подхалимов, Угрюм-Бурчеев* – у М. Е. Салтикова-Щедріна). Найчастіше ними висміюються недоліки суспільства, особистісні якості.

Романтизм ХІХ ст. сприяв створенню умовних поетичних імен, серед яких виділяють екзотичні імена (у перекладах В. А. Жуковського з В. Скотта) і міфологічні, в основному давньогрецькі і римські, наділені певним поетичним

змістом: *Мельпомена, Талія, Терпсихора* тощо у Байрона і раннього Пушкіна. Романтичні твори насичені іменами, принципово не схожими на імена оточуючих, що свідчить про деяку просторово-часову віддаленість дії від сучасності [217, с. 9];

4) стилістична функція – Ю. О. Карпенко виділяє два її різновиди: інформаційно-стилістичну і емоційно-стилістичну [138]. Інформаційно-стилістична функція спирається на соціальний, локальний, національний та інших плани конотації імені. Емоційно-стилістична функція ґрунтується на тому, що ім'я виступає як засіб характеристичної, оцінної ставлення та емоційного впливу. Виразником інформаційно-стилістичних значень є внутрішня форма (етимологічне значення) ВІ [228].

Вивчення ВІ як найважливішого стилетвірного елемента в ономастичній системі тексту включає дослідження структурної організації онімного простору, принципів і способів номінації персонажів, стилістичних функцій онімів, їх асоціативних зв'язків, співвіднесених із реалізацією конкретного образу, задуму твору, позицією автора;

5) естетична функція – безпосередньо пов'язана з питаннями специфіки слововживання, структури слова, співвідношення слова і образу. Позначення денотата (дійової особи) ВІ в художньому творі має усвідомлений характер, відповідно, містить елемент естетичності. Естетична виразність посилюється текстом, в якому уточнюється семантика імені;

6) ономастична гра – один із видів мовної гри. У художньому мовленні оніми часто використовують для створення комічного ефекту. ВІ несе інформацію про носія імені, що виявляється стимулом для використання асоціативної семантики оніма в характерологічних цілях.

Ігрова функція антропонімів знаходить своє вираження на всіх мовних рівнях (фонетичному, граматичному, семантичному і под.) і реалізується, зокрема, за допомогою повтору та каламбуру;

7) деструктивна. Термін «деконструкція» введений Ж. Дерріда в «Граматиології» для позначення основного принципу аналізу тексту. Цей термін став ключовим поняттям постструктуралізму та деконструктивізму.

На сьогодні можна говорити, що з методології дослідження тексту деконструкція стала тим «усім», що визначає також і прийоми побудови тексту. На ономастичному рівні деконструкції піддаються, зокрема, культурно значимі імена. Н. В. Васильєва зауважила, що імена, які набули такої форми, самі стають провідниками деконструкції в дивному і для реалістично налаштування читацької свідомості досить скрутному і незручному оповідному просторі [43, с. 148–149].

Зміна плану вираження при процесі деконструкції збагачує парадигму поетоніма і нарощує його семантику. Деструктивну (або деконструктивну) функцію можна трактувати як руйнування або знищення імені, пов'язане з розвитком сюжету і тексту.

Отже, попри жваве вивчення питання функцій онімних одиниць між мовознавцями немає однастайності щодо поетонімних функцій. Розбіжності в поглядах лінгвістів можна пояснити нечіткістю визначення критеріїв виокремлення функцій та великою кількістю різнопланових інтерпретацій природи поетоніма та його значення в художньому тексті. З метою логічної побудови власного функціонального аналізу поетонімів за основу беремо класифікацію Ч. Косиля, у межах здійснюваного дослідження виокремлюємо характеризувальну, інформативну, алюзивну, локалізувальну та символічну функції.

Висновки до Розділу 1

Онімні одиниці як вербалізовані відображення в свідомості реципієнта об'єкта іменування мають значення, яке становить або одиничне поняття про певний об'єкт або є результатом різноманітних семантичних модифікацій.

З одного боку, онімні одиниці – специфічна мікросистема, що увібрала в себе історичні, соціальні і культурні чинники, які відображають життя народу. З іншого боку, ВІ є частиною мови і піддаються впливу суто лінгвістичних закономірностей.

Літературні ВІ відрізняються від звичайних онімних одиниць своєю вторинністю щодо загальної ономастики, впорядкованістю системи і важливою роллю в реалізації ідейно-художнього задуму письменника.

Термін «поетична ономастика» розглядаємо як синонім терміна «літературна ономастика». Обидва напрями досліджують особливості вживання онімів в тексті художнього твору. У свою чергу, термін «літературний антропонім» кваліфікуємо як синонімічний до терміна «поетонім».

Специфіка літературних антропонімів становить ємне змістове навантаження, вторинність щодо загальної ономастики, упорядкованість поетонімної системи.

Найбільше змістове навантаження серед ВІ художнього твору несуть на собі антропоніми, вони є невід’ємними компонентами в системі засобів художньої виразності. Письменники при виборі імен враховують їхню фонеміку, морфеміку, які сприяють передачі експресивних відтінків. Автори послуговуються реальним іменником, загальноприйнятою формулою, за допомогою якої можна передати інформацію про соціальне, національне, вікове становище іменованої особи. Крім того, склад і поєднання антропонімів залежить також від соціальної й естетичної позиції автора художнього тексту, від загальної культури письменника та культури того середовища, в якому живе персонаж.

На сьогодні окреслено декілька класифікацій поетонімів за різними ознаками. Літературні ВІ поділяють на розряди з позиції сюжетного функціонування, образної характеристики, змістової значущості, а також у межах бінарних опозицій. Антропоніми часто класифікують з урахуванням їхньої стилістичної функції в художньому тексті. Характеризувальні поетоніми

широко систематизують з врахуванням експресивних можливостей і екстралінгвальних нюансів. ВІ також класифікують за онімними розрядами: ВІ, прізвища, прізвиська, по батькові. Відповідно до мовної належності виокремлюють імена, пов'язані з календарними іменуваннями, й імена, пов'язані з антропоніміконом інших мов. Виділяють розряди онімів з погляду на їхнє походження та асоціативні характеристики.

Існують різні класифікації функцій ВІ в художньому тексті. Основна лексична функція ВІ – номінативна (називання об'єкта), проте в художньому творі на перший план виступає стилістична, яка сприяє реалізації художнього вираження. Особливу увагу до себе привертає деконструктивна функція, призначення якої у збагаченні парадигми поетоніма і нарощенні його семантики.

У зв'язку з розвитком суспільства в процесі становлення онімної системи відбуваються зміни традицій, поглядів, переконань, як наслідок – новий час привносить нове в роль ВІ. Не виняток і ХХІ століття зі своїм винятково новим використанням імен у процесі творення художніх текстів.

Основні положення відбито в окремих публікаціях автора [84; 86; 88; 92].

РОЗДІЛ 2

ОНІМНИЙ ПРОСТІР У ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ-МОДЕРНІСТІВ

2.1 Антропонімні одиниці у прозі постмодернізму

2.1.1 Структурування антропонімікону з погляду походження

Розгляд питання етимології завжди становив сферу зацікавлення для фахівців із загальної ономастики. Т. Г. Купач зазначає, що структурування онімного простору на основі етимологічного принципу передбачає багаторівневу роботу з виявлення первинних морфологічних змін кожного ВІ, встановлення певних тенденцій у процесі еволюції мови [165]. Схожі погляди щодо етимологічного дослідження пропріальної лексики відображено в студіях М. В. Карпенко й А. А. Білецького, які вказують на такі етапи аналізу: атрибуція матеріалу, вивчення локалізації, періодизації, квантитативне (статистичне) опрацювання, з'ясування зв'язку з апелятивною лексикою, аналіз структурного характеру та наявності певної кількості варіантів досліджуваної одиниці, процес реконструкції історичних схем онімів [20; 124.].

Під час вивчення етимології ВІ слід зважати на ономастичний і доономастичний рівні, оскільки пропріальні лексеми є «вторинними (або похідними) стосовно загальних елементів (апелятивів, або генонімів) тієї чи іншої мови» [20, с. 10]. У нашому дослідженні підтримано погляд М. М. Торчинського, згідно з яким «доономастичний рівень обов'язково необхідний, коли визначається етимологія власної назви як специфічної мовної одиниці. У з'ясуванні етимології оніма як представника окремого розряду онімії, можливо, слід визначити лише його найближчу етимологію, навіть якщо вона пов'язана не з апелятивом, а з іншою власною назвою» [328, с. 290].

М. М. Торчинський зауважує, що підґрунтям структурування онімного простору на принципах етимологічної класифікації є можливість або

неможливість етимологізування оніма (у зв'язку з цим виокремлюють відому, невідому, гіпотетичну етимологію) та наявність певних різновидів етимологій (прозора, непрозора (затемнена), хибна та народна етимологія).

У науковій літературі репрезентовано різні підходи щодо класифікації онімів української мови за походженням. В. В. Німчук пропонує поділяти ВІ на питомі, тобто незапозичені, імена іншомовного походження, диференційовані на узвичаєні та неузвичаєні [233, с. 29–30].

У працях Н. В. Подольської запропоновано класифікувати оніми на власні найменування (споконвічні, аборигенні, індигенні), тобто ті, що утворилися від рідномовних лексем; та запозичені, які, у свою чергу, бувають неосвоєні, засвоєні, свої, адаптовані, асимільовані, гібридні (назви-гібриди), екзогенні (екзоніми), міграційні, сигніфікативні, субстратні [264]

Традиційно за походженням оніми поділяються на питомі, запозичені (вкраплення, практична транскрипція та транслітерація, переклад) і гібридні (складні та складені конструкції).

О. В. Суперанська зауважує, що така класифікація передбачає врахування декількох функціональних чинників:

1) увага до дослідження первинної етимології пропріальної лексики, тобто зв'язку з лексемами іншомовного походження, і вторинної етимології, тобто відношення до найближчого у словотвірному ряді слова;

2) необхідність розрізнення національної онімної системи й онімів-екзотизмів, функціонування яких зумовлене необхідністю демонстрації подій, явищ, пов'язаних з іноземними реаліями;

3) питомі перезапозичені оніми вважатимуться запозиченими за умови повернення у мову-джерело в іншомовному вигляді, однак їх можна класифікувати як питомі, якщо в них простежуються рідномовні лексеми;

4) окремий аналіз «вигаданої» авторами пропріальної лексики, на яку, окрім мови розповіді, впливають такі екстралінгвальні чинники, як національність, вік, освіта, місце та час подій і под. [311; 316].

У нашому дослідженні для аналізу етимології антропонімів у модерністському онімному просторі використано класифікацію, запропоновану М. М. Торчинським. У її межах вирізняють питомі, запозичені та гібридні оніми. Питомими антропонімами (або автохтонними, індигенними, незапозиченими, рідномовними, споконвічними) слід вважати «найменування, в основі яких – праслов'янські, протоукраїнські або українські лексеми» [328, с. 326–327].

Генеалогічну структуру поетонімікону постмодерністської прози формує етнімічна та питома лексика. У кількісному вияві етнімічна лексика значно перевищує власне-українську. До запозичених (асимільованих, екзогенних, іношомовних) антропонімів відносять найменування, які походять від іношомовних лексем.

Із сучасних мов найпоширенішими є запозичення антропонімів:

- з італійської мови (3): *Данте* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Антоніо* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Наполеон* (Ю. І. Яновський «Вершники»);
- з арабської мови (3): *Купріян*, *Тимур* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Магомед* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»);
- з англійської мови (1): *Джеск* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);
- зі шведської мови (1): *Густав* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);
- з китайської мови (1): *Конфуцій* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»).

Із давніх мов зафіксовано запозичення антропонімів з:

- давньогрецької мови (33): *Рита*, *Тарас*, *Надія*, *Василь*, *Степан*, *Андрій*, *Галатея*, *Петро*, *Олесь*, *Епікур*, *Аполлон*, *Сократ* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Демид*, *Григорій* (*Гриць*, *Ригор*), *Трохим*, *Христя*, *Ахіллес*, *Микола* (*Миколай*), *Мина*, *Христос*, *Емма*, *Остап*, *Микита* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Олекса*, *Федір*, *Параска*, *Юрій*, *Дмитро* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»), *Оверко*, *Панас*, *Олександр*, *Нестор*, *Сидір* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

- латини (17): *Наталя*, *Лука*, *Максим*, *Сенека*, *Нерон*, *Павел* (*Павло*),

Беатриса, Олена, Вергілій (В. П. Підмогильний «Місто»), *Тетяна, Роман, Мотря, Каїн, Устим, Гнат* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Антон, Віталій* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

- іврит (17): *Ганна, Яша, Тамара, Михайло, Йосиф* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Іван, Данило, Марія, Захар, Самійло, Мусій* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Ісус, Ілля, Семен* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»), *Адам, Оврам, Симон* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

- тюркських мов (1): *Джума* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

- араамійської мови (1): *Сава* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

- фінікійської мови (1): *Ганнібал* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

- санскриту (1): *Будда* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»).

Спостережено випадки, коли запозичені антропоніми у результаті інтерференції майже втрачають ознаки іншомовності під впливом української мови. У романі «Місто» В. П. Підмогильного наявне найменування *Зося (Зоська)*, яке походить від давньогрецької форми *Софія*; *Ганнуся, Ньюся* – з іврит (від імені *Анна*); *Ївга* – від давньогрецької форми *Євгенія*.

У кіноповісті «Україна у вогні» О. П. Довженка зафіксовано антропонім *Савка*, похідний від араамійського імені *Сава*, *Грицько* – від давньогрецького *Григорій*, *Мура* – від латинського *Рима*.

Це явище спостережене й у романі М. М. Коцюбинського «Тіні забутих предків»: антропоніми *Анничка* та *Марічка* походять з іврит (від форм *Ганна* та *Марія*), *Параска, Хима* – від давньогрецьких форм *Парасковія* та *Єфимія*.

У романі «Вершники» Ю. І. Яновського вживані такі українізовані антропоніми, як *Оверко, Панас, Вустя*, які походять від давньогрецьких форм *Оверій*, *Афанасій* та *Устина*.

Окремо прокоментуємо оніми *Адольф, Еріх, Ернст, Людвіг, Курт, Ріхард* (О. П. Довженко «Україна у вогні»). Контекст роману демонструє відсутність приводів класифікувати ці ВІ як запозичені з німецької мови. Визначаємо їх як екзотизми з огляду на те, що у тексті їхніми денотатами виступають етнічні

німці.

Таблиця 2.1

Етнімічна лексика модерністської прози

Мова	Кіл-ть запозич.	%	Приклади
Давньогрецька	41	41,8	<i>Рита, Тарас, Надія, Василь, Степан, Андрій, Галатея, Петро, Олесь, Епікур, Аполлон, Сократ, Зося (Зоська), Ївга</i> (В. П. Підмогильний «Місто»); <i>Демид, Григорій (Гриць, Ригор, Грицько), Трохим, Христя, Ахіллес, Микола (Миколай), Мина, Христос, Емма, Остап, Микита</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»); <i>Олекса, Федір, Параска, Юрій, Дмитро, Параска, Хима</i> (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); <i>Оверко, Панас, Олександр, Нестор, Сидір, Вустя</i> (Ю. І. Яновський «Вершники»);
Латина	19	19,4	<i>Наталя, Лука, Максим, Сенека, Нерон, Павел (Павло), Беатриса, Олена, Вергілій</i> (В. П. Підмогильний «Місто»), <i>Тетяна, Роман, Мотря, Каїн, Устим, Гнат, Мура</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»), <i>Антон, Віталій</i> (Ю. І. Яновський «Вершники»)
Іврит	19	19,4	<i>Ганна, Яша, Тамара, Михайло, Йосиф, Ганнуся, Нюся</i> (В. П. Підмогильний «Місто»),

Продовження Таблиці 2.1

			<i>Іван, Данило, Марія, Захар, Самійло, Мусій</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»), <i>Ісус, Ілля, Семен, Анничка та Марічка</i> (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»), <i>Адам, Оврам, Симон</i> (Ю. І. Яновський «Вершники»)
Німецька	6	6,1	<i>Адольф, Еріх, Ернст, Людвіг, Курт, Ріхард</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»)
Італійська	3	3,1	<i>Данте</i> (В. П. Підмогильний «Місто»), <i>Антоніо</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»), <i>Наполеон</i> (Ю. І. Яновський «Вершники»)
Арабська	3	3,1	<i>Купріян, Тимур</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»), <i>Магомет</i> (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»)
Арамійська	1	1	<i>Сава</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»);
Англійська	1	1	<i>Джеск</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»)
Шведська	1	1	<i>Густав</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»)
Китайська	1	1	<i>Конфуцій</i> (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»)
Тюркські	1	1	<i>Джума</i> (О. П. Довженко «Україна у вогні»)
Фінікійська	1	1	<i>Ганнібал</i> (Ю. І. Яновський «Вершники»);
Санскрит	1	1	<i>Будда</i> (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)
Разом	98	100	

Питомими антропонімами вважаються незапозичені імена людей, похідні від них імена по батькові, прізвища, псевдоніми та прізвиська. У проаналізованих текстах українських письменників-модерністів трапляються рідномовні антропоніми представлені поодинокі: *Богдан, Олеся, Одарка, Володимир, Борис* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Палагна* (М.М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»). Зафіксовано в романі «Місто» В. П. Підмогильного вживання міфонімів слов'янського походження: *Кий* та *Либідь* (усього 8 онімів).

Таким чином, можна вирахувати процентне співвідношення між запозиченою та рідномовною лексикою.

Таблиця 2.2

Співвідношення між етнічною та питоною лексикою

Етимологічний тип	Кількість	%
Етнічна лексика	98	92,5
Питома лексика	8	7,5
Всього	106	100

Рідномовні антропоніми становлять незначний відсоток порівняно з запозиченими найменуваннями. Цей факт зафіксовано лінгвістами. Характеризуючи питання індигенності, О. О. Білецький констатує, що «у нашій антропонімії переважають імена іншомовного походження. У цьому одна з особливостей нашої культури, яка за своїм походженням є ніби “багатоповерховою спорудою”, де кожен “поверх” стосується до якої-небудь попередньої культури» [20, с. 120]. Дослідник також зазначає, що переважна більшість антропонімів з'явилася на давньогрецькому, давньоіндійському, давньокельтському, давньоіталійському, давньонімецькому та балтослов'янському мовному ґрунті.

Неоднозначність дефініції гібридних онімів зумовлює функціонування декількох підходів до її трактування. Н. В. Подольська тлумачить гібридні найменування як поєднання і лексичних, і морфологічних елементів, де один із складників є іншомовним за походженням [264, с. 48]. У нашому дослідженні дотримуємося поглядів М. М. Торчинського, які вважаємо найточнішим з-поміж усіх запропонованих варіантів. Згідно з визначенням цього мовознавця, гібридними є «складні і складені оніми, повнозначні компоненти яких (лексеми, корені) походять із різних мов. Якщо ж вважати гібридними власні імена, в яких різномовними є інші частини слова, то в такому разі до цього розряду потрібно буде віднести практично всі найменування, підґрунтям яких є корінь іншомовного походження, від якого онім утворено за допомогою словотвірних ресурсів, наявних у мові, що запозичує (на кшталт: *Іванівка* – гібридна назва, тому що її корінь – давньоєврейського походження, а суфікс – слов'янського)» [328]. У проаналізованих творах письменників-модерністів відсутні випадки вживання гібридних антропонімів.

Отже, структурування антропонімів за етимологічними особливостями передбачає розрізнення найменувань як питомих, запозичених і гібридних за походженням. Найбільший відсоток пропріальних одиниць у модерністському мовному просторі становлять запозичення (98). Найчастотнішими виявляються запозичення з давньогрецької мови (41; 41,8%), латини (19; 19,4%) й іврити (19; 19,4%). Рідномовні антропоніми представлені поодинокі (8). Загалом етнічна лексика складає 92,5% від усього масиву зафіксованих у модерністській прозі антропонімів; обсяг рідномовних імен дорівнює 7,5%.

2.1.2 Функціонально-стилістичні варіації антропонімних одиниць

ВІ як потужний експресивний і характеристичний елемент мають високий прагматичний потенціал. У ситуації добору імен персонажів твору письменник керується й екстралінгвальними чинниками: особливостями характеру,

зовнішнього вигляду, поведінки, роллю у розвитку сюжету. Аналіз ВІ, вилучених із модерністського онімного простору, підтверджує теоретичні засади, за якими антропоніми є стрижневим елементом у творі. Автори прагнуть досягти максимальної гармонії між героєм та іменем. Широкий мовний онімний репертуар пропонує безмежні можливості для влучного вибору, а також збагачується сам зовсім новими номінаціями.

Характери персонажів змінюються протягом сюжетної лінії. Відповідно, відбувається трансформація елементів онімного простору, зокрема, варіюються способи найменування.

У прозі письменників-модерністів зафіксовано велику кількість квалітативних форм найменувань персонажів. У романі «Місто» В. П. Підмогильний знайомить читача з критиком *Михайлом Демидовичем Світозаровим*. Підібране автором прізвище для представника тогочасного бомонду відіграє потужну характеристичну роль за рахунок позаконтекстуальних конотацій та етимології. Ця антропонімна одиниця утворена від слов'янського чоловічого імені *Світозар*, що буквально означає «осяяний світлом». Скоріше за все, засновник роду Світозарових був вихідцем із вищого середовища, оскільки прізвища, утворені від повної форми імені, мала переважно соціальна верхівка або сім'ї, які користувалися в цій місцевості авторитетом, представників яких сусіди шанобливо звали повним ім'ям, на відміну від інших станів, що звалися, зменшеними, повсякденними іменами.

Повну офіційну формулу вживають з апелятивним еквівалентом – вказівкою посади персонажа, що робить його вишуканішим стилістично. Наприклад:

(1) *Михайла Демидовича Світозарова? Професора?* – полегшено сказала жінка... (В. П. Підмогильний «Місто»);

(2) *Це ж Михайло Світозаров, найголовніший критик!* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Форма самого прізвища актуалізується, коли йдеться про офіційне спілкування, ділові взаємини тощо. Демінутивом *Миша* (російський варіант імені), у тексті підкреслено близькі стосунки. Наприклад:

(3) *Миша, до тебе хтось* (В. П. Підмогильний «Місто»).

З різних сторін розглянуто образ та варіанти поетоніма *Лука Демидович Гнідий*. За даними реальної антропоніміки, *Лука* – застаріле канонічне ім'я. По батькові також звучить архаїчно. Прізвище, імовірно, похідне від прізвиська коня, порівняно з більш «презентабельними» іменуваннями у творі звучить провінційно.

Лінгвопоетичне функціонування поетоніма втілено в трьох формах: *Лука Демидович Гнідий*, *Гнідий* і *Лука*. Повне ім'я використане під час знайомства з персонажем, для надання офіційного відтінку. Лише прізвище автор вживає для окреслення внутрішньосюжетних зв'язків між персонажами: головний герой взаємодіє з Гнідим у різних життєвих ситуація, але при цьому знаходиться в натягнутих стосунках. Відзначимо зневажливі конотації при перенесенні прізвиська свійської тварини на людину. Форма *Лука* використовується для створення стилістики близькості (так денотата називає лише дружина). Наприклад:

(4) *Лука закохався в одну дівчину, теж купецьку дочку, і діло дійшло до заручин. Але там майбутній тесть чи теща – не знаю вже хто, – якось необережно висловився, що це велика честь родові Гнідих, коли їм віддають тут дочку. А старий Гнідий взяв тоді Луку й привів того ж вечора до нас. Лука ненавидів його, але корився. Ти можеш догадатись, яка чекала мене доля... Словом, Лука казав, що коли я розбила йому життя, то мушу хоч потішити його* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Функціонально-стилістичні варіації певних поетонімів обмежуються двома формами: *Максим* і *Максим Гнідий*. Використання формули «ім'я + прізвище» необхідне для надання офіційного тону, а також для нагадування про забуте знайомство. Щодо поетичних особливостей оніма, у реальний час,

відповідний художній дії, ім'я *Максим* сприймалося як запозичене (через нетипове для української мови звукосполучення /кс/). У контексті денотат має образ «панича»-інтелігента, відповідно незвичний поетонім додатково характеризує його.

У романі виділено варіації *Борис, Борис Вікторович, Борис Задорожній, Задорожній*. Офіційна номінація вживається для позначення положення персонажа: так його називає дівчинка-служниця. Самим прізвищем номінується персонаж до появи дружніх стосунків з головним героєм. Схожих конотацій набирає і формула «ім'я + прізвище», вживана в основному після припинення приятелювання із головним героєм.

Однією з характерних ознак особових імен є їхня здатність багатоманітно варіюватись. Найактивніше варіанти використовують у розмовно-побутовій сфері, рідше – в офіційній. «Поява варіантів імен – це живий словотворчий процес, який ніколи не припиняється. Поки існує ім'я, доти будуть існувати і його варіації, які допомагають людині висловити найтонші почуття до іншої особи, свою приязнь чи відразу, симпатію чи антипатію» [242, с. 60].

Пріоритет мотиваційних і семантико-стилістичних акцентів виявляється в наборі форм імені – *Степан*, денотат якого у межах концепції роману є героєм на шляху трансформацій, відповідно до яких експлікується велика кількість варіантів цього поетоніма.

У тексті функціонують два основні варіанти: *Степан* і *Стефан*. *Степан* – адаптований до норм сучасної української мови варіант канонічного християнського імені *Стефан*. У кінці XIX – на початку XX ст., коли імена переважно давали за церковним календарем, ці оніми функціонували паралельно, а вже з середини XX ст. *Степан* помітно переважає [148, с. 30]. Більше поширення імені *Стефан* у місті на поч. XX ст. може бути спричинене тим, що через не типовий для української мови звук [ф] воно сприймається як запозичення, тому видається більш престижним.

Поетонім *Степан* збагачується в художньому просторі роману конотативними значеннями *селяк, недосвідчена людина, малокультурна людина*. Крім того, варіанти поетоніма мають пряме відношення до композиції твору: *Стефан* з'являється після нового витка сюжету – кроку головного героя на літературну ниву. Наприклад:

(5) ... *Степан його трохи збентежило. Надто воно було не тільки просте, а й заяложене якесь, і грубе... Він перебрав силу імен, шукаючи гідного наступника, і раптом йому спала в голову чудова думка трохи переінакшити своє власне ім'я, надати йому потрібної урочистості, змінивши одну тільки букву та наголос. Він наважився, підписався і став із Степана – Стефаном, діставши собі нове хрещення* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Обряд хрещення символізує залучення до християнського світу, а в контексті роману набирає метафоричної ваги й означає посилення зв'язку з містом. Функція поетоніма *Стефан* полягає у зміні характеристик образу, у створенні стилістики благородства, вищості як категорій, до яких прагне головний герой.

Протиставлення двох іменувань одного героя (стилістичних і характеристикних нюансів) демонструє явище «внутрішньоонімної опозиції» (поетонімною опозицією у межах одного імені). Пор. апелятиви *пишний / затюканий*. Наприклад:

(6) *Почуття, що з дому він виходив пишим Стефаном, а вертатись має затюканим Степаном, не хотіло його покидати* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Для підкреслення потрібних у певний момент художньої дії характеристик образу головного героя, В. П. Підмогильний створює спектр конотацій, виражених окремими формами поетоніма. Формула «ім'я + прізвище» містить семантику самозакоханості, егоцентризму. Наприклад:

(7) *Він уявив на мить Надійчине обличчя, її очі, що йому колись сміялися, і якось остаточно переконався, що любити вона може тільки його, Степана Радченка, і більше нікого* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Офіційна формула в контексті набуває й позитивних конотацій з акцентом на цілеспрямованості та досягненнях денотата. Наприклад:

(8) *При повній зброї знання та досвіду з'явився Степан Радченко призначеного дня до великої почекальні шкітресту, обернутої в лекційну залу (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Тотожна формула з елементом *Стефан* насичена в художньому просторі відмінними від попередніх значеннями. Перманентне поєднання з апелятивами *письменник* виражає авторську іронію. Наприклад:

(9) *Оповідання Стефана Радченка, письменника, що подавав собі великі надії, а ще більші на себе покладав, теж, на думку його автора, мусило прикрасити десь сторінки журналу, і то якнайшвидше (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Саме прізвище *Радченко* вживається тоді, коли йдеться про офіційне спілкування, ділові взаємини тощо. Наприклад:

(10) *Він відчув це, коли його думкою почали цікавитись, коли з Радченка він зробився просто тов. Стефаном, як давній приятель у давньому товаристві (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Формулою «ім'я + по батькові» *Степан Павлович* до головного героя звертаються персонажі – *«люди, яким не варто бачитися»*.

Концептуально різняться варіанти іменування головного героя його коханками. Пестлива форма *Степанко*, що створює стилістичний ефект приязного ставлення, звучить від односельчанки Надійки (до прикрого інциденту) і старшої коханки Тамари Василівни. Емоційна інформація, яку виражає демінутивний суфікс *-к-*, доповнюється : ліричним, народнопісенним звучанням, що посилює зв'язок поетоніма з сільським ментально-духовним простором [68, с. 126].

«Справжні міські жінки» Зоська та Рита іменують головного героя безонімними формами: *божественний, пустунчик*.

У творі зафіксовано зменшено-пестливу фамільярну форма – *Стьопа*.
Наприклад:

(11) *Спочатку Степан подумав, що не дочув, але коли звільнився від молодого письменника, що приносив до редакції щотижня по ліричному оповіданню, та почав з Максимом розмову, то й справді переконався, що бухгалтер не тільки на “ти”, але просто Стьопою його називає* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Крім офіційних і демінутивних варіантів, виокремлено прізвисько *Стефочка*. Оскільки прізвиськам притаманні індивідуальність, конотативне забарвлення та вмотивованість [225, с. 111], ім'я передає глибину характеру денотата. Слова із суфіксом здрібності *-очк-* часто використовують в описах зовнішності дітей, для відтворення дитячого мовлення. У художньому просторі цей поетонім відображає інфантильність, егоцентризм.

У романі також актуалізовано квалітативні форми *Надійка, Надюня, Надюся, Надія Семенівна*. Автор сам описує мотив вибору імені. Наприклад:

(12) *Саме ім'я її було надією, і він повторював його, як символ перемоги* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Це ВІ утворене лексико-семантичним способом від слова *надія* – віра у можливість здійснення чогось радісного та доброго. Головний герой має певні сумніви на початку подорожі і сподівається разом з Надійкою подолати майбутні міські труднощі. У тексті не вказане прізвище дівчини, що пояснюється побутуванням неофіційного спілкування в селі, коли всі люди між собою знайомі.

Емоційна інформація, яку виражає демінутивний суфікс *-к-* у формі *Надійка*, полягає в симпатії, пестливості, ніжності і под. Важливе в контексті роману супровідне ліричне, народнопісенне звучання, яке підсилює зв'язок поетоніма з сільським ментальним простором [68, с. 126], особливо на фоні інших жіночих поетонімів роману. Нагромадження пестливих форм підкреслює ніжні почуття, любов, приязне ставлення. Наприклад:

(13) *Надійко, Надюсю, – шепотів Степан», «Надюню, – прошепотів він у нудьзі, – Надюсю, я люблю тебе...* (В. П. Підмогильний «Місто»),

(14) *Люба Надійка! Кохана, єдина Надійка!* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Ліричну стилістику посилюють інтимні епітети, безонімні еквіваленти. Наприклад:

(15) *Надійко! Прекрасна дівчино! Білява русалко вечірніх полів* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Ліричні варіанти поетоніма *Надійка* частотні на початку роману. У фіналі образ юної селянки набуває трансформацій. Наприклад:

(16) *Це була вона, тільки страшенно змінена, майже спотворена, але в чім саме, він ще не міг сказати. Навіть голос її якимось інакше бринів, – якимось прикро, певно, погордо. Вона злякала його своєю появою, своєю постаттю, церемонністю й глузливим поглядом* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(17) *А сама вона – пузата міщанка* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Відповідно до змін образу з'являється контекстуальний варіант поетоніма – *Надія Семенівна*. Ця офіційна формула пасує жителям міста, одруженій і заможній. Крім того, ім'я стає бар'єром між людьми, «*яким не варто бачитися*».

Ім'я *Тамара* у реальному вживанні на поч. ХХ ст. виявляє найбільшу продуктивність у єврейському іменнику [31, с. 375]. У тексті автор використовує такі варіанти: *Тамара Василівна Гніда, Тамара Василівна і Тамара*. Повна офіційна формула «ім'я + по батькові + прізвище» трапляється поодинокі з метою уточнення. Наприклад:

(18) *Це був Максим, син Тамари Василівни Гнідої, мусіньки, його колишньої коханки* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Формула «ім'я + по батькові» – шанобливе звертання до хазяйки. Наприклад:

(19) *Господиня назвалась Тамарою Василівною, видала йому гасову лампу, склянку молока, хліба й шматок печені, яким він і відсвяткував свої входи* (В. П. Підмогильний «Місто»).

За самим іменем жінку називають члени родини (батько та чоловік).
Наприклад:

(20) *Тамаро, я скоро помру, виходь заміж* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Прізвисько Тамари Василівни *мусінька* функціонує у творі як евфемізм.
Наприклад:

(21) *А він не зважувався казати їй “ти” і називав “мусінькою”, як вона й порадила* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Ім'я *Муся* також фіксується в єврейському іменнику.

Ця номінація відкриває глибину семантичних меж поетоніма як елемента тексту: еквівалент містить й інтимну семантику. Наприклад:

(22) *Я люблю вас, мусінько, простіть мене!* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Зафіксовано також і протилежну зневажливу конотацію. Наприклад:

(23) *Це рішення вмить розвіяло йому весняний сум й змінило його ставлення до корів та мусіньки – знаючи, що незабаром звільниться від них назавжди, він почав виявляти до них ласкавість господаря, якого обридлий гість взявся вже за капелюха* (В. П. Підмогильний «Місто»).

У цьому прикладі стилістичну вагу мають апелятиви у складі однорідних додатків, другий з яких – згадка тварини. Наприклад:

(24) *От, якби ще й мусіньку заміж віддати, – подумав він* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(25) *Це був Максим, син Тамари Василівни Гнідої, мусіньки, його колишньої коханки* (В. П. Підмогильний «Місто»).

У романі зафіксовано відмінні між собою в семантико-стилістичному аспекті квалітативні форми *Зоська, Зося, Зоська Голубовська*. *Зоська* – варіант імені *Софія*, більш популярний у польському іменнику, рідше трапляється в

українському (переважно у Прикарпатті) [14, с.11]. Виразний відтінок запозиченості у творі доповнює екстравагантність персонажа. Наприклад:

(26) *«Зосю... – почав Степан». – «Мене звать Зоська, Зоська, – нетерпляче урвала вона, йдучи до дверей (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Зоська у польському вжитку є нейтральним ВІ, а в українській традиції іменування суфікс *-к-*, доданий до усіченої основи, надає імені фамільярної згрубілості. Вилучення цього афіксу сприяє утворенню звичнішого зменшено-пестливого варіанта. Наприклад:

(27) *«Панно Зосю, – мовив він, жартуючи, поважним басом, – прошу до науки» (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Офіційна формула вживається з метою уточнення. Наприклад:

(28) *Яку це Зоську? Голубовську? (В. П. Підмогильний «Місто»).*

Прізвище *Голубовська* гармонує з ім'ям, оскільки теж є польським за походженням. Поетонім відзначається шляхетним звучанням, завдяки дериваційному суфіксу *-ськ-*. Формант вказує на походження прізвища від топоніма. Подібними прізвищами зазвичай називали можновладців, які володіли територіями (наприклад, селом Голубівка). Поетонім *Зоська Голубовська* дає етнічну характеристику образу.

Варіації *Рита* та *Риточка*, похідні від імені *Маргарита*, в тексті мають семантику привабливості й екзотичності. З огляду на відсутність прізвища і творчу професію допускаємо, що *Рита* – псевдонім. У контексті роману цей жіночий образ є найпривабливішим, втілює міську культуру як прагнення хлопця, а «класичне міське» ім'я це тільки підкреслює.

Різні форми найменувань персонажів зафіксовано й у творчості М. М. Коцюбинського, Ю. І. Яновського та О. П. Довженка. Під час знайомства з героями автори зазвичай використовують повні імена, імена з прізвищами. Наприклад:

(29) *Іван був дев'ятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);*

(30) *Високий Андрій став іще вищий, Оверко бавився шликом, мов дівчина чорною косою, вони були високі й широкоплечі, з хижими дзьобами й сірими очима. “А жити тобі хочеться? – питав Оверко. – Коло нашої Дофінівки море собі грає, старий батько Мусій Половець у бінокль видивляється, чи не йде скумбрія, пам’ятаєш, ти й бінокль з турецького фронту привіз?”* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(31) *У садочку біля чистої хатини, серед квітів, бджіл, дітвори та домашнього птаства, за столом у тихий літній день сиділа, мов на картині родина колгоспника Лавріна Запорожця і тихо співала “Ой піду я до роду гуляти”*» (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Поодинокі репрезентуються форми імен, по батькові та прізвищ. Наприклад:

(32) *Агроном Григорій Лаврінович Запорожець у гарному цивільному вбранні. Окуляри на носі, “Знак Пошани” на грудях, у руці стеблина – знак влади над всім, що росте* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Такі форми надають офіційного відтінку, подекуди урочистості.

Використання формули «ім’я + прізвище» нерідко в аналізованих творах є засобом нагадування про людину, ідентифікації її серед інших персонажів. Наприклад:

(33) *«– Лаврін, рятуй, бо залякнемо к такій матері. Соглашайся, та ходім уже поснідаєм, – сказав посинілий од холоду Мина Товченик, сусід Лавріна* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(34) *співає молодий лейтенант прикордонних військ Роман Запорожець з великою шаблею і заслугою на грудях* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Подібні формули не є поширеними, письменники частіше називають героїв лише ім’ям, оскільки немає необхідності у постійному нагадуванні. Наприклад:

(35) *Зігнувшись в три погібелі, Мина миттю вліз у хату і поліз під піч, з-під печі особливим ходом на піч, на старе своє місце* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(36) *Довго гуляв Роман по Вкраїні, багато висадив у повітря мостів, поїздів, військових складів* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Називання лише імен для номінації осіб також може використовуватися для створення стилістики близькості, тобто родинних або дружніх стосунків. У творі «Україна у вогні» О. П. Довженка лінгвопоетичне функціонування поетоніма *Лаврін Запорожець* втілено у формах: *Лаврін Запорожець, Лаврін Михайлович, Лаврентій і Лаврін*. До форми *Лаврін Запорожець* автор вдається під час знайомства з персонажем, іменем та по батькові звертаються до особи чужі сторонні люди. Наприклад:

(37) *Прийми тягар. Прийми, Лаврін Михайлович* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Звернення за формулою «ім'я + по батькові» у творчості модерністів репрезентує також поважливе ставлення або з боку друзів, або інших членів родини. Наприклад:

(38) *Марії Григорівні поклонися од мене, якщо мене вб'ють до Вінниці і не зможу сам її привітати з визволенням як командир твоїй і друг* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Лише за ім'ям називають близькі або друзі зазвичай у неофіційній обстановці. Наприклад:

(39) *Лаврін... Це ти, Лаврентій? Я принесла тобі їсти! Хліба, картоплі і гниличок...* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Стилістику близькості, інтимності мають різні форми імен з формантами, емоційна інформація яких полягає у симпатії, теплих почуттях. Наприклад:

(40) *Ой, пішов ти в море, Мусієчку* (звернення дружини до чоловіка) (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(41) *Як спали, Палагвочко, душко?* (апеляція до коханої жінки)
(М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);

(42) *Любчику Іванку! Ци будемо в парі усе?* (звернення коханої дівчини)
(М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»).

Такі контексти свідчать, що демінутиви вказують на неформальність або мають інтимні конотації.

Використання лише імені, зокрема демінутивних форм, фіксуємо як називання дитини. Наприклад:

(43) *Комусь, не степовикові, не зрозуміло, як живуть люди на голій, порожній рівнині, а малий Данилко виходив крадькома з хати, покинувши сестру, коло якої був за няньку, степ простелявся перед ним, як чарівна долина, на якій пахне трава, пахнуть квіти, навіть сонце пахне, як жовтий віск.*
(Ю. І. Яновський «Вершники»).

У таких випадках нерідко експліковані демінутивні суфікси, що надають відтінків пестливості.

Поява варіантів у творчості модерністів спричинена розвитком образів героїв, рефлексією, авторською позицією, залежить від комунікації з іншими персонажами. На поетику окремих квалітативних форм впливає контекстна семантика, сформована різного роду епітетами й апелятивами.

Щодо стилістичних функцій квалітативних форм, **повну офіційну форму** вживають під час знайомства з персонажем, для підкреслення статусу, офіційного чи урочистого відтінку, уточнення. Комбінації **«ім'я + прізвище»** є засобом ідентифікації, нагадуванням, створює офіційний тон. Формула **«ім'я + по батькові»** становить собою нейтральне звернення або репрезентує поважливе ставлення. **Саме прізвище** вживають у контексті офіційного спілкування, ділових взаємин, конфліктних ситуацій. Називання **лише імен** актуальне для близьких стосунків. Спектр семантики зменшених форм включає компоненти «приявне ставлення», «фамільярність», «інфантильність».

2.1.3 Семантична характеристика антропонімної лексики

Аналіз теоретичних джерел свідчить про виняткове місце антропонімних одиниць у широкій типологічній парадигмі онімії. ВІ людей, а саме імена, патроніми, прізвиська, що з часом трансформувалися у прізвища – джерело знань не лише про суспільну, господарську та культурну діяльність певного етносу, а й віддзеркалення мовних, лінгвогеографічних, історичних особливостей. І. Я. Франко щодо багатогранності пропріальної лексики писав: «...історик віднаходить у них (ВІ) сліди певних історичних мандрівок, колонізації і змішання народностей, а етнолог слідить по ним розвій певних національних та громадських інституцій і уподобань, еволюцію родинного та громадського життя, знань, ремесл і відповідних їм звичаїв і вірувань» [345, с. 391].

В. В. Виноградов наголошує на необхідності дослідження антропонімної лексики і зазначає, що «питання про добір імен, прізвищ, прізвиस्क у художній літературі, про їхню структурну своєрідність у різних жанрах і стилях, про їхні образні та характеристичні функції – велика й складна тема стилістики художньої літератури» [50, с. 38]. Початок зацікавленості та дискусії щодо вивчення прізвищ у мовознавстві припадає на другу половину ХІХ століття. Перед мовознавцями постали такі головні питання: періоди становлення та усталення українських прізвищ, а також потреба у їхній класифікації.

У нашому дослідженні проаналізовано прізвища у прозі письменників-модерністів у аспекті семантики антропооснов, і з огляду на онімну лексику та різні типи апелятивів побудовано таку класифікацію:

- 1) патронімні прізвища (утворені від особових ВІ);
- 2) топонімічні прізвища (утворені за назвою населених пунктів або за назвою об'єктів місцевості);
- 3) побутові прізвища (утворені від назв посуду, засобів транспорту, предметів домашнього вжитку і под.);

- 4) флоронімічні прізвища (утворені від назв рослин);
- 5) орнітонітологічні прізвища (утворені від назв птахів);
- 6) анімалонімічні прізвища (утворені від назв тварин);
- 7) етніонімічні прізвища (утворені від назв національностей та етнографічних груп);
- 8) професійні прізвища (утворені від назв професій або роду діяльності);
- 9) посадові прізвища (утворені від військових або цивільних посад або звань);
- 10) прикметні прізвища (в основі яких лежать фізичні або психологічні індивідуальні ознаки особи).

Лексичною базою багатьох прізвищ у текстах письменників-модерністів виступають імена – переважно патронімічні форми. Ця характерна особливість пов'язана з традицією успадкування прізвищ по чоловічій лінії.

У працях В. Д. Познанської зазначено, що відіменними семантичними прізвищами слід вважати такі, що походять не безпосередньо від імен, а від прізвищ, які є своєрідною проміжною ланкою між ім'ям і прізвищем та мають високий ступінь індивідуалізації у певному колективі [265, с. 158]. Проте серед зібраного матеріалу прізвищ у модерністській прозі зафіксовано випадки утворення прізвищ як від слов'янських, так і запозичених повних особових імен. Прізвище *Анохін* походить від просторічного імені *Анос*, яке пов'язане з давньоєврейською формою *Енос*, *Франко* – від *Францішек*, *Радченко* – від *Родіон*, *Світозаров* – від *Світозар*, *Шахматов* – з тюркських мов *Шахмат* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Романенко* – від *Роман*, *Гавриш* – від *Гаврило*, *Глебов* – від *Гліб* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Адаменко* – від *Адам*, *Денікін* – від *Денис*, *Григор'єв* – від *Григорій*, *Ворошилов* – від *Ворошило* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Патронімічні прізвища у художній літературі нерідко слугують засобом характеристики персонажів, якщо у них вміщена яскрава риса персонажа, обіграна в оповіді. «Промовистим» у творі Ю. І. Яновського «Вершники» є

прізвище *Адаменко*, яке походить від біблійного імені *Адам*, носієм якого є перший створений Господом чоловік. Образ Адаменка у творі уособлює героя – першого, головного, винахідливого. Наприклад:

(44) *Він мені одразу полюбився, цей Адаменко, був з нього партизанський герой, я йому передав командування над моїми шахтарями* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(45) *в Адаменка був гострий розум, план того бою цілком постав у його голові* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Засобом ідентифікації особи нерідко виступає місце її проживання або походження. Прізвища такого типу корисні у демографічних дослідженнях, оскільки свідчать про міграційні процеси. Твірною основою топонімічних прізвищ можуть бути назви не лише населених пунктів, а й об'єктів місцевості, елементів ландшафту чи природних зон. У романі «Місто» В. П. Підмогильного виокремлено прізвище *Вигорський*, що походить від назви селища Вигор, розташованого у Мінській області Республіки Білорусь. До прізвищ цього типу звертається і О. П. Довженко: *Хмельницький* умотивоване астіонімом *Хмельник*, *Кримський* – пеніснулонім *Крим*, *Лиманчук* – астіонімом *Лиман* («Україна у вогні»).

Іншими зразками цього типу є прізвища, які характеризують персонажів за місцем проживання, зокрема *Задорожній* – від словосполучення «за» і «дорога», тобто «той, хто живе за дорогою» (В. П. Підмогильний «Місто»), *Хуторний*, тобто «мешканець хутора», *Заброда*, тобто «той, хто живе за бродом, нетутешній» (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Широко уживаними у модерністській літературі є прізвища, мотивовані назвами професій або родом діяльності. Такі відапелятивні прізвища інформативні в культурно-історичному аспекті, оскільки віддзеркалюють суспільно-політичне й економічне життя певної місцевості й акумулюють відомості про різноманітність професій, ремесел і занять, що були актуальні протягом певного періоду.

Учені зазначають, що прізвища іноді слугують чи не єдиним свідченням про типові для українців ремесла, тому ці джерела мають виняткове значення для вивчення історії та культури. Іменування за професією (як характерною ознакою) передавалися нащадкам, а з часом ставали прізвищами. В. Ю. Охримовича так коментує цю етимологічну послідовність: «Тих, котрі займаються якимсь ремеслом, називають звичайно після їх ремесла, і та назва стає з часом прозвищем, котре переходить відтак от рода в род» [252, с. 306].

З-поміж умотивованих назвами професій або родом діяльності виокремлено прізвища: *Шевченко* – від шевців (В. П. Підмогильний «Місто»); *Шинкаренко* – від торговців, *Кравчина* – від кравців, *Дегтяренко*, тобто той, хто робить дьоготь, *Косарик* – від землеробів, *Овчаренко* – від скотарів, *Муравин* – від гончарів (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Ковальов* – від ковалів, *Гутенюк* – від майстрів з виробництва посуду (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Чабан* – від пастухів (Ю. І. Яновський «Вершники»). Поодинокі прізвища у дискурсі модерністів пов'язані з козаччиною, утворені від військових посад та звань: *Запорожець*, *Запорожченко*, *Драгун* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Невелику групу в досліджуваних творах становлять прізвища, утворені від апелятивних назв осіб за етнічною належністю: *Бесараб* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Половець*, *Швед*, *Сербін*, *Ляшок* (Ю. І. Яновський «Вершники»). Етнонімічні антропоніми, які походять від назв національностей або етнографічних груп, викликають велику зацікавленість у істориків, оскільки вказують на походження людини або її пращурів.

Суспільно-господарська діяльність також наклала свій відбиток на формування системи пропріальної лексики, тому великий прошарок у творах письменників-модерністів становлять прізвища, мотивовані назвами предметів побуту, а саме посуду, засобів транспорту, предметів домашнього вжитку тощо: *Сковорода*, *Коцюбинський* (від «коцюба», тобто кочерга) (В. П. Підмогильний «Місто»); *Чубенко*, *Каретников* (Ю. І. Яновський «Вершники»); *Теліга*

(О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Гулак* (від «гуляк», тобто поліський вареник), *Паляничка*, *Борщ* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

У проаналізованих текстах трапляються прізвиська, співвідносні з назвами флори та фауни. З-поміж флоронімічних прізвиськ уживаними є антропонімні одиниці *Нечуй* (від назви рослини «нечуй-вітер») (В. П. Підмогильний «Місто»); *Лобода* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Фрунзе* (у перекладі з молдавської мови означає «лист») (Ю. І. Яновський «Вершники»). Серед орнітонімічних прізвиськ виокремлено такі: *Журавель*, *Сорока*, *Горобець*, *Орлюк* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Загоскін* (походить від діалектного «загоска», тобто «зозуля») (В. П. Підмогильний «Місто»); *Чайковський* (Ю. І. Яновський «Вершники»). Анімалонімічні прізвиська репрезентовано онімом *Вовк* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Поширеними в прозі модерністів виявилися прізвиська, в основу яких покладено прикмети – фізичні або психологічні особливості особи. Характерні ознаки людини провокували появу прізвиськ, які з часом закріплювалися за нащадками як родові прізвиська. І. І. Ільченко відстоює думку, що у їх створенні «беруться до уваги найбільш типові ознаки людей, їх фізичне й моральне обличчя; для вираження цих ознак із лексичного складу мови вибираються найвлучніші слова. Основою для створення прізвиськ (прізвиськ) могла бути як позитивна, так і негативна ознака» [111, с. 9].

У прозі письменників-модерністів представлено такі промовисті прізвиська, як *Гнідий* (ознака «гнідий» вказує на рудий колір волосся або на те, що людина мала у господарстві коней гнідої масті), *Чубатий* (вказівка на особливості зачіски людини), *Курило* (походить від дієслова «курити» у значенні «пустувати, робити легковажні витівки»; так казали про людину непосидючу), *Ланський* (лексема «ланський» у перекладі з польської мови означає «торішний»; про людину, яка часто не встигає) (В. П. Підмогильний «Місто»); *Гаркавенко* (відображає особливості мовлення людини), *Затулівітер* і *Вернигора* (про кремезну людину), *Торохтій* (про галасливу людину), *Нехода*

(про людину, яка або не любила ходити, або мала захворювання ніг), *Неборак* (тобто нещасливий), *Сіроштан* (за однією із версій так називали людину, яка носила штани сірого кольору) (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Бакунін* (про людину, яка багато розмовляла), *Витковський* (про людину з кучерявим волоссям), *Толстой* (про пишну людину), *Скоропадський* (тобто швидкий), *Чернишевський* (від кольору «чорний»), *Ковтюх* (про невелику людину), *Приймак* (лексема вживається у значенні «прийнятий»), *Слащов* (від «солодкий») (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Лексико-семантична характеристика антропооснов прізвищ модерністської прози свідчить про функціонування одиниць, що утворені від індивідуальних ознак (фізичних або психологічних) (20), особових імен (12), від назв професій або роду діяльності (10), назв населених пунктів або за назвою об'єктів місцевості (7), утворених від назв посуду, засобів транспорту, предметів домашнього вжитку (7), від назв птахів (6), від назв національностей та етнографічних груп (5), від військових або цивільних посад чи звань (3), від назв рослин (3) та тварин (1).

2.1.4 Структурно-намінативна специфіка власних імен

ВІ – це невід'ємний конститuent художнього твору, оскільки вони спрямовані на репрезентацію авторського світобачення, доповнюють образи, забезпечують глибше розуміння тексту, інтерпретацію підтекстів. Е. Б. Магазаник констатує, що «оніми, позначаючи тільки одного носія, можуть містити всю інформацію про цього носія, слугуючи своєрідним заголовком, символом цього носія» [190].

Цілісному розумінню тексту, зокрема, модерністського, сприяє розгляд структурних особливостей ВІ, їхніх семантико-стилістичних функцій та мотивації добору.

Щодо структурних особливостей пропріальної лексики, в аналізованих творах виокремлено такі антропомоделі:

1) однолексемна модель номінації:

а) власні чоловічі імена: *Левко, Яша, Степан, Максим, Петро, Міша, Богдан* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Лаврентій, Іван, Григорій, Трохим, Василь, Купріян, Павло, Микола, Устим, Мина, Людвіг, Джек, Ріхард, Тимур* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Іван, Олекса, Василь, Федір, Микола, Юра, Семен* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Андрій, Оверко, Мусій, Іван, Данилко, Ригор, Панас, Микола, Максим, Артем, Кирюша, Грицько* (Ю. І. Яновський «Вершники»); *Андрюша* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»);

б) власні жіночі імена: *Надійка, Рита, Зося, Ганнуся, Нюся, Ївга, Наташка, Тамара, Настунька* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Олеся, Мотря, Христя, Тетяна, Емма, Мура* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Анничка, Марічка, Палагна, Хима* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Явдоха, Вустя* (Ю. І. Яновський «Вершники»); *Марія* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»);

в) прізвища: *Рокфеллер, Гейне, Вигорський, Скворода, Анохін, Фонвізін, Шевченко, Гнідий, Франко, Чубатий, Нечуй-Левицький, Світозаров, Загоскін, Бенуа, Олесь, Маркс, Шахматов, Кримський, Шопенгауер, Руссо, Коцюбинський, Лагерльоф* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Запорожець, Кравчина, Чубенко, Штігліц, Сіроштан, Шинкаренко, Дегтяренко, Підтиченко, Косарик, Торохтій, Романенко, Неборак, Овчаренко, Орлюк, Вернигора, Труханов, Вовк, Якимаха, Недригайло* (О. П. Довженко «Україна у вогні»), *Палійчук, Гутенюк, Бончар, Мосійчук* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Половець, Чубенко, Денікін, Махно, Чайковський, Римський-Корсаков, Григор'єв, Фрунзе, Ворошилов, Будьонний, Чапаєв, Щорс, Духонін, Врангель, Сербін, Ляшок, Гнейзенау, Блюхер, Веллінгтон, Шліффен, Швед, Каретников, Герт, Сіменс, Чернишевський, Толстой, Адаменко, Гришин-*

Алмазов (Ю. І. Яновський «Вершники»); *Тагабат* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»);

г) прізвиська, псевдоніми: *Ленін*, *Вигорський* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Сталін* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *дегенерат* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»);

г) андронім: *Запорожчиха*, *Товчениха*, *Краузиха*, *Бесарабиха* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Половчиха*, *Ригориха*, *Василиха* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

2) багатолексемна модель номінації:

а) чоловіче ім'я та прізвище: *Борис Задорожній*, *Степан Радченко*, *Максим Гнідий*, *Михайло Світозаров*, *Йоганн Гутенберг* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Лаврін Запорожець*, *Роман Запорожець*, *Савка Запорожченко*, *Василь Кравчина*, *Купріян Хуторний*, *Богдан Хмельницький*, *Демид Запорожець*, *Микола Купріянов*, *Павло Купріянов*, *Павло Хуторний*, *Мина Товченик*, *Максим Заброда*, *Григорій Заброда*, *Степан Сорока*, *Грицько Гулак*, *Демид Бесараб*, *Іван Лобода*, *Петро Драгун*, *Данило Ковтун*, *Степан Чумаков*, *Степан Муравин*, *Володимир Таранов*, *Джума Урсулаєв*, *Левко Підтиченко*, *Густав Шмуцке*, *Овчаренко Гнат*, *Теліга Захарко*, *Іван Гавриш*, *Паляничка Трохим*, *Самійло Косарик*, *Неборак Мусій*, *Глебов Роман*, *Джума Галієв*, *Андрій Затулівітер*, *Мусій Загнибіда*, *Остан Горобець*, *Вовк Микита* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Іван Палійчук* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Оверко Половець*, *Андрій Половець*, *Антон Денікін*, *Мусій Половець*, *Сашко Половець*, *Карл Маркс*, *Грицько Нечос*, *Данило Чабан*, *Віталій Приймак*, *Іван Половець*, *Грицько Основ'яненко* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) жіноче ім'я та прізвище: *Зоська Голубовська*, *Олена Курило* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Марічка Гутенюк* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);

в) ім'я та андронім: *Тетяна Запорожчиха*, *Одарка Товчениха* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

г) чоловіче ім'я + по батькові: *Борис Вікторович, Степан Павлович, Андрій Венедович* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Купріян Михайлович, Крауз Фрідріхович* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Федір Іванович* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

д) жіноче ім'я + по батькові: *Надія Семенівна, Тамара Василівна* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Тетяна Остапівна, Мура Григорівна* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

е) чоловіче ім'я + по батькові + прізвище: *Тарас Григорович Шевченко, Лука Демидович Гнідий, Михайло Демидович Світозаров* (В. П. Підмогильний «Місто»);

ж) жіноче ім'я + по батькові + прізвище: *Тамара Василівна Гніда* (В. П. Підмогильний «Місто»);

з прізвисько: *Мишка Япончик, Микола Кривавий* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Дослідники зазначають, що ономастика виконує двояку роль. «Насамперед свою основну функцію називання денотатів, тобто місць та осіб, які служать засобом локалізації фабули у часі і просторі, а також художню функцію, в основі якої лежить низка різноманітних факторів: мовних (арсенал спеціальних моделей для імен певних типів; апелятивне значення лексем, що беруть участь у найменуванні; стилістична оцінка апелятивів) і соціальних (розподіл представлених мовою варіантів найменувань між окремими соціальними, територіальними, виробничими і віковими групами людей, у результаті чого складається норма вживання)» [344, с. 55].

У нашому дослідженні використано традиційну класифікацію функцій поетонімів у художньому тексті:

1) номінативна (передбачає ідентифікацію особи серед інших персонажів твору);

2) локалізаційна (дозволяє окреслити місце проживання особи), соціологічна (вказує на соціальний статус героїв);^{3,5}

3) експресивно-оцінна (передбачає експлікацію як меліоративної, так і пейоративної оцінки);

4) характеристична (реалізується шляхом використання у творі промовистих прізвищ).

Залежно від функції, на якій свідомо чи інтуїтивно акцентує автор, різняться і способи експлікації антропонімів.

Прізвища у творчості модерністів виконують не лише номінативну, але й характеристичну функцію. У першу чергу це промовисті прізвища. Наприклад:

(46) *він глянув Гнідому у вицвіле обличчя, що за ним, здавалось, не було ні бажання, ні думки, і, почувавши якусь владу над ним* (прізвище ймовірно вказує на колір волосся або на те, що людина мала у господарстві коней) (В. П. Підмогильний «Місто»);

(47) *Сліпий Сіроштан кинув телефон й заметався по землі, шукаючи приготовлених мін* (про людину, яка вірогідно носила сірі штани) (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

Деякі прізвища у дискурсі модерністів вказують на національність або походження, соціальний статус, індивідуальні особливості, професії, рід діяльності героїв творів. Наприклад:

(48) *Купріян Хуторний немов скам'янів* (вказує на походження людини або її предків із сільської місцевості) (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(49) *Василь Кравчина, поранений в руку, одступав по дорозі з групою добре озброєних бійців, і тяжкий сором і гнів розтинали його душу* (вказує на походження людини із роду кравців) (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(50) *Коваль з своїми двома помічниками напоїли коней із степової криниці, дали вівса, чорнобородий Сербін та другий ковалів помічник – веснянкуватий безвусий Ляшок спорили* (один із героїв має сербське коріння, а інший – польське) (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Традиційним способом за допомогою суфікса *-ович* утворено чоловічі імена по батькові та за допомогою суфікса *-івн-* (*-івн-*) жіночі імена по батькові. Наприклад:

(51) *Мій Федір Іванович – майстер ніжний, і людина він така ж ніжна* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(52) *Вдень він яось забував за них, бо сама Тамара Василівна своїм поводженням рішуче окреслила їхні денні стосунки* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Подекуди трапляються народні форми найменування жінок за ім'ям, прізвищем або прізвиською чоловіка – андроніми. У дискурсі модерністів фіксуються андроніми, утворені від прізвища й імені чоловіка за допомогою суфікса *-их-*. Наприклад:

(53) *Мати Тетяна Запорожчиха любила її співати раз чи два на рік, коли по великих трудах і повсякденних турботах десь було з якоїсь гарної нагоди доводилося пригублювати чарчину* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(54) *стара Одарка Товчениха пильно вдивляється в партизан* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(55) *І стара Краузиха вибігла разом з Еммою з кухні* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(56) *сказала стара Бесарабиха* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(57) *Половчиха, вирядивши в море чоловіка, виглядала його шаланду;*

(58) *І все село те знає та кличе її, Ригориху, і вона малює піч синім і червоним, чорним і рудим, жовтим і зеленим* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(59) *Чубенко зняв шапку й поцілував Василюху в руку* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

У художньому тексті андроніми вказують на сімейний статус жінки та виконують не тільки номінативну, а й функцію диференціації, оскільки вживаються тоді, коли автор має на меті вказати на певну жінку, а одного імені виявляється недостатнім для розуміння реципієнта.

Поодинокі у творчості модерністів вжиті псевдоніми, репрезентовані прецедентними іменами зі сфери-джерела «історія». Наприклад:

(60) *Портрет Леніна, що висів у центрі, вона навіть прикрасила великим написом* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(61) *Як хоче, голубчику, вбийте мене, тільки мені Сталін краще* (О. П. Довженко «Україна у вогні»).

У романі «Місто» В. П. Підмогильного зафіксовано псевдонім поета та товариша головного героя – *Вигорський*. Закономірним бажанням міської людини є прагнення виділитися з натовпу. Цій меті вдало слугують унікальні прізвища. Ситуація, коли людина самотійно бере собі нове прізвище для оприлюднення під ним своїх творчих спроб, могла бути тільки у місті, і безпосередньо пов'язана з культурою, інтелігентським середовищем. Прочитання цього поетоніма нагадує нам про належність роману до так званого «захованого модернізму» (С. Павличко).

А. Б. Пеньковський у своїх студіях визначає прізвиська як «додаткове неофіційне найменування, що надається людині оточуючими відповідно до її характерної риси, якоїсь обставини, що супроводжує життя цієї людини, за якою-небудь аналогією, за походженням та з інших причин» [257]. Такий тип прізвиस्क у модерністській прозі знайдено серед прецедентних ВІ зі сфери-джерела «кримінальний світ» та «історія» було виявлено у романі. Наприклад:

(62) *Ще забув я сказати, що була в місті й бандитська армія Мишки Япончика* (Ю. Яновський «Вершники»);

(63) *Така в мені запалилась свідомість, що я пішов би на яку завгодно експропріацію або стріляв би на міністра, а то й на самого царя Миколку Кривавого* (Ю. Яновський «Вершники»).

Тобто ці прізвиська відзначаються реальністю існування (закріплені за конкретними історичними постатями), а не є авторським новотвором і не доповують образів персонажів (на відміну від постмодернізму – див. далі).

Одним із учасників «чорного трибуналу» у романі М. Г. Хвильового «Я (Романтика)» є *дегенерат*. Лексему написано з маленької літери, але вжито для номінації особи, тому її теж можна кваліфікувати як прізвисько. Наприклад:

(64) *Моїх товаришів легко пізнати: доктор Тагабат, Андрюша, третій – дегенерат (вірний вартувий на чатах)* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»).

У художньому тексті цей тип ВІ виконує функцію індивідуалізації й експресивно-оцінну функцію. О. П. Гоголенко висловлює погляди про те, що прізвиська «відіграють у творах важливу роль, додаючи до образів персонажів додаткові характеристики. Прізвиська перш за все показують ставлення дійових осіб до персонажа, названого за прізвиськом. У прізвиськах відбивається фантазія автора, його спостережливість, уміння виокремити в людині риси, які дуже влучно характеризують її позитивні чи, навпаки, негативні риси, увиразнюючи іронічне або й саркастичне ставлення автора» [62, с. 440–441].

Переважна більшість імен функціонують у повних формах. Наприклад:

(65) *Степан скрутив з махорки цигарку й закуриив»* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(66) *Павло з Іваном ввійшли в клуню з німецькими рушницями в руках* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(67) *З далекого туману, з тихих озер загірної комуни шелестить шелест: то йде Марія* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»).

Проте трапляються і стилістично забарвлені варіанти імен. Такі антропоформи створюють у тексті відповідне емоційне забарвлення: від відтінків пестливості до згрублості. Варіації утворено шляхом додавання суфіксів *-к-*, *-очк-*, *-ус-* (*-юс-*), *-ун-* (*-юн-*), *-уньк-*, *-ик-*, *-счк-* (*Левко, Риточка, Ганнуся, Надюся, Настунька, Василик, Мусієчко* тощо). Наприклад:

(68) *Ти любиш мене, Степанку?»*, *«З того дня Борис прозвав його Стефочкою* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(69) *«– Надюню, – прошепотів він у нудьзі, – Надюсю, я люблю тебе...»* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(70) *Василь, Василик, а я Олеся. Поцілуй мене, Васиliku* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

(71) *Половчиха дивилася та боялася роздивитися, їй хотілося крикнути й покликати свого Мусієчка, хвиля біла її по ногах, крига черкала по литках, шаланда вже зовсім була близько* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Такі відзначені неофіційністю форми ВІ дають характеристику образу, а також реалізовані в ситуаціях «непотрібності» прізвищ. Без прізвища у романі «Місто» В. П. Підмогильного функціонує поетонім *Левко*. Контекст твору підказує, що цей письменник відповідно до концепції роману (протистояння села і міста) послуговувався побутуючим реальним іменником, який також існував у двох формах. Персонаж Левко – вихідець із села. На селі люди спілкуються без уточнення прізвищ з огляду на близькість і неофіційність спілкування. Онім *Левко* – варіант канонічного християнського імені *Лев*, що потрапляє до актових записів початку ХХ ст. внаслідок незнання працівниками рагсів норм сучасної української мови. Закономірно, що в селі такі випадки траплялися частіше через нижчий рівень грамотності населення. У дослідженому Т.В. Бугою сільському іменнику Донеччини на поч. ХХ ст. це ім'я функціонує [31, с. 255], а в міському іменнику цього ж періоду, за даними Г. В. Кравченко, воно відсутнє [159, с. 201]. У художньому просторі роману поетонім функціонує відповідно до реального вживання. Дотримуючись чіткого розмежування сфер села і міста, В. П. Підмогильний в основу поетонімії роману закладає реальний ґрунт, добираючи імена для кожного образу відповідно до їхнього тогочасного реального вживання.

У проаналізованих творах наявні характерні для російської мови варіанти імен. Наприклад:

(72) *Вредний Яша власною персоною сів між Степаном і Надійкою* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(73) *бухгалтер не тільки на “ти”, але просто Стьопою його називає* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(74) *Міша, до тебе хтось* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(75) *Андрюша сидить праворуч мене з розгубленим обличчям і зрідка тривожно поглядає на доктора* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»).

Такі ВІ виконують характеристичну функцію (цю здатність В. М. Калінкін закладає у визначення поняття поетоніми), а також створюють бажаний стилістичний ефект. Так, використання демінутива *Яша*, вжитого у зменшеній формі, у романі «Місто» В. П. Підмогильного є авторським прийомом формування у читача (а також доповнення до характеру головного героя) зневажливого ставлення до цього персонажа. Презирливі конотації, ввібрані поетонімом з контексту, сприяють створенню образу грубої та непорядної людини.

З метою наближення до народно-розмовної мови письменниками-модерністами вживаються фонетичні варіанти імен. Наприклад:

(76) *і мама скуштує пшеничного жайворонка, і дід Данило, і п'яничка-батько, і він, Данилко, та й сестра Вустя посмокче одного, бо зубів у неї ще ж немає!* (Вустя – фонетичний варіант імені Устина) (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(77) *Проте найгірше докучала їм Хима* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);

(78) *«– Іва-а! – стогнала Марічка десь з глибини, і був у голосі тому поклик кохання і муки»* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);

(79) *«– Почекай, браччіку Йва, я зараз! – гукав од стаї спузар, і вже звідти долітала до Івана його співанка...»* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»);

(80) *Почуття, що з дому він виходив тишим Стефаном, а вертатись має затюканим Степаном, не хотіло його покидати* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(81) *Зоська справді не дала себе довго чекати й зійшла з ганку в жакетці й капелюшкові* (Зося – варіант імені Софія) (В. П. Підмогильний «Місто»).

Іноді такі фонетичні варіанти функціонують як окремі імена. Зокрема звернення до реального іменника пояснює, що *Ївга* (В. П. Підмогильний «Місто») – нейтральний побутовий варіант від імені *Євгенія*, що часто фіксують як окреме ім'я з 1920-х рр. і в селі [31, с. 246], і в місті [159, с. 241].

У творах зафіксовано усічені основи імен із суфіксами і без, а також здрібнілі форми імен у їхній повній функції. Наприклад:

(82) *Хлопець чекав у передпокої, поки Рита попрощається з господинею* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(83) *А той Грицько Нечоса характерник був, як і всі запорожці, пройшов крізь військо і турбаїв вивів* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Цікавим є поетонім *Нюся* (В. П. Підмогильний «Місто»), який функціонує як усічення: *Ганна < Ганюся < Нюся*. Досить популярне як нейтральне побутове найменування, рідше має незначний відтінок пестливості. На поч. ХХ ст. унаслідок незнання працівниками рагсів норм СУЛМ навіть проникає до офіційного іменника, про що свідчать дослідження антропонімістів [31, с. 157; 159, с. 92].

У прозі модерністів спостережено функціонування таких форм імені не лише як самостійних одиниць, а й у складі офіційної антропомоделі. У сільській палітрі імен роману «Місто» В. П. Підмогильного згадано персонажа, який має авторитет і обіймає якусь посаду, через що використано офіційне іменування. Наприклад:

(84) *А тут ще й Олексу Петровича забирають у округ. Аж дивно – що де кращого в нас є, те од нас тікає.*

Т. В. Буга і Г. В. Кравченко відзначають, що *Олекса* – власне український варіант імен *Олексій*, *Олександр*, що в процесі розвитку іменника став окремим іменем, і у селі частотніший, ніж у місті [31, с. 214; 159, с. 218]. Вживання такої форми у складі офіційної антропомоделі надає сільського колориту, суттєво різниться від міських подібних уживань, а також свідчить про авторську вдумливість і майстерність.

Модерністи вдаються і до онімної гри, сутність якої полягає в кодуванні професії. Наприклад, у романі «Місто» В. П. Підмогильного трапляється персонаж Андрій Венедович. Ім'я по батькові вчителя-латиніста незвичайне, оскільки імені *Венед* не існує (малоймовірно, що це варіант від *Венедикт*), однак широковідомою є етнічна група народів венеди, що проживає на італійському півострові. Новотвір натякає на сферу діяльності професора, відповідно, й місце проживання – місто, оскільки в селі латину не читають.

За результатами аналізу антропонімних одиниць у творах модерністів виділяємо такі основні принципи номінації персонажів:

1) за віком (дітей позначають зменшено-пестливими формами імен, дорослих – повними офіційними, моделлю «ім'я + по батькові, додатковими характеристиками: старий, дід, прадід тощо). Наприклад:

(85) *Прадід Данило розповідав рибалкам різну бувальщину та співав старовинних оковитих пісень, рибалки слухали, роззявивши роти, “такого діда й чорт довбнею не доб'є”, і Данилко сам дивувався – отаким він прадіда ніколи не бачив, скільки сили ще було в його кощавому тілі, сутеніло над морем і на березі, хлюпін хвиль і запах неосяжного вечірнього степу* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(86) *Тоді старий Лаврін Запорожець з великим кричущим шрамом на лобі вийшов з партизанського кола* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

2) за соціальним станом, професією, родом діяльності, званням. Наприклад:

(87) *Веде його молодий комісар, товариш Данило Чабан, цвіте липа так буйно й розкішно, що все місто плаває в задушливому мареві* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

3) за національністю. Наприклад:

(88) *І, поставивши перед собою фон Крауза, Запорожець розмахнувся і вдарив його по морді* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

4) за ситуацією мовлення (стосується заміжніх/незаміжніх жінок, ситуації двомовності, близькості знайомства, стосунків між особами, сюжетними зв'язками у творі, сферами функціонування імені). Наприклад:

(89) *Половчиха стояла нерухомо* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

(90) *Але молодий селяк Яша, що гастролював у місті, зненацька зареготав, кинувши на Степана й Надійку глузливий погляд* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(91) *Михайла Демидовича Світозарова? Професора?* (В. П. Підмогильний «Місто»);

(92) – *Надійко, Надюсю, – шепотів Степан* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Аналіз структурних особливостей ВІ у творах модерністів дозволив виокремити антропомоделі:

1) однолексемну, репрезентовану прізвищами (74), чоловічими іменами (41), власними жіночими іменами (22), андронімами (7), прізвиськами та псевдонімами (4);

2) багатолексемну, представлену чоловічими іменами з прізвищами (54), чоловічими іменами з іменами по батькові (6), жіночими іменами з іменами по батькові (4), чоловічими іменами з іменами по батькові та прізвищами (3), жіночими іменами з прізвищами (3), жіночими іменами з андронімами (2), прізвиськами (2), жіночим іменем з іменем по батькові (1).

Основними принципами номінації є називання за віком, за соціальним станом, професією, родом діяльності, званням, за національністю, за ситуацією мовлення (йдеться про заміжніх/незаміжніх жінок, ситуації двомовності, за близькістю знайомства, стосунків між особами, сюжетними зв'язками у творі, сферами функціонування імені).

2.2 Топонімікон у творах письменників-модерністів

Необхідність загальної характеристики, структурування ономастикону та опису його складових елементів зумовила вивчення денотатно-номінативної структури ВІ як цілісної та взаємопов'язаної системи.

Основні підходи щодо денотатно-номінативного класифікування онімів у межах загальнономастичних досліджень розгорнуті в працях В. В. Німчука [233], Н. В. Подольської [264], О. В. Суперанської [311], М. М. Торчинського [328], К. К. Цілуйка [309].

У нашому дослідженні проаналізовано особливості функціонування, а саме денотатно-номінативну структуру топонімів як складової поетоніміки у модерністській прозі В. П. Підмогильного, М. Г. Хвильового, М. М. Коцюбинського, Ю. І. Яновського та О. П. Довженка.

Актуалізація художнього простору частково залежить від топонімічного компоненту, який наділений сильним потенціалом для втілення авторського задуму, має власну специфіку функціонування в прозі та в поезії. Характеризуючи функції топонімів у художньому тексті, О. І. Фонякова наголошує, що вони є засобом локалізації та «мають свої явні чи приховані стилістичні мотивації, прямі чи непрямі натяки, що розкриваються в літературній композиції тексту і за його межами» [342, с. 83]. Функціонування топонімів у літературі, як констатує М. В. Фененко, «має важливе допоміжне значення, бо сприяє конкретизації, посиленню враження, уявлення. Вживання топонімів у певній мірі свідчить про кругозір автора, його духовні інтереси, смаки, уподобання, симпатії чи антипатії» [340, с. 7]. Топоніми – це свого роду «ємність» знань про конкретну географічну територію (місто, регіон, країну). Вони накопичують та передають інформацію про історію, культуру, звичаї, а також досвід мешканців, набутий у процесі трудової діяльності та історичного розвитку етносу. Цей розряд ВІ відображає простір перебування людини. Унікальність топонімів як культурних знаків полягає в їхній здатності

формувати образ, поглиблюючи світобачення, світорозуміння, моральні, етичні й естетичні засади.

У своїх наукових розвідках О. В. Суперанська висловлює думку, що загалом типологія топонімів характеризується стрункністю й єдністю, а усе їх розмаїття представлене невеликою кількістю типів: ороніми, спелеоніми, дримоніми, гідроніми, урбаноніми тощо [311, с. 186].

В «Основній системі і термінології слов'янської ономастики» репрезентовано більш детальне членування топонімів: хороніми, ойконіми, анойконіми, гідроніми, ороніми, спелеоніми, мікротопоніми та годоніми [245].

Дослідники активно послуговуються розробленою Н. В. Подольською типологією топонімів: ороніми, хороніми (адміністративні та природні), агрооніми, гідроніми (потамоніми, лімноніми, гелоніми, океаноніми: пелагоніми), еклезіоніми, ойконіми (комоніми й астроніми: урбаноніми й ойкодомоніми), дромоніми і некроніми [264].

У пізніших роботах О. В. Суперанська усуває недоліки попередніх досліджень і пропонує поділ ВІ на дев'ять типів, серед яких топоніми репрезентовано такою класифікацією:

1) ойконіми (астіоніми, комоніми й мікроойконіми; первинні та вторинні; утворені за відношенням до людей, за ознаками місцевості і за характерними рисами самого поселення; найдавніші, давні, нові та новіші назви);

2) мікротопоніми, або анойконіми, (хороніми природні, етнічні, адміністративні й міські);

3) ороніми (дослов'янські, слов'янські, новіші неслов'янські і туристичні назви);

4) гідроніми (дослов'янські, слов'янські, українські);

5) урбаноніми (назви, які виникли за різними відношеннями до осіб, які присвоєні на честь історичних подій та релігійних свят або які вказують на різноманітні відношення міських об'єктів до інших об'єктів) [385, с. 55-316].

У ході дослідження ми дотримуємося поглядів М. М. Торчинського, який доповнює класифікацію топонімів новими розрядами, представляє цілісну й упорядковану структуру. Серед топонімів науковець виокремлює:

1) тероніми, що, у свою чергу, поділяються на хороніми, ойконіми, ороніми, батіоніми, спелеоніми з більш детальною класифікацією;

2) гідроніми, які репрезентовано спелеонімами, екстрагідронімами й інтрагідронімами з більш детальною класифікацією;

3) катастрофоніми з більш детальною класифікацією [328].

Аналізуючи денотатно-номінативну структуру пропріальної лексики на прикладі модерністських творів виокремлюємо такі типи топонімів, як хороніми, ойконіми, ороніми, терроніми та гідроніми.

Серед **хоронімів** вживаними є:

1) територіоніми:

1.1) адміністратоніми:

а) сувереноніми: *Англія* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Україна, Туреччина, Франція, Бельгія, Голландія, Німеччина* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Японія, Перу, Еквадор, Колумбія, Австрія, Росія* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) райононіми: *Липки, Подол, Дарниця, Кагарлицький район* (В. П. Підмогильний «Місто»);

1.2) натуралоніми:

а) континентоніми: *Америка, Австралія, Африка* (В. П. Підмогильний «Місто»);

б) зононіми: *Таврійський степ* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

в) регіононіми: *Херсонщина* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Сибір, Урал* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Мелітопольщина, Донбас, Кавказ, Алтай* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

г) сквалентіоніми: *Атакама* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

1.3) сільвоніми:

а) дендроніми: *Едем, Пролетарський сад, Царський сад, Голосіївський сад, Золотоворітський сквер* (В. П. Підмогильний «Місто»);

1.4) гідротериторіоніми:

а) інсулоніми: *Малайські острови, Труханів острів* (В.П. Підмогильний «Місто»); *Тендра* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) пенінсулоніми: *Крим* (В. П. Підмогильний «Місто»);

2) ойкохороніми:

2.1) урбаноніми:

а) годоніми: *Васильківська, Леніна, Шевченківський, П'ятакова, Володимирська, Свердлова, Гімназійський, Велика Житомирська, Павлівська, Мала Підвальна, Революції, Львівська, Нестерівська, Михайлівський, Велика Підвальна* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Бісмаркиштрассе* (О. П. Довженко «Україна у вогні»);

б) агороніми: *Євбаз, Житній базар, Хрещатик, площа Революції, площа Інтернаціоналу, майдан Комінтерну* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Серед **ойконімів** у модерністському дискурсі зафіксовано:

1) фактоойконіми:

а) астіоніми: *Одеса, Батумі, Київ, Радомишль, Рим, Харків, Симеїз* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Лондон, Париж, Мюнхен, Нью-Йорк, Кам'янець-Подільський, Берлін, Братіслава, Прага, Будапешт, Токіо, Москва, Чернігів, Сталінград, Бреслау, Вінниця* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Очаків, Варшава, Перекоп, Гола Пристань, Олешки, Херсон, Каховка, Луганськ, Царицин, Миколаїв, Катеринослав, Гадяч, Апостолов, Аріка, Севастополь, Гуляйполе, Шанхай, Брісбен, Канни* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) комоніми: *Теревені, Глухарі* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Тополівка* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Дземброня* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Компаніївка, Дофінівка, Збур'ївка, Сорочинці, Кам'яний Брід, Чонгар, Юшунь* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

в) ойкодомонім: *Аскольдова могила* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Серед **оронімів** вживаними є:

1) плюс-ороніми:

а) монтісоніми: *Чорногора, Синиці, Біла Кобила, Ігрець, Говерла* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Карпати*, гора *Святого Жана* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

2) мінус-ороніми:

а) каньйононіми: *Хрещатий яр* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Серед **гідронімів** виокремлено:

1) екстрагідроніми:

а) пелагоніми: *Біле море, Чорне море* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) фіордоніми: *Сиваш* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

2) флуітоніми:

а) потамоніми: *Дніпро* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Десна, Дон* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Черемош* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Дністер, Кінські Води, Чайка, Псьол, Вісла* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Використання великої кількості топонімів з різних розрядів формує достовірне зображення місця дії, відтворює реальність у художньому просторі, додає колориту. Значна частина номінацій містить історичну інформацію. У романі В. П. Підмогильного «Місто» згадки культурних пам'яток посилюють історичну репутацію столиці Київської Русі, а численні тогочасні перейменування свідчать про становлення нової епохи соціально-історичних обставин.

Модернізму в літературі притаманний відрив від народницьких тем (тем села) і звернення до глобальнішої проблематики. На основі топонімів виникають лексичні одиниці, які свідчать про розширення світогляду, ерудованості, інтересів як автора, так і читача – не обов'язково представника еліти. Підтвердженням цього є функціонування таких типів пропріальної лексики, як сувереноніми (*Туреччина, Франція, Бельгія, Голландія, Німеччина*),

районіми (*Липки, Подол, Дарниця, Кагарлицький район*), континентоніми (*Америка, Австралія, Африка*), регіоніми (*Мелітопольщина, Донбас, Кавказ, Алтай*), інсулоніми (*Труханів острів*), пенінсулоніми (*Крим*) тощо.

Характерне для модерністської прози вживання і космонімів, тобто ВІ космічних об'єктів. За класифікацією М. М. Торчинського, космоніми поділяються на космоорбітоніми (полікосмоорбітоніми та монокосмоорбітоніми) і космопоніми (селеноніми, марсоніми, венусоніми, меркуріоніми).

Цей розряд у розглянутих романах представлений космоорбітонімами, серед яких зафіксовано:

1) полікосмоорбітоніми:

а) галактиконіми: *Чумацький Шлях* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

б) зодіоніми: *Південний Хрест* (Ю. І. Яновський «Вершники»);

2) монокосмоорбітоніми: *Марс* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Модерністська тенденція до глобалізації виражена у прозі ВІ з різними конотаціями. На сторінках роману В. П. Підмогильного «Місто» виокремлено топоніми з енциклопедичною інформацією про смак і витонченість. Наприклад:

(93) *Ця пані була напахчена міцними пахощами Парижа, і їхній дух стелився круг неї, як марево* (В. П. Підмогильний «Місто»);

Інші асоціюються з прогресом. Наприклад:

(94) *Селяни тут, на пароплаві, охоче почастували його своїми немудрим харчами, а він зате розповів їм цікаві речі про планету Марс, про сільське господарство в Америці та про радіо* (В. П. Підмогильний «Місто»);

Треті мають ідеологічну спрямованість. Наприклад:

(95) *Попросивши в сусіди свіжу газету, він, не гаючи часу, ознайомився з новинами міжнародного становища, оцінював їх, як сприятливі для Союзу Республік, і перейшов до відділу “Життя села”* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Поряд з подібними намінаціями вживаються назви іншої площини: назви сіл, станцій, місцевостей і т. д. Авторська мета полягає в створенні контрасту між селом і містом засобом протиставлення асоціативної семантики топонімів.

Аналіз денотатно-номінативної структури топонімів на прикладі творів В. П. Підмогильного, М. Г. Хвильового, М. М. Коцюбинського, Ю. І. Яновського та О. П. Довженка свідчить про функціонування у модерністських творах таких типів хоронімів, як територіоніми: адміністратоніми (сувереноніми, райононіми), натуралоніми (континентоніми, зононіми, регіононіми, сквалентіоніми), сільвоніми (дендроніми), гідротериторіоніми (інсулоніми, пенінсулоніми); ойкохороніми: урбаноніми (годоніми, агороніми); таких типів ойконімів, як фактоойконіми (астіоніми, комоніми, ойкодомоніми); таких типів оронімів, як плюс-ороніми (монтісоніми) і мінус-ороніми (каньйононіми): таких типів гідронімів, як екстрагідроніми (пелагоніми, фіордоніми) та інтрагідроніми, а саме флуїтоніми (потамоніми).

У модерністській літературній традиції топоніми відзначаються реальністю існування. Використання автентичних ВІ як одного з компонентів образної деталізації тексту забезпечує правдоподібність розповіді. Роль топонімії (як і всього онімікону) у художньому просторі полягає у віддзеркаленні процесів, які відбуваються в економіці, політиці, соціальній свідомості та культурному житті суспільства.

Для модерністського тексту властива переорієнтація тематики, зокрема, назви міських об'єктів свідчать про урбанізацію. Спостережено також тенденцію до глобалізації процесів осмислення, що відображено в поетонімії творів цього періоду. Письменники активно послуговуються суверенонімами, континентонімами, а також маргінально представленими космонімами.

2.3 Прецедентний характер онімії

Прагнення автора залучити читача співавтором зумовлює звернення у художньому тексті до таких сфер, як філософія, медицина, фольклор, міфологія, військова справа, релігія. Це прийом впливу на особливості та характер сприйняття інформації реципієнтом. Певні стилі і напрями художньої літератури тяжіють до відтворення реального життя, точками перетину з яким стають прецедентні феномени – вагомий і показовий для особистості у пізнавальному та емоційному плані елемент, що формує основний фонд енциклопедично-асоціативних знань адресата.

Проблему дослідження теорії прецедентності висвітлено в працях М. М. Бахтіна, Д. Б. Гудкова, Ю. Н. Караулова, В. В. Красних, О. О. Нахимової, Г. Г. Слишкіна, С. І. Сметаніної, Р. Л. Смулаковської та ін.

Традиційно основними одиницями системи прецедентних феноменів вважають прецедентний текст, прецедентне висловлювання, прецедентну ситуацію та прецедентне ім'я, тобто онім. Д. Гудкова поняття «прецедентне ім'я» тлумачить як «індивідуальне ім'я, яке може бути пов'язане або з відомим текстом, або з відомою ситуацією, або бути ім'ям-символом, що узагальнює певні якості» [73, с. 108].

Кожне ВІ у художньому просторі функціонує як унікальний мовний символ: викликає психологічні асоціації, утворює емоційно-експресивне забарвлення, містить конотативну частину. Важливе місце серед пропріальної лексики посідають ВІ реальних історичних осіб, письменників, філософів, діячів культури і науки, імена персонажів світової літератури. Прецедентні антропоніми відіграють значну роль у забезпеченні цілісності художнього твору, функціонують як важливий елемент у структурі художнього тексту і розвитку сюжетних ліній, у створенні характерів, є виразною деталлю індивідуального стилю автора.

Характеризуючи функції прецедентних антропонімних одиниць у художньому тексті, О. В. Саврей констатує, що «кожне конкретне вживання реального власного імені зумовлене певним авторським завданням і необхідністю активізувати певну енциклопедичну інформацію про відомих людей, створити у читача певні емоційно-логічні асоціації, підкреслити хронологізацію подій, визначити якусь деталь, тобто створити певний запрограмований ефект» [286, с. 94]. В. М. Михайлов зазначає, що це стає можливим завдяки широким «сугестивно-асоціативним можливостям історичного імені, так само і міфологічних, і літературних імен, які позначають поняття, що увиразнюються своєю певністю, довговічністю й широкою відомістю» [213, с. 55].

Питання доцільності зарахування реальних ВІ до антропонімної лексики художнього твору було дискусійним з огляду на те, що такі оніми не називають дійових осіб, а створюють характеристичний асоціативний фон. Л. О. Белей у своїх наукових розвідках пропонує таке вирішення проблеми: імена реальних або легендарних осіб, згадані в літературно-художньому тексті, є невід'ємним складником сфери вивчення стилістичної ономастики [17].

На наш погляд, реальні ВІ за функціональною сутністю виступають тлом до дії, засобом її зв'язку з дійсністю, а також відтворюють авторські інтенції. Такі найменування експлікують інтелектуальний фон, що оточує письменника та героїв його твору, а їхній добір пов'язаний з жанрово-стильовою специфікою твору.

Присутність прецедентних елементів у художньому творі сприяє його експресивності, підвищує аргументативність, обґрунтованість, переконливість, робить реципієнта співавтором повідомлення, який протягом прочитання декодує текст. Прецедентні поетоніми значно увиразнюють рельєф тексту, активізують логіко-емоційну асоціативність: впливають на формування образів, супроводжують розвиток сюжетної лінії, утворюють культурно-

історичний фон художнього простору. Прецедентні ВІ є джерелом енциклопедичності та загальної інформативності, відповідають духу часу.

Прецедентний художній антропонімікон розмежовано на імена реально існуючих (як добре, так і маловідомих) та імена вигаданих (або гіпотетичних) носіїв. До перших належать іменування відомих письменників, митців, учених, мислителів, історичних діячів; до других – імена літературних персонажів і міфоантропоніми. Майже всі вони безпосередньо пов'язані з поглядами, життєвою філософією героїв, їхнім соціальним становищем. Цей зв'язок забезпечують чисельні та різноманітні асоціації. Завдяки цьому прецедентні поетоніми функціонують як один із визначальних засобів творення змісту й ідейно-естетичної концепції літературних творів.

Логічним видається підхід до класифікації виокремлених прецедентних антропонімів відповідно до їхнього характеру та походження.

Прецедентні антропоніми у проаналізованих творах письменників-модерністів широко запозичені зі сфери-джерела «література». У творчості В. П. Підмогильного (роман «Місто») виокремлено лексичні одиниці, що називають як письменників, так і персонажів художніх творів: *Гейне, Скворода, Мендес Катюль, Фонвізін, Тарас Григорович Шевченко, Чайльд Гарольд, Франко, Нечуй-Левицький, Коцюбинський, Лагерльоф, Вергілій, Данте*. Ця ж сфера актуалізується у новелі Ю. І. Яновського «Адаменко»: *Толстой, Чернишевський, Грицько Основ'яненко*.

Поодинокі зафіксовано вживання форми множини загальновідомих конотонімів з метою характеристичної оцінки: *Дон Кіхот* – борець за справедливість, зусилля якого є завідомо марними, а *Санчо Панса* – вірний слуга. Наприклад:

(96) *За півгодини на підвищенні почався справжній лицарський турнір, де Дон Кіхоти в панцирах із цитат і просто голіруч билися з невмирущими вітряками під оплески й регіт задоволених слухачів, а Санчо Панси проявляли*

свої розумові вартості, голублячи мрію стати губернаторами на літературному острові (В. П. Підмогильний «Місто»).

ВІ такого ґтибу формують іронічний контекст.

Тотожний прийом використано у творчості Ю. І. Яновського («Вершники»): *Чайковські та Римські-Корсакові* (сфера-джерело «музичне мистецтво»). Спостережено, що письменники подекуди зверталися і до такого графічного критерію, як написання антропоніма з маленької літери, що свідчить про перехід ВІ у загальну назву з характеристичного великого кола осіб.

Пропріальна лексика зі сфери-джерела «література» є своєрідним натяком на національні здобутки, у деяких контекстах експлікує життєву філософію персонажів, окреслює характери й образи, демонструє обізнаність персонажів, а також належність до певної верстви населення.

Простежуються тенденції до звернення у текстах українських письменників-модерністів до авторитету Біблії, які переважно мають інтернаціональний характер. Широку популярність релігійних антропонімів зумовлює те, що споконвіку українці шукали та знаходили порятунок від чисельних життєвих перешкод саме у Святому Писанні, яке є джерелом істини для вірян. Слід зазначити, що біблеїзми є не тільки засобом розмовно-побутового характеру, але й засобом формування певного колориту в тексті. Сфера-джерело «релігія» репрезентована у проаналізованих творах не лише сакральними антропонімами християнської, але і інших релігій світу: *мати Божя, апостол Павел, Будда* (В. П. Підмогильний «Місто»); *Каїн, Христос* (О. П. Довженко «Україна у вогні»); *Христос, Будда, Магомет, Месія, Марія* (М. Г. Хвильовий «Я (Романтика)»); *Ісус, Святий Ілля* (М. М. Коцюбинський «Тіні забутих предків»); *Бог, Святий Юра* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Сакральні антропоніми трапляються у творах М. М. Коцюбинського та Ю. І. Яновського у складі назв релігійних свят: *Теплий Юрій, Холодний Дмитро* («Тіні забутих предків»); *Теплий Олексій, Юрійв день, Микола Весняний, Симон Зілата* («Вершники»).

У проаналізованих творах В. П. Підмогильного, М. Г. Хвильового та Ю. І. Яновського експліковано прецедентні ВН зі сфери-джерела «філософія»: *Сенека, Епікур, Шопенгауер, Руссо, Сократ* («Місто»); *Конфуцій* («Я (Романтика)»); *Чернишевський, Бакунін* («Вершники»).

Сфера-джерело «медицина та спорт» репрезентована у творчості В. П. Підмогильного («Місто») ім'ям відомого київського лікаря, голови Київського олімпійського комітету, організатора турніру важкоатлетів *Олександра Костянтиновича Анохіна*.

Сфера-джерело «кримінальний світ» представлена прецедентною лексемою *Мишка Япончик*.

Сферу-джерело «наука» поділяємо на дві підгрупи: імена відомих мовознавців (*Олена Курило, Шахматов, Кримський* (В. П. Підмогильний, «Місто»)) і винахідників, серед яких згадуються імена німецьких винахідників *Йоганна Гутенберга* (В. П. Підмогильний «Місто»), *Сіменса* та французького винахідника *Мартена* (Ю. І. Яновський «Вершники»).

Сферами-джерелами прецедентних антропонімів у модерністському онімному просторі є також «міфологія» та «фольклор». Ми свідомо не об'єднуємо їх у єдину групу, оскільки вбачаємо принципову різницю між цими поняттями.

Міфологічні уявлення – перша історична форма колективної свідомості народу, цілісної картини світу, у якій об'єднано елементи релігійного, практичного, наукового та художнього пізнання. Міф – це сакральне знання про всевіт. Фольклор, у свою чергу, – це художня творчість народу, який не мав писемності, що нерідко розвивається із міфології, але не є предметом віри [194, с. 83].

У модерністському онімному просторі сфера-джерело «міфологія» представлена в романі В. П. Підмогильного «Місто» лексемами *Аполлон, Галатея*, демононімом *Вельзевул*, у романі М. М. Коцюбинського «Тіні забутих

предків» – онімами *Чугайстир, Нявка, Щезник*, у творі О. П. Довженка «Україна у вогні» – *Ахіллес*.

Імена античних богів, міфоніми, у деяких випадках стають еталонними щодо певних ознак їх носіїв, а також як алегоричні образи уособлюють ту стихію чи сферу життя, якою опікується божество. Наприклад:

(97) *Який чудовий фільм! Аполлоне, купіть квитки ще на один сеанс!* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Це ВІ описує зовнішність головного героя (*Аполлон* – знаний красень).

У семантиці теонімів з античної міфології містяться багатовікові світоглядно-культурні нашарування, тому вони часто використовуються в художніх текстах. Характер дівчини *Нюсі* пояснюється вподобаним нею міфічним образом Галатеї. Наприклад:

(98) *З усіх малюнків Нюсі належав тільки один – оголена Галатея, що підносить до неба свої руки та груди; він висів над Нюсиним ліжком і турбував Ганнусю своєю непристойністю* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Це вживання є непрямим, контекстуальним порівнянням.

У романі «Місто» В. П. Підмогильний звертається до ВІ, запозичених із сфери-джерела «фольклор»: *Кий* та *Либідь* (персонажі з легенд), *Дід Мороз* (казковий персонаж»). Автор порівнює мешканців міста з його легендарними засновниками задля романтичної тональності. Наприклад:

(99) *Вода й сонце приймали всіх, хто покинув допіру пера й терези – кожного юнака, як Кия, і кожну юнку, як Либідь* (В. П. Підмогильний «Місто»).

У цих поетонімах активізована інформація, пов'язана з топосом.

Сфера-джерело «історія» представлена у творчості письменників-модерністів найменуваннями військових, революційних і політичних діячів, представників бізнесу. У кіноповісті «Україна у вогні» О. П. Довженка згадано такі антропоніми на позначення політичних лідерів, як *князь Володимир, Богдан Хмельницький, король Данило, Адольф Гітлер, Сталін*. У романі «Вершники» Ю. І. Яновського актуалізовано такі антропоніми зі сфери-джерела «історія», як

Григор'єв, Махно, Сталін, Фрунзе, Ворошилов, Будьонний, Чапаєв, Щорс, Денікін, Петлюра, маршал Пилсудський, Врангель, генерал Бабієв, генерал Барабович, генерал Слащов, генерал Вітковський, барон Врангель, Гнейзенау, Блюхер, Веллінгтон, Шліффен, Ганнібал, Тренецій Варрон, Гасдрубал, Ленін, Каретников, гетьман Скоропадський, Карл Маркс, Катерина-цариця.

У романі «Місто» В. П. Підмогильний також торкається теми національної історії. Це імена відомих козаків (*Искра, Кочубей*) і гетьмана України (*Богдан*). Спосіб називання людини за особовим ім'ям (у художньому та живому мовленні) слугує здебільшого засобом інтимізації або ж виразником національної чи соціальної ознаки (побутування такого варіанта підтверджують назви художніх робіт Т. Г. Шевченка, присвячених Богдану Хмельницькому: «*Богданові руїни в Суботові*», «*Богданова церква в Суботові*». Тут справа в загальному сприйнятті постаті гетьмана – умовно як друга, або члена національної сім'ї, відповідно до його внеску у національно-визвольну боротьбу.

Зафіксовано випадки натяку на прецедентну особу. У романі «Вершники» Ю. І. Яновського фіксується онім-прізвисько *Микола Кривавий*, який апелює до постаті Миколи Другого, діяльність якого неодноразово призводила до кровопролиття, за що він і отримав від сучасників зазначене прізвисько. У тексті також репрезентовано оніми, які походять від ВІ, але зазнають певних трансформацій, в основі чого лежить морфологічний критерій (підміни однини множиною, суфіксація): *дроздовці, корніловці, марковці, денікінці*. Подібні лексеми означають належність до певної групи людей із відповідними політичними поглядами, світосприйняттям тощо. Так, *дроздовці* – прихильники генерал-майора М. Дроздовського, *корніловці* – прихильники генерала Л. Корнілова, *марковці* – прихильники генерал-лейтенанта С. Маркова, *денікінці* – прихильники генерал-лейтенанта А. Денікіна.

Реальні ВІ нерідко відіграють важливу роль у створенні характерів та образів. З цією метою використані не тільки оніми, що породжують асоціації, а й повноцінні конотативні одиниці. Наприклад:

(100) *Він став таким багатим, як ніколи не був Крез та Рокфеллер, бо відчував, що віднині матеріальна проблема для нього вже розв'язана, що він зумів підвести під своє життя стійку економічну базу* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Максим Гнідий, герой роману «Місто», іронічно порівнює себе з біблійним героєм *Йосифом*, акцентуючи увагу на спільності поглядів. Наприклад:

(101) *Не вірте Йосифам, що тікають від жінок та за книжками собі сидять і маму люблять!* (В. П. Підмогильний «Місто»).

Сам автор пояснює конотацію використання його на означення «непоступливої цнотливості».

У ході дослідження виявлено і диференційовано широкий спектр денотатних основ, на яких побудовано поетоніми: сфера-джерело «історія» (41), «релігія» (21), «література» (18), «філософія» (8), «міфологія» (7), «наука» (6), «фольклор» (3), «музичне мистецтво» (2), «медицина та спорт» (1) «кримінальний світ» (1).

Висновки до Розділу 2

ВІ у творах письменників-модерністів репрезентують індивідуальний авторський стиль, формують неповторний онімний простір, який характеризує традиції використання пропріальної лексики в літературі цієї епохи. Проаналізувавши особливості функціонування ВІ в модерністській поетоніміці на прикладі творів М. М. Коцюбинського («Тіні забутих предків»), О. П. Довженка («Україна у огні»), М. Г. Хвильового («Я (Романтика)»), Ю. І. Яновського («Вершники»), В. П. Підмогильного («Місто») висновуємо:

1) після структурування ВІ за етимологічними особливостями розрізнено запозичені найменування з таких мов: давньогрецької (41), латини (19), іврити (19), німецької (6), італійської (3), арабської (3), араміїської (1), англійської (1), шведської (1), китайської (1), тюркських мов (1), фінікійської (1), санскриту (1) (усього 98). Найбільший відсоток пропріальних одиниць у модерністському мовному просторі є запозиченим (92,5%). Рідномовні антропоніми представлені поодинокими (8; 7,5%);

2) поява варіантів у творчості модерністів спричинена розвитком образів героїв, рефлексією, авторською позицією, залежить від комунікації з іншими персонажами. На поетику окремих квалітативних форм впливає контекстна семантика, сформована різного роду епітетами й апелюваннями.

Повну офіційну форму вживають під час знайомства з персонажем, для підкреслення статусу, офіційного чи урочистого відтінку, уточнення. Комбінації «ім'я + прізвище» є засобом ідентифікації, нагадуванням, створює офіційний тон. Формула «ім'я + по батькові» являє собою нейтральне звернення або репрезентує поважливе ставлення. Саме прізвище вживають у контексті офіційного спілкування, ділових взаємин, конфліктних ситуацій. Називання лише імен актуальне для близьких стосунків. Спектр семантики зменшених форм включає компоненти «приятне ставлення», «фамільярність», «інфантильність»;

3) лексико-семантична характеристика антропооснов прізвищ модерністської прози свідчить про функціонування прикметних (20), патронімічних (12), професійних (10), топонімічних (7), побутових (7), орнітонімічних (6), етніонімічних (5), посадових (3), флоронімічних (3) та анімалонімічних (1).прізвищ;

4) аналіз структурних особливостей ВІ у творах модерністів дозволив виокремити антропомоделі: 1) однолексемну, репрезентовану прізвищами (74), чоловічими іменами (41), власними жіночими іменами (22), андронімами (7), прізвиськами та псевдонімами (4); 2) багатолексемну, представлену чоловічими

іменами з прізвищами (54), чоловічими іменами з іменами по батькові (6), жіночими іменами з іменами по батькові (4), чоловічими іменами з іменами по батькові та прізвищами (3), жіночими іменами з прізвищами (3), жіночими іменами з андронімами (2), прізвиськами (2), жіночим іменем з іменем по батькові (1);

5) основними принципами номінації є називання за віком, за соціальним станом, професією, родом діяльності, званням, за національністю, за ситуацією мовлення (йдеться про заміжніх/незаміжніх жінок, ситуації двомовності, за близькістю знайомства, стосунків між особами, сюжетними зв'язками у творі, сферами функціонування імені);

б) для модерністського тексту властива переорієнтація тематики, зокрема, назви міських об'єктів свідчать про урбанізацію. Спостережено також тенденцію до глобалізації процесів осмислення, що відображено в поетонімії творів цього періоду. Письменники активно послуговуються суверенонімами, континентонімами, а також маргінального представлені космонімами;

7) прецедентні ВІ, що супроводжують розвиток сюжетної лінії й виступають культурно-історичним тлом художнього простору, репрезентовано сферами-джерелами «історія» (41), «релігія» (21), «література» (18), «філософія» (8), «міфологія» (7), «наука» (6), «фольклор» (3), «музичне мистецтво» (2), «медицина та спорт» (1) «кримінальний світ» (1).

Основні положення розділу відбито в публікаціях автора [85; 86; 87; 90; 91; 92].

РОЗДІЛ 3

КЛАСИФІКАЦІЯ ОНІМІВ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ РОМАНАХ

3.1 Антропонімні одиниці у творах постмодернізму

3.1.1 Структура антропонімії з погляду походження

Кожен автор, іменуючи персонажа, характеризує його, разом з тим, втілює власний творчий задум. Вивчення особливостей поетонімії постмодернізму відкриває інформацію про добу, виявляє індивідуально-стильові особливості творення ВІ, окреслює інтегральні та диференційні тенденції розвитку пропріативів, зумовлені естетичними й іншими екстралінгвальні чинниками.

Антропоніми постмодерністських творів відзначаються своїм виражальним потенціалом, чисельністю стилістичних виявлень, авторськими експериментами, відсутністю ідеологічних штампів і табування.

Поетонімію постмодернізму репрезентують романи «Непрості» Т. Б. Прохаська, «Ключ» В. М. Шкляра, «Молоко з кров'ю» Люко Дашвар, «Одного разу» І. В. Роздобудько, «Ворошиловград» С. В. Жадана. Дослідження доономастичного рівня імен поглиблює розуміння процесу номінації [328, с. 290]. Застосована етимологічна класифікація антропонімів ґрунтується на наукових розвідках О. В. Суперанської [311] та М. М. Торчинського [328], які виділяють питомі та запозичені ВІ.

Запозиченими антропонімами є ВІ, що походять від іншомовних лексем. Превалююче число цих онімів представлене особовими іменами [328, с. 328]. Це запозичені з християнством імена, які з часом адаптувалися до народно-розмовного мовлення, а також їхні фонетичні різновиди та похідні імена по батькові. Серед них виокремлено антропонімні одиниці:

1) з **давньогрецької** мови (56): *Орися* (<Аріна), *Параска* / *Парася*, *Олексій* / *Льоша* / *Льошка*, *Степан* / *Стьона* / *Стьонка*, *Григорій* / *Гриць*, *Микола*, *Петро*, *Юрко* (<Юрій), *Галина* / *Галя*, *Лариса* / *Ларочка* / *Ларка* / *Люся*, *Рита* (<Маргарита), *Дуся* (<Євдокія), *Ніна*, *Ксанка* (<Оксана) (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Себастьян*, *Стефанія*, *Штефан*, *Леонід*, *Микола*, *Василь* (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Катруся* (<Катерина), *Андрій*, *Оксана* / *Сана*, *Петро*, *Альоша* (<Олексій), *Олесь* (<Олексій або Олександр), *Тарас* (В. Шкляр «Ключ»), *Льолік* / *Льоша* (<Олексій), *Федір*, *Шура* (<Олександр), *Юрій* / *Юра* / *Юрік*, *Катя* (<Катерина), *Ніколай* / *Коля* / *Колюня* (<Микола), *Андрюха* (<Андрій), *Дімич* / *Діма* (<Дмитро), *Карпо*, *Вася* (<Василь), *Гєша* (<Геннадій), *Жора* (<Георгій), *Гогі* (<Георгій), *Гоша* (<Георгій), *Анджєла*, *Толік* (<Анатолій), *Сивіла*, *Гриша* (<Григорій), *Лєв*, *Варвара*, *Аркадій*, *Прохор*, *Рая* (<Раїса), *Ася* (<Анастасія) (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Лєнка* / *Олена*, *Олександр*, *Аріадна*, *Ірен* / *Іренка*, *Лєся* / *Олєся* (<Олександра), *Ірка* (<Ірина), *Саша* / *Сашко* (<Олександр), *Ксюша* (<Оксана), *Дмитро*, *Марк*, *Лариска* (<Лариса) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

2) з **латини** (22): *Северин*, *Франциск* / *Франц*, *Адріан*, *Августин* (Т. Прохасько «Непрості»), *Сергій*, *Віталій*, *Міля* / *Каміла*, *Макс* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Ксанка*, *Тєтяна* / *Тєтянка*, *Марина* / *Маринка*, *Віта*, *Роман* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Герман* / *Гєра* / *Гєрич*, *Сір'єжє* (<Сергій), *Гнат*, *Наташа* (<Наталя), *Глорія*, *Паша* / *Пашок* / *Павлуха* (<Павло) (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Юлія*, *Валєра* (<Валерій), *Сергій*, *Віктор*, *Пал* (<Павло) (у сполучі з іменем по батькові *Паліч* – *Пал Паліч*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

3) зі **староєврейської** (19): *Анна*, *Осип* (<Йосип), *Іван*, *Яків*, *Осія*, *Магдалина*, *Соломія* (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Бєн* (<Бєнджамін), *Саватій* / *Сава* / *Савка* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Марія* / *Маруся* / *Маруська*, *Ганна* / *Ганя*, *Матвій*, *Семен* / *Сьомка* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»),

Семен, Барух, Тамара, Маша (< *Марія*), *Сара* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Марічка* (< *Марія*), *Ліза* (< *Єлизавета*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

4) з **тюркських** мов (2): *Айдар* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Булат* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

5) зі **скандинавських** мов (2): *Ольга / Оля / Олюня* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Ігор* (В. М. Шкляр «Ключ»).

6) з **давньоарабської** (2): *Равзан, Шаміль* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

7) з **кельтської** (1): *Артур* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

ВІ, запозиченими з давньоарабської мови, названі брати-мусульмани (персонажі роману С. В. Жадана «Ворошиловград») *Равзан* і *Шаміль*. Третього брата поіменовано *Барухом* – запозиченням зі старосєврейської мови. Імовірно, автор керувався фонетичною оболонкою поетонімів без врахування реального функціонування цих онімів.

Денотат тюркського імені *Айдар* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю») – казах, тобто вибір поетоніма зумовлений образом. У тексті відсутній опис зовнішності чи характеру персонажа, інформаційне навантаження передає саме онім.

Номінації з арабської й тюркських мов додатково характеризують своїх носіїв. Вони сприймаються читачем як екзотизми, тому одразу привертають увагу й виокремлюють персонажа-носія імені з-поміж інших. Такі антропоніми узагальнено деталізують зовнішність носія.

Ядерну зону іншомовних імен постмодерністської прози займають запозичення з давньогрецької мови (56), латини (22), івриту (19). Цей параметр однаковий у поетонімії двох епох, і становить віддзеркалення суспільно-політичних, соціально-економічних, історико-культурних і побутових процесів на території сучасної України.

Після хрещення Київської Русі поширилися християнські імена, запозичені з Візантії. Форми цих онімів унаслідок інтерференції

українізувалися, тому не сприймаються носіями мови як чужорідні. Глибоке засвоєння українською мовою візантійських християнських імен підтверджує значна кількість їхніх розмовних варіантів.

Відзначено внутрішні розбіжності в антропонімії романів, зумовлені територіальним походженням авторів. І. В. Роздобудько й С. В. Жадан застосовують варіанти-русизми: *Льоша, Колюня, Діма, Геша, Толік, Герич, Сірьожа, Наташа, Маша* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Ленка, Валера* (І. В. Роздобудько «Одного разу»). Ці письменники походять зі Сходу України, тобто з місцевості, що межує з ареалом функціонування російської мови. У романі представника Станіславського Феномену Т. Б. Прохаська «Непрості» зафіксовано імена *Себастьян, Штефан, Франциск / Франц, Адріан, Августин*. Вони не поширені в сучасному антропоніміконі українців, тому сприймаються читачем як елементи західної мовної культури й традиції іменування. У творах представників Півдня і Центральної частини України Люко Дашвар і В. М. Шкляра присутні суто українські варіанти християнських імен. Ознаки західного чи російського мовленнєвого впливу відсутні.

У постмодерністських текстах окремо розмежовано запозичення з сучасних європейських мов:

1) з **англійської** (8): *Джон* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Генрі, Чарльз* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Пол, Філ, Неллі, Стівен* (І. В. Роздобудько «Одного разу»), *Том* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

2) **німецької** (6): *Фрідріх* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Ернст, Адольф, Кароліна* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Ганс* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

3) **французької** (3): *Жан Поль, Альфонс, П'єр* (В. М. Шкляр «Ключ»);

4) **грузинської** (2): *Важа* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Гія* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

5) **італійської** (1): *Габріель* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

6) **польської або чеської** (1): *Ян* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Таблиця 3.1

Імена іншомовного походження в романах постмодернізму

Мова	Кіл-ть запозич.	%	Приклади
Давньогрецька	56	45,2	<p><i>Орися (<Аріна), Параска / Парася, Олексій / Льоша / Льошка, Степан / Стьопа / Стьопка, Григорій / Гриць, Микола, Петро, Юрко (<Юрій), Галина / Галя, Лариса / Ларочка / Ларка / Люся, Рита (<Маргарита), Дуся (<Євдокія), Ніна, Ксанка (<Оксана) (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Себастьян, Стефанія, Штефан, Леонід, Микола, Василь (Т. Б. Прохасько «Непрості»); Катруся (<Катерина), Андрій, Оксана / Сана, Петро, Альоша (<Олексій), Олесь (<Олексій або Олександр), Тарас (В. Шкляр «Ключ»); Льолік / Льоша (<Олексій), Федір, Шура (<Олександр), Юрій / Юра / Юрік, Катя (<Катерина), Ніколай / Коля / Колюня (<Микола), Андрюха (<Андрій), Дімич / Діма (<Дмитро), Карпо, Вася (<Василь), Гєша (<Геннадій), Жора (<Георгій), Гогі (<Георгій), Гоша (<Георгій), Анджела, Толік (<Анатолій), Сивіла, Гриша (<Григорій), Лев, Варвара, Аркадій, Прохор, Рая (<Раїса), Ася (<Анастасія) (С. В. Жадан «Ворошиловград»);</i></p>

Продовження Таблиці 3.1

			<i>Ленка / Олена, Олександр, Аріадна, Ірен / Іренка, Леся / Олеся (< Олександра), Ірка (< Ірина), Саша / Сашко (< Олександр), Ксюша (< Оксана), Дмитро, Марк, Лариска (< Лариса) (І. В. Роздобудько «Одного разу»)</i>
Латина	22	17,7	<i>Северин, Франциск / Франц, Адріан, Августин (Т. Прохасько «Непрості»); Сергій, Віталій, Міля / Каміла, Макс (В. М. Шкляр «Ключ»); Ксанка, Тетяна / Тетянка, Марина / Маринка, Віта, Роман (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Герман / Гера / Герич, Сір'южа (< Сергій), Гнат, Наташа (< Наталя), Глорія, Паша / Пашок / Павлуха (< Павло) (С. В. Жадан «Ворошиловград»); Юлія, Валера (< Валерій), Сергій, Віктор, Пал (< Павло) (у сполучі з іменем по батькові Палич – Пал Палич) (І. В. Роздобудько «Одного разу»)</i>
Іврит	19	15,3	<i>Анна, Осип (< Йосип), Іван, Яків, Осія, Магдалина, Соломія (Т. Б. Прохасько «Непрості»); Бен (< Бенджамін), Саватій / Сава / Савка (В. М. Шкляр «Ключ»); Марія / Маруся / Маруська, Ганна / Ганя, Матвій, Семен / Сьомка (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);</i>

Продовження Таблиці 3.1

			<i>Семен, Барух, Тамара, Маши (< Марія), Сара (С. В. Жадан «Ворошиловград»); Марічка (< Марія), Ліза (< Єлизавета) (І. В. Роздобудько «Одного разу»)</i>
Англійська	8	6,5	<i>Джон (В. М. Шкляр «Ключ»); Генрі, Чарльз (С. В. Жадан «Ворошиловград»); Пол, Філ, Неллі, Стівен (І. В. Роздобудько «Одного разу»); Том (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»)</i>
Німецька	5	4	<i>Фрідріх (В. М. Шкляр «Ключ»); Ернст, Адольф, Кароліна (С. В. Жадан «Ворошиловград»); Ганс (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»)</i>
Скандинавські	3	2,4	<i>Ольга / Оля / Олюня (С. В. Жадан «Ворошиловград»); Ігор, Кнут (В. М. Шкляр «Ключ»)</i>
Французька	3	2,4	<i>Жан Поль, Альфонс, П'єр (В. М. Шкляр «Ключ»)</i>
Арабська	2	1,6	<i>Равзан, Шаміль (С. В. Жадан «Ворошиловград»)</i>
Грузинська	2	1,6	<i>Важса (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Гія (С. В. Жадан «Ворошиловград»)</i>
Тюркські	2	1,6	<i>Айдар (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Булат (І. В. Роздобудько «Одного разу»);</i>
Італійська	1	0,8	<i>Ян (Т. Б. Прохасько «Непрості»)</i>
Кельтська	1	0,8	<i>Артур (С. В. Жадан «Ворошиловград»)</i>
Разом	124	100	

Антропоніми з англійської, французької, німецької, італійської, грузинської та польської мов є екзотизмами, належать персонажам-іноземцям або українцям з іноземним корінням, як *Важа* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю») чи *Гія* (С. Жадан «Ворошиловград»).

Відзначимо, що екзотизм *Кнут* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю») належить німецькому солдатowi. Іменування німців-армійців викоремлено і в прозі модерністів. Поетонімія художньої літератури двох епох віддзеркалює, що Друга світова війна залишила глибокий відбиток в українській культурно-ментальній свідомості.

Акцентуємо увагу на поетонімі *Марлен* (С. Жадан «Ворошиловград»), утвореному поєднанням усічених основ лексем *Маркс* і *Ленін*. Денотат цього імені – персонаж, що належить до старшого покоління, є депутатом від комуністичної партії. Контекстна семантика поетоніма *Марлен* поглиблена іменем по батькові *Владленович*, також утвореного поєднанням усічених лексем *Володимир* і *Ленін*. *Марлен Владленович* – символ з негативним значенням (з огляду на тенденції декомунізації).

До запозичених антропонімів належать прізвиська *Пітон*, *Майкл Джексон*, *Кондуктор*, *Комбікорм* (С. Жадан «Ворошиловград»). Подібно до питомих прізвищ, вони мають різну мотивацію. Автор не пояснює їхнього походження, тому припускаємо, що *Майкл Джексон* – алюзія до співака, *Пітон* свідчить про фізичну силу персонажа або його спокійний характер. За родом і сферою діяльності мотивовані прізвиська *Кондуктор* і *Комбікорм*.

До питомих онімів відносять незапозичені імена людей, похідні від них імена по батькові, прізвища, псевдоніми та прізвиська. Рідномовні об'єднують українські та праслов'янські лексеми, які вважають автохтонними. У проаналізованих текстах письменників-постмодерністів зафіксовано **питомі антропоніми**:

1) **власні імена** персонажів (10): *Сева* (скорочений варіант від *Всеволод*), *Вовец* (< *Володимир*), *Владік* (скорочений варіант імені *Владислав*),

Борис / Болік, Таміла (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Богдан, Володимир* (І. В. Роздобудько «Одного разу»); *Роксолана, Надія, Любов / Любаня* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Вовка* (< *Володимир*), *Надія / Надя, Рудо* (В. М. Шкляр «Ключ»);

2) **прізвиська** (12): *Німець, Румунка* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Пастушок, Півтори Ноги, З Болгаркою, Отріцало, Баян, Насильник, Лошара, Православний* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Помідор, Вагітний Тарган* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

3) **андроніми** (2): *Нечаїха, Чудиха* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

4) **імена по батькові** (1): зафіксовано одиничний випадок вживання: *Олексій Батькович* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Таблиця 3.2

Типи питомих антропонімів

Тип	Кіл-сть	%	Приклади
Прізвиська	12	48	<i>Німець, Румунка</i> (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), <i>Пастушок, Півтори Ноги, З Болгаркою, Отріцало, Баян, Насильник, Лошара, Православний</i> (С. В. Жадан «Ворошиловград»); <i>Помідор, Вагітний Тарган</i> (І. В. Роздобудько «Одного разу»)
Власні імена	10	40	<i>Сева</i> (скорочений варіант від <i>Всеволод</i>), <i>Вовец</i> (< <i>Володимир</i>), <i>Владік</i> (скорочений варіант імені <i>Владислав</i>), <i>Борис / Болік, Таміла</i> (С. В. Жадан «Ворошиловград»); <i>Богдан, Володимир</i> (І. В. Роздобудько «Одного разу»); <i>Роксолана, Надія, Любов / Любаня</i> (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

Продовження Таблиці 3.1

			<i>Вовка</i> (< <i>Володимир</i>), <i>Надія / Надя</i> , <i>Рудо</i> (В. М. Шкляр «Ключ»)
Андроніми	2	8	<i>Нечаїха</i> , <i>Чудиха</i> (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»)
Імена по батькові	1	4	<i>Олексій Батькович</i> (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»)
Разом	25	100	

Прізвиська – це особливий пласт онімів, процес створення яких передбачає ідентифікацію людини. При виборі підгрунтя номінації, яке формує внутрішнє значення та асоціативно-образні мотиви, переважає емоційно-експресивний аспект. Конотативне й номінативне значення прізвиस्क взаємопов'язані, а внутрішня форма таких онімів загалом формує емоційну реакцію на об'єкт номінації.

Аналізуючи прізвиська постмодерністської прози, розрізняємо мотиви номінації за:

1) фізичними особливостями (3): *Півтори Ноги* (С. Жадан «Ворошиловград»), *Помідор*, *Вагітний Тарган* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

2) подіями з життя (4): *З Болгаркою*, *Отріцало*, *Баян*, *Насильник* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

3) походженням (3): *Німець*, *Румунка* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Православний* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

4) статусом у суспільстві (2): *Лошара*, *Пастушок* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Таблиця 3.3

Мотивація прізвиськ постмодернізму

Мотив	Кіл-сть	%	Приклади
Події з життя	4	33,3	<i>Півтори Ноги</i> (С. В. Жадан «Ворошиловград»); <i>Помідор, Вагітний Тарган</i> (І. В. Роздобудько «Одного разу»)
Фізичні особливості	3	25	<i>З Болгаркою, Отрицало, Баян, Насильник</i> (С. В. Жадан «Ворошиловград»)
Походження	3	25	Німець, Румунка (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Православний (С. В. Жадан «Ворошиловград»)
Статус у суспільстві	2	16,7	<i>Лошара, Пастушок</i> (С. В. Жадан «Ворошиловград»)
Разом	12	100	

Важливим аспектом дослідження є процентне співвідношення між типами лексики за походженням.

Таблиця 3.4

Співвідношення між етнічною та питоною лексикою

Етимологічний тип	Кількість	%
Етнічна лексика	124	83,2
Питома лексика	25	16,8
Всього	149	100

Система номінації персонажів постмодерністської прози в етимологічному вимірі характеризується домінуванням запозичених імен (124; 83,2%) зі

старогрецької (56; 45,2%), латини (22, 17,7%) та івриту (19; 15,3%) у ядерній зоні (як і в модерністській поетоніміці). Спостережено типові для постмодерністської прози джерела запозичень: скандинавські мови, французька, грузинська. Зафіксовано значно більший, у порівнянні з попереднім періодом, масив екзотизмів, тобто іменувань іноземців, що свідчить про зміну художньої парадигми унаслідок реалій поч. XXI ст.

Рідномовні антропоніми в постмодерністській прозі представлені ширше, ніж у модерністській (25; 16,8%), проте також відзначені нижчим рівнем ужитку.

3.1.2 Модифікації поетонімів: функції і стилістика

Літературні антропоніми як ємний змістовий компонент відповідають авторському творчому задуму і конкретним ідейно-художнім завданням. На вибір ВІ впливає епоха, літературний напрям, жанр і под.

Взаємозв'язок художнього тексту й поетонімії має двобічний характер: з одного боку, «позначаючи єдиний денотат, власна назва виконує роль текстового кріплення й наділена, таким чином, текстотвірною функцією. З іншого боку, власна назва в процесі просування в тексті набуває особливої семантичної структури» [128, с. 25]. Для літературних антропонімів на відміну від ономастики загальнономовної, конотативне значення стає обов'язковим і часто виходить на перший план.

Антропонімні одиниці виражають смислове навантаження, мають асоціативне тло, специфічну звукову оболонку. У художньому тексті ці оніми передають колорит місця дії, відображають історичну добу, дають соціальну характеристику.

Дослідження з поетичної ономастики спрямовані на поглиблення розуміння художнього твору. Антропонімія у постмодерністській прозі відзначена низкою специфічних ознак, сформованих зовнішніми впливами.

Зокрема, унаслідок розпаду Радянського Союзу виникає тенденція до духовного відродження. Теми віри і релігії виходять із маргінальної зони.

Проте у добу постмодернізму явище релігійної святості переосмислюється: десакралізується в умовах масової культури, що не може не впливати на творчий вимір.

Розробляючи нові теми, письменники свідомо або інтуїтивно послуговуються засобами відповідного культурно-історичного часу. Однією з основних рис постмодернізму є інтертекстуальність – складання нового тексту з цитат попередників, натяків, алюзій.

При аналізі роману Т. Б. Прохаська «Непрості» відзначимо актуалізацію релігійного контексту шляхом побудови онімних алюзій. У творі зафіксовано імена з християнського культурного простору, серед яких відзначимо широковідомі *Франциск*, *Себастьян* і локально (або конфесійно) обмежені *Беда*, *Лукач*, *Северин*. Імовіро, ступінь популярності прототипів корелює з роллю персонажа в сюжеті твору.

Головний герой роману поіменований за аналогією до католицького святого Франциска Асизького – *Франциском Петроським*. Наприклад:

(102) *Старий Беда варив вино і розказував маленькій Анні про Франциска Асизького і Франциска Петроського* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Згадка реального носія функціонує як алюзія. Прізвиська тотожні у формально-семантичному плані: обидва мають топонімічну основу (*Асизі* й *Петрос* – це ороніми) та утворені за допомогою суфікса *-ськ-*.

На лінгвістичному рівні алюзію демонструє ансамбль інтертекстуальних поетонімів. Наприклад:

(103) *Себастьян з Франциском залишилися самі у будинку недалеко від головної вулички Ялівця* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Номінація другого головного героя – ім'я, що належало Святому Себастьяну – римському легіонеру, християнському святому, якого вшановують як мученика в католицтві і в православ'ї. Розбіжність у фонетичній

формі поетоніма й реального відповідника спричинена наближенням канонічного варіанту до української мови.

Літературний антропонім *Себастьян* містить енциклопедичну інформацію, відтворену в контексті роману. Реальний Себастьян служив начальником преторіанської гвардії в Мілані. У тексті знайдено змістові двійники – тематичні апелювати. Наприклад:

(104) *Нарешті Франц мав з ким поговорити – виявилося, що Себастьян як справжній стрілець вмів бачити так само багато* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

(105) *снайпер* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Святий Себастьян таємно сповідував християнство, за що згодом був заарештований і страчений. Зафіксовано сюжетні алюзії до цієї легенди. Наприклад:

(106) *Себастьян почав думати про те, як штик заходить в тіло* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

(107) *З того часу він безперервно відчував щось таке. Його колють. Він коле. Шабля розтинає шкіру* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

У романі Т. Б. Прохаська також спостережено поетоніми, сакральну семантику яких виділено після пошуку в архівах. Це літературний антропонім *Беда*. В історії церкви відомо кілька персоналій з таким іменем: *Беда Достопочтенний* і *Беда Гріффітс*. Беда Достопочтенний був бенедиктським монахом, автором «Церковної історії народу англів», яка принесла йому популярність. Беда Гріффітс – англійський католицький священик, монах, теолог і засновник вчення про міжрелігійний діалог. Половину свого життя він провів у Південній Індії. Атропонім *Беда* викликає асоціації з людиною мудрою, порядною, релігійною, що відповідає вибудованому образу цього персонажа.

Т. Б. Прохасько запозичує не тільки імена: письменник ввів у текст прізвище *Симеона Лукача* – блаженного Української греко-католицької Церкви,

єпископа, мученика, який родом походив з Івано-Франківської області, як і Т. Б. Прохасько. Можна припустити можливість знайомства автора з життєвим шляхом духовника. С. М. Лукач викладав моральне богослов'я в греко-католицькій семінарії. Був арештований НКВС за пасторську діяльність і засуджений на десять років таборів. Після свого звільнення 1955 року організував в Україні підпільну пасторську діяльність серед віруючих Української греко-католицької Церкви. Онім *Лукач* пов'язаний з темою національно-визвольної боротьби, і зокрема аспектом тоталітарного терору. Об'єктивність дослідження підтверджується позитивним результатом після перевірки кожного з чоловічих імен персонажів, а також спільною локацією проживання прототипів і автора.

Спостережено, що собаку в романі теж звать Лукач. Імовірно, це мовна гра, і разом з тим, характерна для постмодернізму деканонізація, сплутування високого й низького.

Поетоніми *Франциск, Себастьян, Беда* й *Лукач* обрані з урахуванням їхньої культурної репутації як сталої ознаки. Обрані автором ВІ алюзійні до персоналій, відомих і шанованих у католицтві і / чи у православ'ї.

Конотація чоловічих антропонімів створює основу для формування підтексту. Цими ВІ активізується широкий культурно-історичний контекст, зокрема суспільно-політична сфера, у межах якої виокремлюємо актуальний для рубежу століть аспект: повернення до релігії після її попередньої заборони.

Проаналізовані ВІ з роману «Непрості» стилістично відображають тенденції зміни епох, самотність постмодерністської свідомості, становлять собою засіб передачі складних змістів. Думка про мету імен (вектор духовного відродження) має місце з огляду на усунення попередньої тенденції до атеїзму.

Специфічно сформована й жіноча антропонімія у романі Т. Б. Прохаська «Непрості». Чотирьох героїнь, матерів і доньок, названо паліндромом *Анна*.

Р. Свято бачить в цьому єдиний образ – «таку собі універсальну жіночу сутність, що може переходити й по генетичній лінії». «Це та жінка, яка

досконало заповнює собою всі лакуни в спільному просторі, що потребують заповнення» [289].

Алюзією до поетоніма *Анна* у світовому культурному просторі (як найвідоміший носій) є Свята Анна – у християнській традиції це мати Богородиці. Доонімне значення імені тлумачиться із сакральною семантикою: *благодать* – сила, послана людині зверху. Кожна Анна відповідно до сюжету становить спасіння персонажів, з якими має зв'язки. Циклічне повторення поетоніма для різних образів пояснюється однаковою роллю жінок в контексті роману.

Деконструкція імені Анна полягає в стиранні ознак святого і піднесеного та появою семантично нового імені в межах твору. Зокрема, нове наповнення формують містичні апелювати. Наприклад:

(108) *Анна була вродженою звідушкою* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

(109) *Щодо Себастьяна, то йому подобалося, як кожного ранку, для тонусу, Анна на кілька хвилин перетворювалася на кітку чи лемура. А за спільні ночі він ніби переспав навіть з такими дрібними істотами, як павуки і короїди* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Християнський зміст знаходиться не в образі, а саме в антропонімі, що створює типовий для постмодернізму суперечливий образ.

Приєм повтору поетоніма-паліндрома відмінний від зафіксованих у модерністській прозі лінгвістичних художніх засобів. Семантико-стилістична роль номінації іменем *Анна* кількох поколінь жінок полягає в ускладненні структури й ритму твору, а також художньому об'єднанні або розмежуванні автором образів.

У романі «Ключ» В. М. Шкляра зафіксовано жіночий антропонім *Сана*, утворений від лексеми *Оксана*. Така форма скорочення цього імені не є типовою для українського іменника [299, с. 167–168]. Незвичний варіант становить зразок мовної гри, викликає асоціації з іншомовною лексемою «сан» у значенні «святий». Імовірно, що автор прагне провести паралелі з

латинським словом «*sanare*», що в перекладі означає «лікувати», чи «*sanatio*» – «лікування, оздоровлення, зцілення». В. М. Шкляр експериментує з ВІ, розширюючи антропонімію і змушуючи читача шукати пояснення вибору тих чи інших імен.

Головну героїню роману Люко Дашвар «Молоко з кров'ю» звать *Маруся*. Ім'я асоціюється з біблійним образом Марії. Син Марусі трагічно гине, що повторює сюжет зі смертю сина Богородиці. Традиційна, типова для щоденного вжитку форма *Маруся* створює образ звичайної жінки з українського села. Промовистими у цьому ж творі є імена двох нерідних Степанові дочок, яких він вирішує виховувати, – *Надія* і *Любов*. Герой обирає ці імена, щоб компенсувати ними те, чого йому не вистачало в житті. Антропоніми *Надія* і *Любов* є символічними. Їхня етимологія прозора, тому читачеві легко прочитати приховані змісти обраних імен.

Кожен автор реалізує процес вибору антропонімних одиниць по-своєму. Об'єднує поетонімію постмодерністської прози те, що імена літературних героїв стають компонентами гри з читачем. Письменники-постмодерністи, реалістично відтворюючи мовний світ, створюють напівреальні образи, які тяжіють до епатування, зокрема й за допомогою поетонімів, які різняться виконуваними функціями, структурними і лексико-семантичними характеристиками. Ознакою постмодерністських творів є апеляції до релігійної тематики у зв'язку з духовним відродженням України на рубежі ХХ і ХХІ ст. У романах виокремлено алюзійні ВІ з сакрального християнського культурного простору.

3.1.3 Лексична семантика прізвищевої системи

Прізвища становлять специфічний шар лексики на позначення людей, а їхнє вивчення дає інформацію про народ, його психологію, духовну культуру. І. А. Корнієнко резюмує, що антропооснови відзначаються багатою

історичною та лінгвістичною інформативністю серед усіх ВІ [155, с. 20], а В. А. Никонов констатує, що оскільки кожна загальна назва могла стати прізвищем, то семантичний склад слів, наявний в антропоосновах, досить різноманітний [231, с. 187].

Історично склалося так, що різні типи прізвищ закріплені за певними соціальними групами. Первісно кожне прізвище й прізвисько чимось зумовлювалось і щось позначало: існувала певна підстава для того, щоб людині дали назву, яка мала б відрізнити її від інших [277, с. 8].

Лексико-семантичний аналіз прізвищ у творах постмодерністів дозволяє диференціювати антропооснови на декілька груп подібно до класифікації прізвищ із романів модерністів:

1) патронімічні прізвища (15): *Устиянович* (< *Устим*), *Романчук* (< *Роман*), *Федькович* (< *Федір*), *Стефаник* (< *Стефан / Степан*), *Труш* (< *Трифон*) (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Панасюк* (< *Панас*), *Нечай* (< *Нечай*), *Григор'єв* (< *Григорій*) (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Останчук* (< *Остан*) (В. М. Шкляр «Ключ»), *Бойченко* (< *Бой*), *Степанович* (< *Степан*), *Жадан* (< *Жадан*), *Андрухович* (< *Андрій*), *Денисенко* (< *Денис*), *Тарасюк* (< *Тарас*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

2) прикметні (9): *Лагодинський* (той, що лагодить) (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Ласочка* (< *ласий, ласувати*), (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Маловічко* (< *малий вік, короткий вік*), *Приходько* (той, що прийшов, чужий), *Халявський* (< *халява*; штучно створене прізвище для номінації інспектора державної автоінспекції), *Ярчук* (< *ярий*), *Чоломбитько* (< *чолом бити*), *Калимник* (створене автором прізвище від лексеми *калим*, тобто хабар) (В. М. Шкляр «Ключ»); *Гримич* (< *гриміти*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

3) топонімічні (6): *Ялівцівська* (< село *Ялівці*), *Петроський* (< оронім *Петрос*), *Березун* (< село *Березове*) (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Поперек* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Крайній* (той, що живе скраю), *Слобода*

(В. М. Шкляр «Ключ»), *Загребельний* (той, що живе за греблею) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

4) побутові (6): *Копистинський* (*копистка* – дерев'яна лопата для розмішування чого-небудь), *Дідушинський* (< *дідух*) (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Сокирко* (< *сокира*) (В. М. Шкляр «Ключ»); *Балалаєшніков* (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Хусточка*, *Ватуляк* (< *ватула* – різновид грубої тканини) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

5) посадово-заняттєві (5): *Ординський*, *Старостенко* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»), *Сердюк* (*сердюк* – козак-воїн найманого піхотного полку), *Патрульович* (< *патруль*, *патрульний*; штучно створене автором прізвище для інспектора патрульної служби) (В. М. Шкляр «Ключ»), *Корольов* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

6) флоронімічні (3): *Маківка* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Цибулько* (І. В. Роздобудько «Одного разу»), *Грушевський* (< *груша*) (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

7) анімалонімічні (3): *Барбуляк* (< *барбуля* – різновид риби), *Хом'як* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Жук* (< *жук*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

8) професійно-заняттєві (3): *Муляр* (< *муляр*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»), *Водзицький* (< *возити*), *Підконюший* (< *конюх*) (В. М. Шкляр «Ключ»);

9) етніонімічні (2): *Волошин* (< *волохи*) (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Гуцало* (< *гуцул*) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

10) орнітонімічні (1): *Качур* (< *качур*) (В. М. Шкляр «Ключ»).

Більшість патронімічних утворень є типовими українськими прізвищами. Вони не виконують іншої функції, окрім номінативної: *Устиянович*, *Романчук*, *Федькович*, *Стефаник*, *Труш*, *Панасюк*, *Нечай*, *Григор'єв*, *Остапчук*, *Бойченко*, *Степанович*, *Жадан*, *Андрухович*, *Денисенко*, *Тарасюк*. Оскільки названі поетоніми є поширеними й загальновідомими, вони створюють образ звичайної людини.

Топонімічні за походженням прізвища подекуди дають локалізаційну характеристику персонажа, виконуючи відповідну функцію: *Ялівцівська, Петроський, Березун* і под.

Прізвища, утворені від військових або цивільних посад чи звань створюють додаткові конотації, підкреслюючи статус особи, її соціальне положення, наприклад, прізвище *Старостенко* належить голові колгоспу.

Значення антропооснов прізвищ відповідає образній характеристиці персонажів. Антропонім *Ординський* походить від лексеми «орда» і свідчить про рішучий характер, активність людини, здатність впевнено йти до мети. Такими самими рисами характеру наділена й дочка Олексія Ординського – Роксолана Ординська. Вона впевнена у своїх діях, досягає поставленої мети, норавлива, вперта, цілеспрямована. Антропонім *Ординський* додатково характеризує персонажів, створює у читача асоціації з ордою.

Етимологічно прізвище *Маловічко* походить від словосполучення «малий вік», тобто «короткий вік», або «коротке життя». Проте в романі воно, імовірно, вжито як типове козацьке прізвище й створює в уяві реципієнта тексту образ типового українського чоловіка: міцного, надійного, впевненого в собі, приємного й веселого.

Промовистим є створене автором прізвище *Халявський*, що викликає негативні конотації через асоціації зі словом «халява». Так поіменовано працівника державної автоінспекції. Антропонім стисло й водночас вичерпно характеризує персонажа, охочого до грошей, легкої здобичі, хабарів. Окрім номінативної функції, прізвище *Халявський* виконує й емоційно-експресивну, викликаючи відчуття зневаги.

Прізвище *Калимник* також є авторським новотвором, похідним від лексеми *калим*, тобто хабар. Його носієм є інспектор патрульної служби, про якого автор пише з іронією.

Лексико-семантична характеристика системи прізвищ у романах постмодернізму свідчить про розмаїття їх лексичних розрядів. За аналізом

антропооснов виділено такі типи прізвищ: патронімічні (15), прикметні (9), топонімічні (6), побутові (6), посадово-заняттєві (5), флоронімічні (3), анімалонімічні (3), професійні (3), етноонімічні (2), орнітонімічні (1). Дериваційний аналіз доводить зв'язок постмодерністських творів із реальним життям, із тенденціями сьогодення.

3.1.4 Функціональне навантаження структурних типів

ВІ у художньому творі впливає на сприйняття читачем денотата, його дій і вчинків. Підґрунтям вибору поетонімів є асоціативний характер людського мислення. Оцінюючи конкретне ім'я певного героя, «читає переосмислене подану номінацію в її вторинне значення, утворює або уявляє внутрішню форму цього значення, тобто внутрішній характер героя» [226, с. 44]. Усі імена та прізвиська не лише ідентифікують персонаж, а й виконують характеристичні функції з метою створення цілісного образу героя.

Українські антропоніми, що утворюють так звані формули мовленнєвого етикету, різняться структурою залежно від сфери застосування, об'єкта називання (друг, знайомий, родич, незнайома людина і под.). У структурному відношенні зафіксовану в романах постмодерністів антропонімію розмежовано на два типи:

1) однолексемні моделі, репрезентовані:

а) власними чоловічими імена (86): *Себастьян, Франц / Франциск, Беда, Лукач, Штефан, Северин* (Т. Б. Прохасько «Непрості»), *Іван, Андрій, Сергій, Вовка, Ігор / Ігорко, Петро, Бен, Сава / Савка, Альоша, Микола, Олесь, Тарас, Фернандель* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Олексій / Льоша / Льошка, Том, Айдар, Степан / Стьопа / Стьопка, Гриць, Ганс, Кнут, Микола, Юрко / Юрій, Костя, Славко, Сьомка / Семен, Іван, Роман, Жоффрей, Жора* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Герман / Гера / Герич, Льолік, Борис / Боря / Болік, Шура, Юра / Юрій, Коля, Ернст, Саша, Андрюха, Семен, Дімич, Карпо, Вася, Геша,*

Сірвожа, Жора, Гогі, Равзан, Шаміль, Барух, Толік, Гоша, Сєва, Вовси, Гриша, Артур, Аркадій, Прохор, Вася, Ніколай / Колюня, Павло / Пашок (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Сашко, Дмитро, Валєра, Василь* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) прізвища (65): *Брем, Лярус, Мендель, Січинський, Грушевський, Шухевич, Лоці, Мункачі, Устиянович, Копистинський, Романчук, Федькович, Сулоага, Дідушинський, Босх, Перфецький, Березун, Кравс, Фрей* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Ярчук, Кріт, Сокирко, Халявський, Качур, Каззот, Дебароль* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Старостенко, Чудиха, Панасюк, Нечай, Григор'єв* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Корольов, Сорос, Павлов, Толстой, Борман, Троцький* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Гудімов, Хусточка, Покальчук, Жадан, Картасар, Борхес, Астуріас, Шекспір, Фелліні, Ахматова, Сосюра, Тичина, Чернишевський, Гемінгвей, Басков, Золя, Паустовський, Гоголь, Мопассан, Дюма, Пушкін, Дімаров, Гуцало, Загребельний, Бальзак, Ніцше, Довженко, Булгаков* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

в) власні жіночі імена (60): *Анна, Соломія* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Катруся, Надя, Оксана / Сана, Міля / Каміла* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Роксолана, Олена, Оріся, Парася / Параска, Марія / Маруся / Маруська, Ксанка, Ганя / Ганя, Тетяна / Тетянка, Маринка, Галина / Галя, Ларочка / Лариса / Ларка, Дуся, Люся, Рита, Віта, Надія / Надійка, Любов / Любаня* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Кароліна, Ольга / Лля / Олюня, Катя, Таміла, Тамара, Наташа, Маши, Сивіла, Ася* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Лариса / Лариска, Леся, Лізка, Марина, Ленка, Олька, Галина / Галя Ксюша, Тетяна, Марічка, Ірен / Іренка* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

г) прізвиська, псевдоніми (12): *німець, румунка* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Коча, Сталін, Ленін, Травмований, Пастушок* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Барс, Помідор, Карпенко-Карий, Горький, Ленін* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

г) імена по батькові (3): *Петрович, Ніколаїч* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Петрович* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

д) андроніми (3): *Стьопчина, Нечаїха, Чудиха* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

2) багатолексемна модель номінації:

а) чоловіче ім'я + прізвище (50): *Осип Шпитко, Адріан ван Остаде, Франциск Петроський, Леонід Перфецький, Микола Лагодинський, Василь Стефаник* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Іван Маловічко, Сергій Приходько, Ігор Сердюк, Андрій Крайній, Петро Чоломбитько, Степан Маківка, Віталій Бендаловський, Микола Остапчук, Рудо Слобода, Олесь Остапчук, Поль Сартр, Макс Фріш, Фрідріх Дюрремонт, Альфонс де Лігурі, П'єр Прудон, Карл Маркс* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Олексій / Льошка Ординський, Степан / Стьопка Барбуляк, Петро Ласочка, Семен / Сьомка Григор'єв, Важа Чараташвілі, Роман Хом'ян* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Ернст Тельман, Адольф Гітлер, Генрі Бейкер, Юрій Корольов* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Юрко Андрухович, Юрко Пако, Євген Гуцало, Сергій Жадан, Віктор Морозов, Марк Цукерберг, Володимир Цибулько, Ілля Рєпін, Саша / Сашко Бойченко, Василь Габер, Юрко Покальчук, Богдан Жолдан, Філ Бронштейн, Ігор Жук* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) жіноче ім'я + прізвище (27): *Анна Ялівцівська* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Марина Одольська* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Олена Ординська* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Глорія Абрамз, Сара Абрамз, Варвара Керрол, Марія де лом Мерседес, Рая Штерн* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Лариса / Лариска Денисенко, Галина Вдовиченко, Марія Каллас, Шерон Стоун, Ленка Ройтвер, Оксана Ватуляк, Леся Вороніна, Юлія Ч., Ірка П., Галя / Галина Пагутяк, Марина Гримич, Галина Тарасюк, Марина Муляр, Тетна Ведєнєєва, Олена Ханга, Габріель Шанель, Галя Вдовиченко* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

в) чоловіче ім'я + ім'я по батькові (20): *Василь Іванович, Григорій Іванович, Саватій Данилович, Груша Горилевич, Григорій Савич, Іван Степанович* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Матвій Іванович, Тарас Петрович, Микола Миколайович, Олексій Батькович, Іван Фомич* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Марлен Владленович, Герман Сергійович, Ніколай Ніколаїч, Юрій Сергійович, Гнат Юрович, Григорій Іванович* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Пал Палич, Тарас Григорович, Василь Степанович* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

г) ім'я + прізвище (12): *Шура Травмований, Саша Пітон, Андрюха Майкл Джексон, Діміч Кондуктор, Коля Півтори Ноги, Іван Петрович Комбікорм, Карпо з Болгаркою, Вася Отрицало, Геша Баян, Сірьожа Насильник, Жора Лошара, Гогі Православний* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

г) жіноче ім'я + ім'я по батькові (6): *Олена Йосипівна* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Ніна Іванівна* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Ольга Михайлівна, Анджела Петрівна, Галина Федорівна, Брунгільда Петрівна* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

д) чоловіче ім'я + ім'я по батькові + прізвище (4): *Ярчук Саватій Данилович* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Старостенко Матвій Іванович, Микола Миколайович Поперек* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Пастушок Марлен Владленович* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

е) прізвище (2): *Мерилін Монро, Вагітний Тарган* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

є) жіноче ім'я + ім'я по батькові + прізвище: *Підконюша Олена Йосипівна* (В. С. Шкляр «Ключ») (1);

ж) ім'я + андронім (1): *Тетяна Стьопчина* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Порівняно зі способами номінації персонажів у романах модерністів, де переважають багатолексемні моделі, у художніх творах постмодернізму чисельно переважають однолексемні утворення.

Відповідно до виокремлених мовознавцями функцій антропонімів (номінативної, локалізаційної, експресивно-оцінної, характеристичної), у художньому тексті різняться способи їх експлікації.

Вибір антропонімної моделі залежить від контексту. Усі персонажі, поіменовані трикомпонентною моделлю «прізвище + ім'я + ім'я по батькові», постають в офіційних ситуаціях. Наприклад:

(110) *Підконюша Олена Йосипівна – завуч школи* (В. М. Шкляр «Ключ»);

(111) *Старостенко Матвій Іванович – голова села* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

(112) *Микола Миколайович Поперек – голова ракутнянського колгоспу* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

(113) *Пастушок Марлен Владленович – депутат Компартії, бізнесмен* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Формула «прізвище + ім'я + ім'я по батькові» характерна для офіційно-ділового стилю й документно-канцелярського, тому в діалогових репліках і авторській розповіді вона маловживана. Тричленна модель виступає у функції повної ідентифікації.

Найчисельнішою є група антропонімів, репрезентованих лише Ві персонажа (однією лексемою). Форма імені змінюється залежно від ситуації: від офіційної повної до зменшено-пестливої чи згрубілої. Наприклад, головна героїня Маруся названа *Маруською* під час сварки і в родинних бесідах. Наприклад:

(114) *Ну, дивись мені, Марусько!* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

(115) *У нас купець! У вас – товар! Ану, ведіть! Прицінімося! Чи підійде нашому Олексію ваша Маруська!* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Під час зустрічі після тривалої розлуки старі друзі вигукують демінутиви. Наприклад:

(116) – *Льошка?! Ординський?! – Головний лікар районної ветлікарні побачив Льошку і просяв.– Сьомка? Григор'єв? – Льошка одразу впізнав*

студентського товариша. – Сьомка! Григор'єв, чортяка! (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

А в офіційній ситуації спілкування персонажа поіменовано лише за допомогою прізвища *Григор'єв*. Наприклад:

(117) *Григор'єв підтвердив Стьопчині слова серйозним кивком – мовляв, так, якби не я... та не інші добрі люди* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Варіюється вживання форм *Степан, Стьопа, Стьопка*. Критерієм для вибору певної форми є умови спілкування: офіційні, дружні чи зневажливі:

(118) *Маруся оченята розплющила. Од образи ледь сльозами не захлинулася. Стьопку по руці ляснула, підскочила – і до хвіртки* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

(119) *Степане... А чого це ти, трясця матері, поночі вештаєшся?!* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»);

(120) – *Давай, німець! Не чхай!* – *Льошка розпрощався зі Стьопою* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

У процесі дорослішання й здобуття посади *Льошка* перетворюється спочатку на *Льошку Ординського*, а згодом – на *Олексія Батьковича*. Ці антропоніми вжито автором паралельно. Наприклад:

(121) *Льошка потилицю почухав і був би обов'язково знайшов аргумент на користь нової хати, та з вулиці вже водій гукає:– Олексію Батьковичу! У конторі ланкові зібралися. Ви ж самі наказали* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Замість імені по батькові актуалізовано його народний замінник, уживаний у повсякденному мовленні українців. Імовірно, у такий спосіб підкреслено, що, хоча Олексій Ординській перебуває на керівній посаді, проте підлеглі не сприймають його серйозно повною мірою.

Паралельні іменування притаманні головним героям творів: *Степан / Стьопа / Стьопка / німець; Оксана / Сана; Герман / Гера / Герич; Маруся / Маруська / румунка* тощо. Актуалізація одного з варіантів зумовлена

контекстом твору. Персонажі, які постають на сторінках романів зрідка або одноразово, мають зазвичай один антропонім: *Микола* (дружба на весіллі Марусі й Олексія з роману «Молоко з кров'ю»), *Наташа* (санітарка з лікарні, яка епізодично згадана в романі «Ворошиловград»), *Катруся* (приятелька головного героя з роману «Ключ») і под.

Модель «ім'я + прізвище» вживають з метою позначити особу в офіційній ситуації чи особу, з якою персонаж перебуває в дружніх стосунках (можливо, за аналогією до форми звертання в шкільні роки): *Марина Гримич*, *Леся Вороніна* (офіційні відповідники); *Сашко Бойченко*, *Ленка Ротвейр* (дружні варіанти). Додаткову функцію в іменах виконують зменшувано-пестливі суфікси, що відображають дружнє чи ніжнє ставлення інших чи оповідача до названих у такий спосіб персонажів.

Поодинокими є випадки скорочення прізвища до початкової літери: *Юлія Ч.*, *Ірка П.* (І. В. Рздобудько «Одного разу»). Припускаємо, що в такий спосіб автором приховано справжні прізвища реальних людей.

Антропонімічні конструкції, побудовані на поєднанні особистого імені та імені по батькові, відображають традиції українського іменування й мовленнєвого етикету, відтворюють реалістичну атмосферу спілкування конкретного соціуму. Наприклад:

(122) *Говорила переважно Анджела Петрівна, ліниво обліплюючи мене плутаними бухгалтерськими термінами* (С. Жадан «Ворошиловград»);

(123) *Перш ніж відчинити двері, Ніна Іванівна змусила свого чоловіка, Тетянчиного батька Тараса Петровича, який завідував рокитнянським током, поклястися, що той нізащо не вдарить по руках при словах “добрий вечір!” і не запропонує гостям сто грам для хоробрості* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Такі моделі є малочисельними в романах постмодерністів.

Прізвиська становлять окремий експресивний шар онімної лексики. Вони є промовистими, яскраво характеризують персонаж. Значна кількість прізвиськ

помітно відрізняє твори постмодерністів від творів модерністів. Констатуємо збільшену творчу розкутість авторів постмодернізму, наближеність мовлення до розмовно-побутового, поодиноке вживання ненормативної лексики, зокрема вульгарних і лайливих слів.

Принципи номінації персонажів у романах доби постмодернізму здебільшого збігаються з особливостями іменувань героїв модерністами:

1) за віком. Наприклад:

(124) *У шість роцків Стьопка мав мало сили і росту, скуйовджене волосся й окулярники зі зламаною, перев'язаною мотузкою дужкою на симпатичному кирпатому носі* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю») (іменування персонажа в дитячому віці);

(125) *Степан бачив нову господиню хоти з бузком лише раз, але вона йому відверто не сподобалася* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю») (номінація персонажа в дорослому віці);

2) за соціальним станом, за професією, родом діяльності. Наприклад:

(126) *–Пастушок, Марлен Владленович. Він кукурудзою займається. – А, мабуть, я знаю, про кого ти. – А ще він депутат від Компартії* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

3) за національністю. Наприклад:

(127) *Тому сербський лісівник Лукач засадив подвір'я тражд привезеними з Македонії квітучими кущами: барбарисом, камеліями, вересом, кизилом, вовчими ягодами, форзиціями, гортензіями, жасмином, магноліями, рододендронами, клематісами* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

4) за ситуацією мовлення. Наприклад:

(128) *Ольго Михайлівно, – звернулась вона до Ольги, – я вас не розумію! – І гордо підвівшись, пенсіонерки кинули мені зневажливе “до побачення” й зникли за дверима* (С. В. Жадан «Ворошиловград») (розмова з незнайомими людьми);

(129) – *Драстуй, Олюню, драстуй, онучко, – Гнат Юрович потягнувся слинявими губами, намагаючись потрапити їй у щоку* (С. В. Жадан «Ворошиловград») (розмова між добре знайомими особами).

Отже, антропонімні моделі пов'язані з особливостями конкретної мови, національними традиціями іменування людей, з усталеними етикетними нормами. Вони спираються на історичний і культурний розвиток країни, відображаючи особливості національного мислення й духовного життя народу. Процес пошуку способів найменування людини – це безперервний пошук найбільш зручної форми, найвищою мірою відповідної потребам колективу в чіткій ідентифікації особистості, юридично закріпленої, яка відповідає традиціям, звичаям, своєрідній моді й часу.

За структурним критерієм антропоніми у романах постмодерністів розподілено на два типи моделей номінації: 1) однолексемний, репрезентований чоловічими іменами (86), прізвищами (65), жіночими іменами (60), прізвиськами (12), іменами по батькові (3), андронімами (3); 2) багатолексемний, представлений чоловічими іменами з прізвищами (50), жіночими іменами з прізвищами (27), чоловічими іменами з іменами по батькові (20), іменами з прізвиськами (12), жіночими іменами з іменами по батькові (6), чоловічими іменами з іменами по батькові та прізвищами (4), прізвиськами (2), жіночим ім'ям з андронімом (1), жіночим ім'ям з іменем по батькові та прізвищем (1).

Виявлено однакове співвідношення між одно- і багатолексемними моделями в творах модерністів і постмодерністів. Антропонімія постмодерністської прози відрізняється автономним вжитком імен по батькові, тобто відображає зміни комунікативної традиції, а також збільшенням кількості прізвиськ. Значно переважають у порівнянні з модерністськими текстами моделі з жіночим компонентом, що відображає реальний процес фемінізації суспільства.

3.2 Систематизація топонімії у творах постмодерністів

ВІ як елемент художнього твору є одним із важливих засобів створення просторово-зорового образу. Оними відіграють значну роль у формуванні ідеї твору, оскільки точний вибір ВІ визначає значеннєву та емоційну тональність тексту. Топоніми слугують тлом, на якому розгортаються події, а також передають важливу інформацію як ємне поняття. Система топонімів є частиною ідейно-композиційної структури твору, а тому пов'язана з експлікацією глибинних значень художнього тексту та вираженням авторського ставлення до створених персонажів й описаних подій, що підтвердилося дослідженням творів епохи модернізму.

Топонімію аналізованих постмодерністських романів з опертям на класифікацію М. М. Торчинського [328] розподілено на хороніми, ойконіми, ороніми, тероніми та гідроніми. З-поміж хоронімів виокремлено такі три групи:

1) територіоніми:

1.1) адміністратоніми:

а) сувероніми: *Македонія, Бразилія, Грузія, Ямайка, Манджурія* (зараз – *Маньчжурія*), *Косово* (*Республіка Косово* – частково визнана держава), *Персія* й *Австро-Угорщина* (називають давні державні утворення й згадані в контексті спогадів про давні часи) (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Україна, Іспанія* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Америка* (у значенні *Сполучені Штати Америки*), *Афган* (скорочений варіант назви *Афганістан*), *Московська держава* (у значенні *Російська Федерація*), *Багами* (*Співдружність Багамських островів*) (В. М. Шкляр «Ключ»); *Польща, Чехословаччина, Грузія, Сінгапур, Китай, Голландія, Росія, Бельгія, Британія* (у значенні *Велика Британія*), *Японія, Німеччина, Київська Русь* (на позначення колишніх державних утворень) (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Чорногорія, Китай, Хорватія, Малайзія, Німеччина, Америка, США, Ізраїль, Англія, Польща, НДР* (*Німецька Демократична Республіка*), *Естонія* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) районімі: *Ньюфаундленд, Клондайк* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Чечня (Чеченська Республіка, суб'єкт Російської Федерації)* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

1.2) натуралонімі:

а) континентонімі: *Америка, Європа* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Африка* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Африка, Європа, Євразія* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Америка* (І. В. Роздобудько);

б) регіонімі: *Донбас, Кавказ, Північний Кавказ, Тибет, Приазов'я, Схід, Захід, Східна Європа, Західна Європа, Мала Азія* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Сибір, Крим* (І. В. Роздобудько «Одного разу»), *Східна Галичина, Центральна Європа, Центральна Африка* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

в) сквалентіонімі: *Сахара* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

г) едитонімі: *Карпати, Роднянські гори, Білі Татри* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Карпати* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *гори Гентінгайлленду* (маються на увазі гори Гентинг Гайлендс) (І. В. Робудько «Одного разу»);

г) планонімі: *Боржава, Шеса* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

1.3) сильвонімі: *парк Більбоа* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

1.4) гідротериторіонімі:

а) інсулонімі: *Ямайка* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Ньюфаундленд* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Багами* (В. М. Шкляр «Ключ»);

б) пенінсулонімі: *Кольський півострів, Крим* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

2) віонімі:

2.1) понтонімі: *Московський міст* (І. В. Роздобудько «Одного разу»); *міст Патона (міст імені Є. О. Патона)* (В. М. Шкляр «Ключ»);

2.2) дромонімі:

а) автодромонім: *Черкаська траса* (В. М. Шкляр «Ключ»);

б) локодромонім *БАМ* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

3) ойкохороніми:

3.1) урбаноніми:

а) годоніми: *вулиця Рогнідинська, Бульйонна, Басейна, вулиця Прорізна, вулиця Ільїна, Андріївський Узвіз* (В. М. Шкляр «Ключ»); *вулиця Івана Кудрі* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) агороніми: *Бессарабський ринок* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Шулявський базар, Контрактова площа, Європейська площа* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

в) кварталоніми: *Святошин, Березняки, Андріївський Узвіз* (у значенні не конкретної вулиці, а кварталу Києва), *Осокорки, Березняки* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Текстильник, Троєщина* (І. В. Роздобудько «Одного разу»).

З-поміж онімів аналізованих романів виокремлено два станціоніми: *метро «Петрівка», метро «Шулявська»* (І. В. Роздобудько «Одного разу»). У інших авторів такі власні назви відсутні.

Окрему групу онімної лексики в творах постмодерністів утворюють ойконіми, серед яких виділяють фактоойконіми та фіктоойконіми [316, с. 168].

Фактоойконіми дефренційовані на різновиди:

а) астіоніми: *Львів, Станіслав, Мукачево, Вижниця, Моришин, Констанца, Генуя, Рахів, Одеса, Чернівці, Галич, Рогатин, Винники, Будапешт, Бергас, Париж, Хотин, Мезетеребеш* (зараз *Страбичево*), *Космач, Прага, Кьонінгсфельд, Хуст, Суботинка, Бергсас* (сучасна назва – *Берегове*), *Ворохта, Делятин* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Братислава, Париж, Черкаси, Обухів, Богуслав, Бориспіль, Переяслав, Золотоноша, Умань, Дніпропетровськ, Сміла, Шпола, Миколаїв, Ріо-де-Жанейро, Мехіко, Кагарлик* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Лондон, Київ* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); *Берлін, Амстердам, Житомир, Краматорськ, Харків, Кременчук, Київ, Сталінград, Ростов* (*Ростов-на-Дону*), *Ворошиловград* (колишня назва міста *Луганськ*), *Одеса, Донецьк, Нью-Йорк, Чикаго, Ліверпуль, Марсель, Маріуполь, Мюнхен, Відень, Будапешт, Дрезден, Гурзуф* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Мідвіль,*

Вашингтон, Нью-Йорк, Берлінгтон, Сан-Дієго, Луїзвіль, Цинциннаті, Чикаго, Куала-Лумпур, Амстердам, Винники, Харків, Пекін, Макіївка, Київ, Донецьк, Париж, Рим, Берлін, Венеція, Мідлберрі, Хургада, Горлівка, Гуляйполе, Запоріжжя, Львів, а також місто Лева у значенні Львів (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) комоніми: *Мокра, Ялівець, Криворівня, Дземброня, Горонда, Горлиці, Мароморош, Болехове, Березови, Трибуша, Кваси, Краснішор, Дойче Мокра, Руська Мокра (Т. Б. Прохасько «Непрості»); Некричі (В. М. Шкляр «Ключ»); Рокитне (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»); Чернухи (І. В. Роздобудько «Одного разу»);*

3) ойкодомоніми: *Палац Піонерів, Капітолій (І. В. Роздобудько «Одного разу»).*

Фіктоойконімів у проаналізованих постмодерністських текстах не виявлено.

Серед оронімів виділено:

1) плюс-ороніми:

а) монтісоніми: *Плеска, Опреса, Темпа, Апеска, Підпула, Шеса, Шешул, Мензул, Білін, Думень, Петрос, Піп Іван, Чорногора, Говерла, Брескул, Пожижевська, Данциш, Гомул, Туркул, Шпиці, Ребра, Томнатик, Бребенескул, Менчул, Смотрич, Стайки, Свидовець, Близниці, Татувська, Братківська, Довбушанка, Явірник, Ротила, Біла Кобила, Лисина Космацька, Менчіл Квасівський, Менчіл, Свідова, Берліаска, Тодіаска, Близниця, Яблуницький перевал (Т. Б. Прохасько «Непрості»);* трапляється також назва гори *Арарат*, проте на позначення не географічного об'єкта, а жіночих грудей. Наприклад:

(130) *Я підійшов до бару і галантно вклонився своїй щирій приятельці Катрусі, для цілковитої чемності хотів ще підморгнути, але не вийшло: зір поглинала пазуха, де здіймалися дві вершини Арарату, і в тих вершинах дихало два пригаслі вулкани (В. Шкляр «Ключ»);*

б) едитоніми: *Карпати, Роднянські гори, Білі Татри* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Карпати* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *гори Гентінгайлєнду* (маються на увазі гори Гентинг Гайлендс) (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

2) нуль-ороніми: *Красне Поле* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Значний шар геотопонімії утворюють гідроніми, до складу яких входять

1) екстрагідроніми:

а) океаноніми: *Атлантика* (у значенні *Атлантичний океан*) (С. В. Жадан «Ворошиловград»), *Тихий океан* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

б) пелагоніми: *Чорне море* (Т. Б. Прохасько «Непрості»);

2) інтрагідроніми: *Тиса, Прут, Мокрянка, Чорна Тиса, Біла Тиса* (Т. Б. Прохасько «Непрості»); *Дніпро, Десна, Тясмин, Шполка, Гірський Тікич, Гнилий Тікич, Синюха* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Дніпро* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Топоніми привносять в оповідь конкретність, достовірність у зображенні сюжетних ситуацій і просторових репрезентацій героїв. Реальні топоніми в художньому тексті мають реальне значення, що варіюється залежно від місця оніма в загальній системі одиниць, а також від прагматики висловлення. Вони створюють реальне тло для розвитку сюжету і композиції твору, локалізують місце дії, допомагаючи окреслити контури художнього простору, зображеного у творі, і разом з іншими засобами стилю сприяють реалізації всіх рівнів композиції твору.

Усі топоніми в проаналізованих романах постмодерністів належать до реальних. Вигаданих назв не виявлено. Особливий статус має суверонім *Романістан* (республіка, яка пролягає не по землі, а в душах людей). У романі «Ворошиловград» суверонім *Романістан* фіксується один раз. Наприклад:

(131) *Тож живи, Романістан, прекрасний і вільний, позбавлений згубного впливу транснаціональних корпорацій, саре манушенде ккале парне, рат лоли* (С. В. Жадан. Ворошиловград).

Порівняно з модерністськими романами, у творах постмодернізму трапляється більша кількість топонімів іншомовного походження. Вони позначають реальні географічні об'єкти, що знаходяться на території інших країн. З-поміж них виокремлено адміністратоніми (сувереноніми, районіми), натуралоніми (континентоніми, зононіми, регіононіми, сквалентіоніми, едитоніми), гідротериторіоніми (інсулоніми), фактооіконіми (астіоніми, ойкодомоніми). Це свідчить про загальну інтеграцію України до світової спільноти, розширення загального фонду знань, збільшення кількості візитів до інших країн тощо.

3.3 Роль прецедентних онімів

Прецеденті оніми як окремий клас ВІ формують мовну картину світу певного часового проміжку, виступають естетично значущими й інформативними знаками навколишньої дійсності, творчо відтвореними відповідно до задуму автора. Основними функціями прецедентних онімів є стилістична та текстотвірна.

Об'єднання прецедентних імен за сферою-джерелом зручне для аналізу й класифікування таких одиниць. Усі прецедентні оніми є ВІ й реалізують свій лінгвокогнітивний потенціал в інтенсійному вживанні. Така особливість дозволяє зробити висновок щодо їхнього проміжного положення між власними та загальними назвами. Прецедентної природи ім'я набуває за рахунок перебудови компонентів значення: фактично сигніфікативний компонент власної назви трансформується в інваріант сприйняття.

У свою чергу, інваріант сприйняття прецедентного імені містить і зв'язані, і незалежні диференційні ознаки, що визначають функціонування прецедентних імен. Перша група ознак, пов'язана зі сферою-джерелом, зумовлює інтенсійно-прецедентне й текстенсійне функціонування прецедентних імен. За відсутності

таких ознак в інваріанті сприйняття і, відповідно, названих типів функціонування, прецедентне ім'я переходить у розряд загальних назв.

Відповідно до джерела запозичення, виокремлено декілька груп прецедентних онімів. Як і в романах модерністського напрямку, окрему групу онімів утворюють одиниці, витоками яких є література. У романі В. М. Шкляра «Ключ» сфера-джерело «література» репрезентована лексемами *Дебароль* (в оригіналі *Де-Бароль*), *Сен-Мартен*, *Макс Фріш*, *Фрідріх Дюрренматт*. У романі Ірен Роздобудько «Одного разу» виділено прізвища відомих письменників і поетів *Дюма*, *Пушкін*, *Карпенко-Карий*, *Золя*, *Паустовський*, *Гоголь*, *Мопассан*, *Ахматова* / *Ганна Горенко*, *Шекспір*, *Сосюра*, *Тичина*, *Гемінгвей*, *Чернишевський*, *Горький*, *Солженицін*, *Пауло Коельйо*, *Володимир Цибулько*, *Сергій Жадан* / *Жадан*, *Віктор Морозов*, *Тарас Григорович*, *Юрко Андрухович* / *Андрухович*, *Юрко Покальчук* / *Покальчук*, *Картасар*, *Борхес*, *Бальзак*, *Олександр Грін*, *Марина Цветаєва*, *Маркес*, *Керолл*, *Харпер Лі*, *Кутзее*, *Булгаков*, *Герман Гессе*, *Андрій Курков*, *Джиммі Хендрікс*, *Марічка Матіос*, *Галина Тарасюк*, *Дімаров*, *Гуцало*, *Загребельний*, а також згадки персонажів художніх творів: *граф Рочестер*, *Ассоль*, *Скарлетт*, *Буратіно*, *П'єро*, *Карабас Барабас*, *Анжеліка* / *Анжеліка-маркіза-ангелів*, *Джувльєтта*, *Пеппі Довгананчоха*, *Мефістовель*, *Констанція*. У романі Люко Дашвар «Молоко з кров'ю» прецедентні імена представлені одиницями *Жофfrey* і *Казанова*. Малопродуктивними прецедентні оніми зі сфери-джерела «література» виявились і в романі «Ворошиловград» С. В. Жадана: *Червона Шапочка*, *Вільям Берроуз*, *Толстой*.

Сфера-джерело «музичне мистецтво» представлена поодинокими прикладами, серед яких *Марина Одольська* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Паркер* / *Чарльз Бьорд Паркер*, *Лев Шапіро*, *Сара Абрамз*, *Глорія Абрамз*, *Пахмутова* (С. В. Жадан «Ворошиловград»). Прецедентні імена, пов'язані з музичним мистецтвом, зафіксовано й в аналізованому романі І. В. Роздобудько «Одного разу». Це імена виконавців *Розенбаум*, *Булат Окуджава*, *Марія Каллас*.

Подібно до творів модерністів, в авторів-постмодерністів простежується звернення до релігійної тематики, зокрема Біблійних сюжетів, мотивів, персонажів. Так, у романі Т. Б. Прохаська «Непрості» вжито прецедентні імена *Марія, Марія Магдалина, Марія – мати Якова і Осії*. У романі В. М. Шкляра виділено прецедентне ім'я *Ісус Христос*, а також зафіксовано власне ім'я у складі сталої сполуки *Ноїв ковче*. У «Ворошиловграді» С. В. Жадана трапляються прецедентні одиниці *Христос, пророк Захарія, Святий Франциск, Богородиця, Господь, Ісус, пророк Даниїл, Отець наш небесний, Спаситель, Творець, Давид, Єрусалим, Сіон*. Порівняно з текстами модернізму, аналізовані постмодерністські твори вміщують значно менше релігійних онімів.

Поодинокими в розглянутих текстах є прецедентні антропоніми зі сфери-джерела «філософія»: *Ніцше, Діоген Синопський, Архімед* (Ірен Роздобудько «Одного разу»), *Григорій Савич, П'єр Прудон, Піфагор* (В. М. Шкляр «Ключ»), *Гегель* (С. В. Жадан «Ворошиловград»). Вони апелюють до культурної компетенції читача як носія комплексу знань, актуалізують певні смисли, уявлення.

Сферу-джерело «спорт» репрезентовано лише в романі «Ключ» В. М. Шкляра згадкою імені боксера *Віталія Бендаловського* й боксера *Джона Ріка*. В інших романах одиниць цієї групи не виявлено.

У романі «Ворошиловград» С. В. Жадана вжито онім *академік Павлов*, що належить до сфери-джерела «медицина». Ім'я академіка згадано в контексті улюбленої гри в городки. Наприклад:

(132) *«За однієї умови, – додав він. – Зіграєш зі мною в скраклі. – У що? – не зрозумів я. – У скраклі, – повторив Гнат Юрович, задоволено спостерігаючи за моєю розгубленістю. – Ну, в городки. Улюблена гра академіка Павлова та графа Толстого (С. В. Жадан «Ворошиловград»).*

Очевидно, що в контексті мовленнєвої ситуації онім *академік Павлов* має значення *авторитетна, поважна особа*, що надає солідності, значущості й самій грі в городки.

Сферою-джерелом прецедентних онімів у постмодерністських текстах є також «міфологія». Так, у романі «Одного разу» І. В. Роздобудько вжито ім'я *Аріадна*, у романі «Ключ» В. М. Шкляра – *Аріадна, Бахус, Діоніс, Мінотавр*. За допомогою таких прецедентних одиниць автори ніби вписують міфологічний простір у свою сучасну модель світу. Як зазначає О. Г. Михайлова, міфологічні оніми проступають крізь новий твір, «як у старовинному рукописі крізь стертий текст проступає інший» [220, с. 302]. Виникає ефект, названий Б. М. Гаспаровим «палімпсестним накладанням» [59, с. 318], коли авторська картина світу нашаровується на міфологічну, що призводить до несподіваного збігу образів.

Більшість загальновідомих онімів із античної міфології перетворилася на своєрідні еталони сприйняття навколишнього світу, набули функції прецедентних імен, універсальних одиниць «культурного коду» [73, с. 9]. Унаслідок цього під час вживання таких одиниць у художньому тексті відбувається апеляція не до власне денотата, а «до набору диференційних ознак імені» [162, с. 172]. Розвиваючи погляди О. Г. Михайлової, зазначимо, що античні прецедентні імена складають особливу групу, адже наочно демонструють актуальність культурного досвіду минулого та визначають морально-етичні цінності сьогодення, оскільки відомі всім освіченим людям незалежно від їхньої належності до національно-лінгво-культурної спільноти [220, с. 156; 162, с. 172].

Нерідко джерелом для появи прецедентних імен слугує історія, зокрема імена й прізвища відомих політичних діячів тощо. Сфера-джерело «історія» у творах постмодерністів представлена такими одиницями, як *терорист Січинський, Грушевський, Шухевич, послы вiденського парламенту Микола Лагодинський і Василь Стефаник, Августин Волошин, сотник Букишований, хорунжий Свідерський, четар Кравс* у романі «Непрості» Т. Б. Прохаська. У Люко Дашвар в романі «Молоко з кров'ю» згадано лише *Карла Маркса* в ситуації вибору імені для дитини. У романі В. М. Шкляра «Ключ» зафіксовано

оніми *Чапаєв* (В. І. Чапаєв), *Фридріх Енгельс* та *Іван Степанович* (І. С. Мазепа). У романі «Одного разу» І. В. Роздобудько йдеться про таких давніх історичних осіб, як *Нефертіті*, *Марк Аврелій*, *Мао Цзедун*, *дідусь Ленін*. С. М. Жадан уводить до роману «Ворошиловград» загальновідомі оніми *Ленін*, *Володимир Ілліч*, *Сталін*, *товариш Мао*, *Адольф Гітлер*, *Троцький* і маловідомий онім *Брунгільда* (королева франків у VII столітті н.е., яка відзначалася войовничістю й жорстокістю). Автором прецедентне ім'я використано задля характеристики персонажу. Наприклад:

(133) *Друга, кольору промислової міді, говорила нервово й нерозбірливо, ніби маючи повне горло річкового каміння, дослівно назвалась так – Бгалинда Бгедорібна, значить це мало, вочевидь, Галина Федорівна або що, але про себе я її назвав Брунгільда Петрівна, і називати її якимось інакше моя свідомість навідріз відмовлялась* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Називання персонажа таким прецедентним іменем легко схарактеризовує його одним словом, проте вимагає від читача певної підготовленості для усвідомлення паралелі.

Серед персонажів роману Т. Б. Прохаська «Непрості» читач зустрічає Миколу Лагодинського. Наприклад:

(134) *У 1910 до Ялівця спеціально приїхали посли віденського парламенту Микола Лагодинський і Василь Стефаник, аби умовити Франциска вернутися до творчості* (Т. Б. Прохасько «Непрості»).

Він відомий як український правник, громадський і політичний діяч. Микола Лагодинський народжений у сім'ї священника. У його біографії можна виокремити деякі співвідносні з концепцією роману моменти: активна громадська й політична участь у житті в Галичині, повноваження делегата Української національної ради ЗУНР, судді Польового суду Начальної команди Української галицької армії (УГА). Поряд з ім'ям *Микола Лагодинський* фігурує ім'я *Василь Стефаник*. Народжений на території теперішньої Івано-Франківської області, відомий український письменник

Василь Стефаник був також активним громадським діячем і політиком. Певний час він обіймав посаду посла (депутата) Австрійського парламенту від Галичини.

У романі «Непрості» Т. Б. Прохаська також неодноразово згадано ім'я *Михайла Грушевського*, видатного українського історика, громадського та політичного діяча. Уведення в текст прізвища реальної особи створює ефект достовірності розповіді про події, описані автором, передає інформацію про певні історичні процеси, що відбувалися на теренах України.

Ужиті реальні ВІ формують тематичні блоки, пов'язані з різними періодами національно-визвольної історичної активності, зокрема з утворенням Західноукраїнської Народної Республіки та різними типами формувань у її структурі, наприклад, Української галицької армії.

На відміну від поетоніміки модерністських творів, у романах постмодерністів з'являється нова сфера-джерело прецедентних одиниць – «кінематограф», що вміщує імена акторів, режисерів, персонажів. До таких онімів належать: *Мерилін Монро*, *Делон*, *Шерон Стоун*, *Фелліні*, *Довженко*, *Ромм*, *Пол Верховен*, *Філ Бронштейн* (І. В. Роздобудько «Одного разу»); *Фернандель* (В. М. Шкляр «Ключ»), а також персонажі мультиплікаційного фільму *Льолік і Болік* (С. В. Жадан «Ворошиловград»). Загалом прецедентні оніми зі сфери-джерела «кінематограф» не вносять принципових доповнень до вже описаних функціональних закономірностей. Зазвичай такі одиниці є конотативно забарвленими, одразу викликають певні асоціації, наприклад, *Мерилін Монро*, *Ален Делон* – красиві люди, *Льолік і Болік* – нерозлучні й веселі друзі, *Фелліні*, *Довженко* – талановиті режисери і под. Згадані фільми теж є загальновідомими глядачеві, тому створюють відповідне тло для розгортання основних дій роману.

Вивчення й аналіз зібраного матеріалу показали, що для прецедентних онімів можливі класифікації за різними ознаками, проте основною доцільно

визнати класифікацію за сферами-джерелами, оскільки вона визначає закономірності функціонування прецедентних імен.

Серед прецедентних онімів постмодерністської прози виділено сфери-джерела: «література» (67), «історія» (24), «релігія» (19), «кінематограф» (12), «музичне мистецтво» (9), «філософія» (7), «міфологія» (5), «спорт» (2), «медицина» (1); «наука» (1). Прецедентні оніми зі сфер «література», «історія», «релігія» становлять собою ядерну зону у творах як модернізму, так і постмодернізму. Лише в модерністській прозі виділено джерела «кримінальний світ», «фольклор», а в постмодерністській – «кінематограф».

3.4 Фонова пропріальна лексика

У поетонімії творів постмодернізму, окрім антропонімів і топонімів, виокремлено значну за обсягом групу онімів, що формують тло оповіді. Це різні розряди ВІ, які деталізують опис епохи, характеризують героя чи події. Індивідуальна семантика кожної фонової назви – це результат фонових знань носіїв мови, які є динамічними, піддаються змінам у ході розвитку суспільства, оскільки існують екстралінгвальні чинники, які визначають і конотативність ВІ, і їхню індивідуальну семантику. Сприйняття й розуміння фонових онімів передбачає наявність набору спільних знань носіїв мови про сучасний онімний простір, який закріплює додаткові знання про ВІ в когнітивній базі лінгвокультурного суспільства. Фонові оніми є концентрованим досвідом мовленнєвого колективу, покоління мовців однієї цивілізації, досвідом дешифрування ономастичних знаків, їхнього утворення і вживання.

У художньому тексті фонові оніми зазвичай є факультативними, проте в певних контекстах вони стають ключовими: конкретизують хронотоп, передають лінгвокраїнознавчу й історико-культурологічну інформацію, виражають головну думку автора, розкривають ідею твору. Такі оніми

називають фоновими [185; 286], ономастичним тлом [167] або прагматонімами [95].

Термін «прагматоніми» є не зовсім доречним, оскільки значення його дещо вужче, ніж поняття «фонові оніми». Термін «фонові оніми» є найбільш прийнятним, якнайповніше розкриває сутність мовного явища. Він пов'язаний із поняттям «фонові знання», що містять відомості про людину, навколишній світ, природу, про побут, звичаї, медицину, музику, мистецтво, науку, техніку, економічне й політичне життя і под.

Змістовий план ВІ складається з трьох рівнів фонового компонента: загальнолюдські знання, загальнонаціональні знання, регіональні знання [28, с. 26–27; 195, с. 108]. Характер фонових знань усіх трьох рівнів різний. ВІ несуть історичну, географічну, соціологічну, культурологічну, етнографічну і подібну інформацію; мають емоційно-експресивне забарвлення. Фонові знання впливають на «прочитання» ВІ у художньому тексті, де найбільш яскраво й повно реалізуються всі конотації онімів різних розрядів.

Традиційно в ономастиці виокремлюють розряди, групи та підгрупи ВІ залежно від денотата. О. В. Суперанська вважає, що з усіх можливих класифікацій на перше місце має бути висунута предметно-номінативна, оскільки співвіднесеність з предметом визначає характеристики оніма [311]. У межах такого підходу у постмодерністських романах виділено значну за обсягом групу назв автомобілів: *Фольксваген, КамАЗ, Москвич, Ікарус, Волга, УАЗ, Мерседес, Фіат* (С. В. Жадан «Ворошиловград»); *Мерседес, Фіат, Майбах* (І. В. Роздобудько «Одного разу»); *Фольксваген, Лада, BMW* (В. М. Шкляр «Ключ»); *Ауді, Запорожець, Волга, Хонда* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»). Вони свідчать про статус власника, рівень його доходів тощо. Власники іноземних автомобілів заможні, причетні до політики, бізнесу чи криміналу люди. Наприклад:

(135) Темні піджаки, білі сорочки, биті надійні черевики. І машини в них такі ж – биті й надійні. “Мерседеси” і “фольксвагени”. Похоронна команда в повному зборі (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(136) Мій дорогий Сокирко так зрадив, що злопали ту людину, – не міг прийти до тями від щастя і навіть запропонував службового “Форда”, щоб я негайно дув на Черкаси, проте я від “Форда” відмовився, а конверт і талони на бензин таки взяв у бухгалтерії – для того ж і замислювалася ця пісенька (В. М. Шкляр «Ключ»);

(137) День – покидати речі в батьківській квартирі в центрі міста, другий – подякувати татовому партнерові за “ауді” з водієм, а на третій – за справи! (Люко Дашвар «Молоко з кров’ю»);

(138) “Не бігай за транспортом!” Навіть якщо цей “транспорт” – “мерседес” або “майбах” (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

(139) Я давно мрію про джип, – сказала одна, – і ніяк не можу довести чоловікові, що сплю і бачу великий чорний джип. А він зібрався подарувати “фіат” (І. В. Роздобудько «Одного разу»).

У романі Люко Дашвар «Молоко з кров’ю» дорога машина «Ауді» контрастує з українським селом, виглядає на його тлі чужим. Наприклад:

(140) Ауді дісталася до Рокитного опівдні. Руслана вийшла з авта, глянула навкруги і засумувала (Люко Дашвар «Молоко з кров’ю»).

Зміст фонового оніму свідчить про статус дівчини, про матеріальні статки її сім’ї та створює загалом картину невідповідності героїні тій ситуації, у якій вона опинилася.

Трапляються в романах і неофіційні назви марок автомобілів, прийняті в народі: «Копійка», «Волжана», «Горбатий», «Жигуль», «Беа», «Бобик». Вони легко декодуються читачем в офіційні назви «ВАЗ 2110», «Волга», «Запорожець», «Жигулі», «ВМВ», «УАЗ 469». Власники автомобілів «Лада», «Жигулі», «Запорожець», «Копійка» є пересічними громадянами, представниками середнього класу, робітниками.

У тексті назви автомобілів написані з великої і з малої літери, у лапках чи без них. Наприклад:

(141) *Попереду їхала стара “копійка” темного кольору, дбайливо замащена брудом* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(142) *По тому швидко опустил очі й метушливо кинувся до “бехи”, що м’яко сунула позаду. Похапливо відчинив дверцята, випускаючи назовні високого сивого чоловіка в довгому темному плащі, з кейсом у руках* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(143) *Я теж запалився надією, побачивши на подвір’ї дідка старого горбатого “Запорожця”, отже, маю справу таки з автомобілістом, хоча дідок сказав, що цьому “Запорожцеві” давно жаба цицьки дала, уже, пане-брате, його лишилося перекинути догори дном, щоб кури воду тили* (В. М. Шкляр «Ключ»);

(144) *Справедливості ради скажу, що перепала мені й старенька “Лада”, придбана з рук після того, як за несподівано кругленьку винагороду я скомпілював для однієї новостворюваної партії статут і програму, й тепер це авто стояло, можна сказати, під охороною, прикидане снігом, на внутрішньому подвір’ї біля осідку тієї ж таки партії* (В. М. Шкляр «Ключ»).

Ознакою гарного матеріального становища персонажів є назви брендів одягу, в який вони вдягнені. Такі оніми можуть бути репрезентовані мовою оригіналу («D&G», «Dior») чи транслітеровані українською («Армані», «Левіси», «Дольче й Габбана», «Стелла МакКартні», «Карден»). Наявність одягу відповідних брендів свідчить про заможність їхніх власників. Іноді вживання тільки фірмонімів є досить вагомим для характеристики персонажа. Наприклад:

(145) *Руслана обтрушувала пилюку з новенької сукні від Стелли Макартні й обурено дивилася на власника “хонди”* (Люко Дашвар «Молоко з кров’ю»);

(146) *Далі почали вилізати й ми – Сір’озжа з літерами DiG на задніх кишенях, я в синьому переливчастому костюмі, в якому схожий був на зірку*

радянської естради сімдесятих, потім Гоша в білому (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(147) *Блузки від Кардена! Ручна робота!* (І. В. Роздобудько «Одного разу»).

Так само промовистими є назви парфумів. Вони можуть нести інформацію про вік власниці, її статус, матеріальне становище. У романах постмодерністів виявлено декілька випадків вживання в тексті назв парфумів. Подібно до назв автомобілів і брендів одягу, такі оніми можуть бути написані мовою оригіналу («*Climat*», «*Dior*») або бути транслітерованими відповідниками чи перекладом українською мовою («*Червона Москва*», «*Шипр*», «*Армані*»). Наприклад:

(148) *Мені було сім років, і я навмисно тинялася центральними вулицями Донецька й заглядала в очі кожному чоловіку, хто був хоч трішки схожий на режисера. Такий собі: з шифоною хусточкою на шиї й ароматом одеколону “Шипр”* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

(149) *Спершу я візьму вашу маківку голівку у свої долоні, злижу, як пес, із вашого обличчя всі сльози і розмазану туш, злижу білу помаду із ваших білих вуст, зірву з вас до нитки всі шати, пропахлі гіркаво солодкими французькими “Climat”* (В. М. Шкляр «Ключ»).

Певні спогади й дух епохи передає онім туш «Ленінград», яка була надзвичайно популярна серед жінок до кінця 90-х років ХХ століття. Оповідь доповнена штрихами достовірності, навіює ностальгічні почуття жіночій половині читачів роману. Наприклад:

(150) *І пропонували “на завтра” зробити мені на голові справжню “бабетту” або “начос”, позичити помаду і дати нафарбувати вії тушию “Ленінград”, у яку треба плювати, щоб вона стала рідкою, і змішувати з пудрою, щоб вії вийшли довшими* (І. В. Роздобудько «Одного разу»).

У романах постмодерністів вжито й назви фірм побутової техніки й електротоварів. Спостережено, що зазвичай вони репрезентовані не мовою-

оригіналом, а в транслітерованому вигляді («Бош», «Сіменс», «Косс», «Нокія», «Zippo»). Оскільки в перші роки незалежності України наявність техніки іноземного виробництва була рідкісним явищем, чимось досить дорогим, згадка про відомі бренди електротоварів і побутової техніки дає інформацію про приблизну ціну таких речей, статусність власника в очах оточення. Наприклад:

(151) *Серед подарованого переважала німецька побутова та господарська техніка, зокрема було багато речей, виготовлених фірмою “Бош”* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(152) *Я раптом відчув їх усіх – музикантів зі старими інструментами, що видавали пронизливі й фальшиві звуки, чоловіків у чорних костюмах, що заїхали на цвинтар краном і заклали свіжу могилу бетонними плитами, аби ні в кого не виникло бажання пограбувати останній прихисток видатної громадської та суспільної діячки тьоті Маши і відібрати в неї кавоварку “Сіменс”* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Ознакою гарного фінансового становища у 1990-х і на початку 2000-х років була наявність запальнички «Zippo», паління імпортних цигарок, які також згадано в романах постмодерністів. Це транслітеровані українською мовою назви «Кемел» і «Мальборо». Наприклад:

(153) *Наголосивши на війні до останнього, я дозволяю собі невеличку паузу і відчуваю, що для повного кайфу мені не вистачає тільки сигаретки. На приліжковій тумбочці лежить моя коробка “Мальборо” і запальничка, однак я не переконаний, що вже настав той момент, коли можна наполягати на правах людини, які так блискуче розписані у програмних документах моєї дорогої партії* (В. М. Шкляр «Ключ»);

(154) *Аркадій акуратно заличкував сигарету і несподівано завалив Прохора з правої. Прохор покотився асфальтом, “кемел” вилетів йому з рота, по високій дузі полетівши в бік итрафбатівців* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(155) – *Германе, прийде час, і ти про все дізнаєшся, – відповів священник, дістав з однієї кишені запальничку зіппо, з другої – чисту носову хустину, обережно обгорнув нею запальничку й сховав назад до кишені* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Випадок утворення множини ВІ «Кемел», імовірно, вмотивований тим, що денотат «сигарети» виражений іменником у формі множини. Наприклад:

(156) *І тут, ліниво відитовхнувшись від свого “фольксвагена”, вперед виступив Аркадій. За ними підійшов Прохор. Аркадій не поспішаючи дістав свої “кемели”* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Один раз зафіксовано згадку про сигарети «Пегас», які палить головний герой роману «Молоко з кров'ю» Степан Барбуляк. Наприклад:

(157) *Раз дітей вклав, “Пегас” у кишеню, кожуха накинув і пішов поночі вулицею* (Люко Дашвар «Молоко з кров'ю»).

Назви сигарет є додатковою характеристикою персонажа – людини простої, небагатої, здатної обходитися мінімумом, без особливих забаганок.

Широко репрезентовані в романах постмодерністів назви зброї: «макаров» (9-мм пістолет Макарова), «калаш» / «калашников» (автомат Калашникова), «Беретта» (зброя виробництва італійської фірми «Beretta»), «Марголін» (пістолет Марголіна). Оними на позначення зброї додатково насичують романи назвами реальних об'єктів, що створює ілюзію достовірності, фактографічності тощо. Наприклад:

(158) *Затиснувши у правиці «Беретту», я проліз через вибите вікно до бару і пішов її слідом* (В. М. Шкляр «Ключ»);

(159) *Вздвж потяга, від голови, йшов наряд. Було їх троє: перший, попереду, з “калашем”, двоє інших ховались у нього за спиною* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(160) – *Що, Германе, – мовив прилизаний, не обертаючись. – Слабо добити? Щоби не мучилась, – додав він і простягнув мені “макарова”. – Слабо, – відповів я* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Назви газет і журналів формують культурне й побутове тло романів, відображають духовну та матеріальну сфери життя персонажів, викликаючи відчуття реальності подій. У творах доби постмодернізму виявлено такі ВІ періодичних видань: *«Високий замок»*, *«Дзеркало тижня»*, *«РІО»*, *«Родослав»*, *«Сучасність»*, *«Космополітен»*, *«Відомості»*, *«Діло»*. Вони залучають читача й автора та його персонажів до єдиного часового проміжку, формують загальне ономастичне тло романів. Наприклад:

(161) *Я скинув на підлогу перемащений чимось липким “Космополітен” і сів* (С. В. Жадан «Ворошиловград»);

(162) *Ти – в білому пухнастому халаті й милих капцях-собачках “на босу ногу”, у руках – філіжанка кави й газета “Дзеркало тижня”, заламана на статті “Майбутнє театральної рампи” (щось таке...)* (І. В. «Одного разу»).

У романі І. В. Роздобудько «Одного разу» є згадка про газету *«ВВ»*, а в романі В. Шкляра «Ключ» має місце онім *«ВеВе»*. Одну й ту саму назву подано скорочено, але різними способами. Очевидно, в обох романах мається на увазі газета *«Вечірні вісті»*. Наприклад:

(163) *Отже, перед тим як потрапити до великої щоденної газети (назвемо її “ВВ”), мені довелося попрацювати в газетці Фонду Культури Родослав* (І. В. Роздобудько «Одного разу»);

(164) *І дзвонив Сокирко, головний редактор “ВеВе”* (В. М. Шкляр «Ключ»).

Один раз згадано журнал, назву якого подано російською мовою, – *«Огонёк»*. Наприклад:

(165) *Кухня, коридори і навіть ванна цього напівзруйнованого помешкання були забиті довоєнними меблями, пошарпаними книгами та стосами журналу “Огонёк”* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Вживання російськомовної назви журналу є виправданим зі стилістичного погляду, оскільки відтворює атмосферу радянської доби. У фрагменті описано квартиру літнього чоловіка, який живе досить усамітнено,

загрузає в стосах мотлоху, старого посуду, порцелянових фігурок Леніна тощо. Згадка про журнал є додатковим елементом характеристики і самої квартири, і її власника.

У романі В. М. Шкляра «Ключ» виділено незвичні назви грошових одиниць. Для позначення гривень автор послуговується описовими конструкціями й іменами тих осіб, які зображені на купюрах. Наприклад:

(166) Саксофоніст, котрий грав у підземному переході над порожнім капелюхом, чув її безпомильно, і я кинув йому на почин “святого Володимира”; – А з ким маю честь? – Із тим, кому ти вчора дав Богдана. – Кого? – Богдан Зіновій намальований на п’яти гривнях; Я нарешті впізнав свого любого друга Сергія Приходька й подумав, що зараз він попросить “Івана Степановича”, котрий удостоївся десятигривенної купюри (В. М. Шкляр «Ключ»).

Називання купюр у такий спосіб є зрозумілим українцям. Таке незвичайне іменування гривень за посередництвом намальованих на них історичних постатей формує онімний простір твору, відображає спільний фонд знань для українців певного історичного періоду.

Склад і обсяг фонових знань, їхні характер й актуальність змінюються в певні періоди життя суспільства, «мовного колективу»: те, що є актуальним сьогодні, завтра може змінити свій статус. Наприклад, назва шоколадних цукерок «*Кара-Кум*» одразу викликає в читача розуміння того, що йдеться про смачні й недешеві солодощі, а прагнення персонажа пригостити саме ними свідчить про бажання догодити, дати найкраще тощо. Назва «*Кара-Кум*» неодноразово згадана в романі Люко Дашвар «Молоко з кров’ю» і є своєрідним символом доби.

Згадка про ресторан із назвою «*Україна*» ще з радянських часів свідчив про високі ціни закладу й урочисту обстановку. Сьогодні такі місця здаються дещо застарілими, такими, що вийшли з моди. Проте у фрагментах, які описують події радянських часів, назва «*Україна*» є промовистою, позначає фешенебельний заклад. Наприклад:

(167) *Літо. Домашня перемога над "Ворошиловградом". Гол Травмованого на останніх хвиликах. Краця його гра, мабуть, ресторан "Україна" біля парку, напроти пожежної станції. Якеь, уже вечірне, святкування перемоги, рекетири і наші гравці, жінки у святкових сукнях, чоловіки в білих сорочках і спортивних костюмах, офіціанти, кооператори, ми, молоді, сидимо за одним столом із бандитами, гарячі хвилі алкоголю прокочують ся крізь голову* (С. В. Жадан «Ворошиловград»).

Окрім рестораноіма «Україна», в аналізованих романах виявлено одиниці бар «НОТАР», бар «Шо йо то йо» (Т. Б. Прохасько «Непрості»); кав'ярня «Троє поросят», ресторан «Метро», кав'ярня «Чикаго», кав'ярня «Фламінго» (В. М. Шкляр «Ключ»); кав'ярня «Купідон», кав'ярня «Ням-ням», кав'ярня «Чебурашка» (І. В. Роздобудько «Одного разу»). Поодинокими є випадки вживання в текстах назв готелів: «Ч. П. Т.» (назва походить від трьох слів: «Черемош», «Прут», «Тиса», «Уніон» (Т. Б. Прохасько «Непрості»); «Млин» (В. М. Шкляр «Ключ»); «Цар Давид», «Велика Британія», «Гранд-Готель» (С. В. Жадан «Ворошиловград»). Доповнюють перелік ергонімів назви кінотеатрів: «Yuniperus», «Yiuipeгіз» (Т. Б. Прохасько «Непрості»); «Колізей», «Сатурн» (С. В. Жадан «Ворошиловград»). Ергоніми загалом легко вбирають в себе своєрідний дух епохи, розвиваються за законами мови й пов'язані з громадським життям (опосередковано, через мову) [299, с. 8]. Мова ергонімів здатна відобразити наявні в масовій свідомості тенденції й переваги, а аналіз назв підтверджує схильність ергонімів до мовної моди й впливу соціально-ідеологічних ідей, що доводить їхню прагматичну сутність.

У романі Т. Б. Прохаська «Непрості» особливе місце відведено ролі мистецтва в житті людей. Тому природно, що у творі міститься значна кількість назв картин: «Спокуси Святого Антонія», «Дніпро під Києвом», «Нічна сторожа», «Бійка». Вони змушують пересічного читача докласти додаткових зусиль, наштовхують на пошук інформації про названі полотна з метою глибшого розуміння сутності роману.

У лексичній системі будь-якого художнього тексту, зокрема й роману, фонові ВІ утворюють особливу, унікальну підсистему з властивими їй системотвірними чинниками, а також закономірностями розвитку й функціонування в різні історичні періоди.

Порівняно з творами модернізму, в постмодерністських текстах уміщено значну кількість фонових онімів. У постмодерністській поетонімії зафіксовано значний пласт фонових онімів, представлених назвами автомобілів (30), газет і журналів (11), брендів одягу (7), косметики (6), побутової техніки (5), зброї (5), грошових одиниць (4), картин (4), цигарок (3), цукерок (1). Широко представлені ергоніми, серед яких назви ресторацій (9), готелів (6), кінотеатрів (3). Фонові пропріативи репрезентовані як мовою-оригіналом, так і в транслітерованому вигляді, вживаються в лапках і без.

Сучасна фонові онімія творів постмодернізму віддзеркалює культурну та мовну діяльність людей, тому розглядати систему онімної лексики необхідно лише в процесі її розвитку й зміни з урахуванням екстралінгвальних чинників. На часі також детальний аналіз зв'язків не лише різноманітних відношень антропонімів, топонімів, ергонімів і под., а й зв'язків ВІ з апелятивами. Саме складний комплексний характер об'єкта ономастичних досліджень – поетонімії художнього тексту постмодернізму – зумовлює необхідність всебічного, ґрунтовного, спеціально призначеного дослідження.

Висновки до розділу 3

Аналізом творів доби постмодернізму на матеріалі романів Т. Б. Прохаська «Непрості», С. В. Жадана «Ворошиловград», Люко Дашвар «Молоко з кров'ю», І. В. Роздобудько «Одного разу» й В. М. Шкляра «Ключ» дозволяє зробити такі висновки щодо їхньої онімної організації:

1) система номінації персонажів постмодерністської прози в етимологічному вимірі характеризується домінуванням запозичених імен (124;

83,2%) зі старогрецької (56; 45,2%), латини (22, 17,7%) та іврити (19; 15,3%) у ядерній зоні (як і в модерністській поетоніміці). Спостережено типові для постмодерністської прози джерела запозичень: скандинавські мови, французька, грузинська. Зафіксовано значно більший, у порівнянні з попереднім періодом, масив екзотизмів, тобто іменувань іноземців, що свідчить про зміну художньої парадигми унаслідок реалій поч. XXI ст.

Рідномовні антропоніми в постмодерністській прозі представлені ширше, ніж у модерністській (25; 16,8%), проте також відзначені нижчим рівнем ужитку;

2) об'єднує поетонімію постмодерністської прози те, що імена літературних героїв стають компонентами гри з читачем. Письменники-постмодерністи, реалістично відтворюючи мовний світ, створюють напівреальні образи, які тяжіють до епатування, зокрема й за допомогою імен, які різняться виконуваними функціями, структурними і лексико-семантичними характеристиками. Зокрема, ознакою постмодерністських творів є апеляції до релігійної тематики у зв'язку з духовним відродженням України на рубежі XX і XXI ст. У романах виокремлено алюзійні ВІ з сакрального християнського культурного простору;

3) лексико-семантична характеристика системи прізвищ у романах постмодернізму свідчить про розмаїття їх лексичних розрядів. За аналізом антропооснов виділено такі типи прізвищ: патронімічні (15), прикметні (9), топонімічні (6), побутові (6), посадово-заняттєві (5), флоронімічні (3), анімалонімічні (3), професійні (3), етніонімічні (2), орнітонімічні (1). Дериваційний аналіз доводить зв'язок постмодерністських творів із реальним життям та тенденціями сьогодення;

4) за структурним критерієм антропоніми у романах постмодерністів розподілено на два типи моделей номінації: 1) однолексемний, репрезентований чоловічими іменами (86), прізвищами (65), жіночими іменами (60), прізвиськами (12), іменами по батькові (3), андронімами (3);

2) багатолексемний, представлений чоловічими іменами з прізвищами (50), жіночими іменами з прізвищами (27), чоловічими іменами з іменами по батькові (20), іменами з прізвишками (12), жіночими іменами з іменами по батькові (6), чоловічими іменами з іменами по батькові та прізвищами (4), прізвишками (2), жіночим ім'ям з андронімом (1), жіночим ім'ям з ім'ям по батькові та прізвищем (1).

Виявлено однакове співвідношення між одно- і багатолексемними моделями в творах модерністів і постмодерністів. Антропонімія постмодерністської прози відрізняється автономним вжитком імен по батькові, тобто відображає зміни комунікативної традиції, а також збільшенням кількості прізвишок. Значно переважають у порівнянні з модерністськими текстами моделі з жіночим компонентом, що відображає реальний процес фемінізації суспільства;

5) порівняно з модерністськими романами, у творах постмодернізму трапляється більша кількість топонімів іншомовного походження. Вони позначають реальні географічні об'єкти, що знаходяться на території інших країн. З-поміж них виокремлено адміністратоніми (сувереноніми, райононіми), натуралоніми (континентоніми, зононіми, регіононіми, сквалентіоніми, едитоніми), гідротериторіоніми (інсулоніми), фактоойконіми (астіоніми, ойкодомоніми). Це свідчить про загальну інтеграцію України до світової спільноти, розширення загального фонду знань, збільшення кількості візитів до інших країн тощо;

б) серед прецедентної онімії постмодерністської прози виділено сфери-джерела: «література» (67), «історія» (24), «релігія» (19), «кінематограф» (12), «музичне мистецтво» (9), «філософія» (7), «міфологія» (5), «спорт» (2), «медицина» (1); «наука» (1). Прецедентні оніми зі сфер «література», «історія», «релігія» становлять собою ядерну зону у творах як модернізму, так і постмодернізму. Лише в модерністській прозі виділено джерела «кримінальний світ», «фольклор», а в постмодерністській – «кінематограф»;

7) порівняно з творами модернізму, в постмодерністських текстах уміщено значну кількість фонових онімів. У постмодерністській поетонімії зафіксовано значний пласт фонових онімів, представлених назвами автомобілів (30), газет і журналів (11), брендів одягу (7), косметики (6), побутової техніки (5), зброї (5), грошових одиниць (4), картин (4), цигарок (3), цукерок (1). Широко представлені ергоніми, серед яких назви ресторацій (9), готелів (6), кінотеатрів (3). Фонові пропріативи репрезентовані як мовою-оригіналом, так і в транслітерованому вигляді, вживаються в лапках і без них.

Основні положення рзділу відбито в окремих публікаціях автора [81; 82; 83; 84; 88; 93].

ВИСНОВКИ

Специфіка онімії в художньому тексті є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних учених.

Визначення ономастики як окремої мовознавчої дисципліни відбулося в ХХ ст. У 60-ті рр. було чітко розмежовану онімну та апеллятивну лексику, а вже в 70-ті рр. з'явилися перші ґрунтовні теоретичні роботи з літературної ономастики. Сьогодні на теренах України існують одеська, донецька, ужгородська та київська ономастичні школи.

ВІ становить собою вербалізоване відображення об'єкта іменування. На семантику ВІ та специфіку його сприйняття впливають як мовні, так і екстралінгвальні особливості.

Поетична, або літературна, ономастика – це розділ ономастики, що вивчає ВІ у художніх літературних творах, зокрема принципи створення, стиль, функціонування в тексті, сприйняття читачем, а також світоглядні й естетичні установки автора. Поетонім, або літературний антропонім, є ім'ям в художній літературі, що має в мові художнього твору, крім номінативної, характеризувальну, стилістичну та ідеологічну функції.

Термінологічний складник поетонімології упорядковували за запропонованими М. В. Буєвською принципами, обираючи різнотипні терміни для дисциплін, сукупностей імен, сукупностей імен, укладених у певному порядку, прикметників-означень у складі термінів.

На сьогодні окреслено декілька класифікацій поетонімів за різними ознаками. Літературні ВІ поділяють на розряди з позиції сюжетного функціонування, образної характеристики, змістової значущості, класифікують за онімними розрядами, відповідно до мовної належності, з погляду на походження й асоціативні зв'язки.

У сучасному мовознавстві представлена значна кількість робіт, присвячених інтерпретації функцій поетонімів. Основними функціями щодо

типового ВІ є номінативна, ідентифікаційна, експресивна, стилістична, естетична, ігрова, деструктивна.

Поетоніми вторинні щодо одиниць реальної ономастики, мають змістове навантаження, функціонують як система.

Система ВІ розвивається під впливом культурно-історичних процесів і завжди відображає соціальні тенденції й авторські настанови.

Щодо структурування ВІ за генеалогічними особливостями, поетонімікон модерністської і постмодерністської прози диференційовано на етнонімну та питому лексику. У кількісному вияві етнонімна лексика значно перевищує власне-українську: 98 (92,5%) запозичень зафіксовано серед модерністської антропонімії, 124 іменування (83,2%) – у постмодерністській прозі. У текстах обох напрямів превалюють антропоніми зі старогрецької мови, латини, івриту. Спільними також є такі джерела запозичення: англійська, арабська, італійська, німецька, тюркські мови. Лише у модерністських текстах виділено іншомовні імена з китайської, шведської, араміїської, фінікійської мов, санскриту; у постмодерністській прозі – зі скандинавських мов, французької, грузинської.

Питомі антропоніми представлені поодинокі в модерністській прозі (8 одиниць; 7,5%) і периферійно в постмодерністській (25 одиниць; 16,8%).

За аналізом функціональних варіантів ВІ виявлено, що модерністська антропонімія підлягає різноманітним семантико-стилістичним модифікаціям залежно від контексту і загальної концепції. Зокрема, у романі В. Підмогильного «Місто» імена підібрані відповідно до поширення у реальному міському чи сільському іменнику. Прикметною ознакою постмодерністської прози є апеляції до релігійної тематики: виокремлено алюзійні ВІ з сакрального християнського культурного простору. Проаналізовані модифікації постмодерністської прози схарактеризовано як елемент мовної гри.

За лексико-семантичним аналізом антропооснов прізвищ у прозі обох напрямів розрізнено патронімічні, топонімічні, побутові, флоронімічні,

орнітонімічні, анімалонімічні, етніонімічні, професійні, посадово-заняттєві і прикметні типи. Домінантними у модерністських романах є прикметні, патронімічні й професійні утворення, а в постмодерністських – патронімічні, прикметні і топонімічні.

При дослідженні структурних особливостей ВІ виявлено однакове співвідношення між одно- і багатолексемними моделями в творах модерністів і постмодерністів. Антропонімія постмодерністської прози вирізняється автономним вжитком імен по батькові (тобто відображає зміни комунікативної традиції), скорочених прізвищ, а також збільшенням кількості прізвищ. Значно переважають у постмодерністських текстах моделі з жіночим компонентом, що свідчить про реальний процес фемінізації суспільства.

Проведений денотатно-номінативний аналіз топонімів у проаналізованих творах засвідчує наявність хоронімів, ойконімів, оронімів, гідронімів. Для модерністського тексту властива переорієнтація тематики, зокрема, збільшення назв міських об'єктів відображає процес тогочасної урбанізації. Спостережено також тенденцію до глобалізації процесів осмислення. Письменники активно послуговуються суверенонімами, континентонімами, а також маргінально представленими космонімами. Порівняно з модерністськими романами, у творах постмодернізму трапляється значна кількість топонімів, які позначають географічні об'єкти на території інших країн, що є свідченням ще більшої відкритості фізичних і культурних кордонів.

Прецедентні оніми зі сфер «література», «історія», «релігія» становлять собою ядерну зону у творах як модернізму, так і постмодернізму. Спільними джерелами прецедентності також є «музичне мистецтво», «філософія», «медицина та спорт», «міфологія». Лише в модерністській прозі виділено джерела «кримінальний світ» і «фольклор», а в постмодерністській – «кінематограф».

У постмодерністській поетонімії зафіксовано значну за обсягом групу фоніонімів, обширний пласт яких репрезентовано назвами автомобілів,

газет і журналів, ергонімами; вужче представлені назви брендів одягу, косметики, побутової техніки, зброї, грошових одиниць, картин, цигарок, цукерок. Спостережено, що фонові пропріативи репрезентовані як мовою-оригіналом, так і в транслітерованому вигляді, вживаються в лапках і без них.

Поглиблене вивчення поетонімів як невід'ємних складників стилістичної й організаційної структури твору, засобу відображення авторського стилю та світосприйняття є актуальною проблемою сучасної лінгвістики. Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо в можливості вивчення й аналізу ВІ у діахронічному зрізі на матеріалі різних жанрів української літератури.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алешина Л. В. Ономастическое пространство идиостиля Н. С. Лескова (на материале инновационных онимов и деонимов) : монография. Орел, 2000. 73 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. М. : Гнозис, 2005. 326 с.
3. Алиева М. М. Структурно-семантические и функциональные особенности антропонимов в художественном тексте (На материале произведений М. А. Булгакова) : дис. ... канд. филол. наук : 10.0201. Махачкала, 2006. 185 с.
4. Алистанова Ф. Ф. Эргонимы современного русского языка как микросистема: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Махачкала, 2011. 179 с.
5. Алтухова О. Н. Ономастический контекст в постмодернистской литературе (На материале произведений В. Пелевина) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.0. : Волгоград, 2004 176 с.
6. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка: Стилистика декодирования: учеб. пособие для пед. ин-тов по специальности № 2103. Л. : Просвещение. Ленинградское отделение, 1981. 295 с.
7. Арутюнова Н. Д. Наивные размышления о наивной картине мира. *Язык о языке*. М. : Языки русской культуры, 2000. 624 с.
8. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. М. : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
9. Астафьева И. А. Способы номинации в речевой ситуации города (на материале ойкодомонимов г. Омска) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. М., 1996. 146 с.
10. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М. : КомКнига, 2007. 576 с.
11. Бакастова Т. В. Имя собственное в художественном тексте. *Русская*

ономастика : сб. науч. тр. / под ред. Ю. А. Карпенко. Одесса : ОГУ, 1984. С. 157–161.

12. Балов А. К. К вопросу о древнерусских некалендарных именах. *Этнографическое обозрение*. 1981. №3–4. С. 34–37.

13. Бардакова В. В. Специфика литературной ономастики детской художественной прозы : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Волгоград. 2000. 22 с.

14. Бачинська Г. В. Антропонімікон переселенців з Польщі на Тернопільщину : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2001. 15 с.

15. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. М. : Искусство, 1986. 444 с.

16. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії (монографія). Ужгород, 2002. 176 с.

17. Белей Л. О. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – початку XX століття: автореф. дис... канд. філол. Наук : 10.02.01. Ужгород, 1996. с. 22

18. Белей О. О. Трансформація українського ономастикону посттоталітарного періоду на загальнослов'янському тлі. Wrocław, 2007. 248 с.

19. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств. Ужгород : Закарпаття, 1999. 111 с.

20. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (ономастика). Киев: Изд-во Киевского ун-та, 1972. 212 с.

21. Белецкий А. И. Избранные труды по теории литературы. М. : Просвещение, 1964. 482 с.

22. Белянин В. П. Психолінгвістическіе аспекти художественного текста. М. : Изд-во МГУ, 1988. 121 с.

23. Боева Е. В. Онімний простір в художньому світовідтворенні Григорія Сковороди. *Записки з ономастики*. Вип. 11 : зб. наук. праць. Одеса :

Астропринт, 2008. С. 72–80.

24. Божко І. Особливості антропоніма у постмодерній літературі (на матеріалі поезії Ю. Андруховича). *Вестник Крымских литературных чтений*: сб. науч. статей и материалов: Вып. 7. Симферополь : Крымский архив, 2011. С. 230–234.

25. Болотов В. И. К вопросу о значении имен собственных. *Восточно-славянская ономастика. Исследования и материалы*. М. : Наука, 1972. С. 333–345.

26. Болотов В. И. Лингвистический статус имени собственного и его функционирование в тексте. *Ономастика. Имя и культура*. М., 1993. С. 37–46.

27. Болотов В. И. Теория имен собственных. Ташкент, 2003. 315 с.

28. Бондалетов В. Д. Русская ономастика : учебное пособие для студентов пед. ин-тов. М. : Просвещение, 1983. 224 с.

29. Бородина А. В. Основы православной культуры: учебное пособие для основной и старшей ступеней общеобразовательных школ, лицеев, гимназий. М. : Покров, 2003. 286 с.

30. Брагина А. А. Лексика языка и культура страны: Изучение лексики в лингвострановедческом аспекте. М. : Рус. яз., 1986. 152 с.

31. Буга Т. В. Динаміка особових імен Центральної Донеччини (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2010. 486 с.

32. Будагов Р. А. Человек и его язык. М. : Изд-во Московского гос. ун-та, 1974. 262 с

33. Буевская М. В. Поэтонимосфера художественного текста. К. : Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012. 288 с.

34. Бузанова Т. В. Антропонимы как стилистическое средство в языке художественной прозы. *Проблемы национальной ономастики*. Майкоп, 2000. С. 51–55.

35. Бузинова З. Й. Ергонім як особливий тип імені власного (до питання про

співвіднесеність імен власних і загальних). *Структура і функції ономастичних одиниць* : збірник наукових праць. Донецьк, 1992. С. 32–35.

36. Бузинова З. И. Из истории развития русской эргонимии 20 – 30-х гг. (на материале названий промышленных предприятий). *Восточноукраинский лингвистический сборник*. Выпуск 5. Донецк: Донеччина, 1999. С. 60–73.

37. Булыгина Т. В., Шмелев А. Д. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). М., 1997. 345 с.

38. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. К., Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

39. Бученкова О. А. Имя собственное. Семантика и семиотика. М. : 1999. 156 с.

40. Васильева Н. В., Виноградов В. А., Шахнарович А. М. Краткий словарь лингвистических терминов. М.: Русский язык, 2003. 213 с.

41. Васильева Н. В. О функциях собственных имен в художественных текстах. *Вопросы филологии*. 2005. № 3. С. 23–25.

42. Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста. М. : Книжный дом «Либроком», 2009. 224 с.

43. Васильева Н. В., Хенгст К. Литературная ономастика и лингвистика текста: интегративный подход к собственным именам в художественном тексте. *Известия Волгоградского гос. педуниверситета*. 2003. Серия : Филологические науки. № 4. С. 49–57.

44. Введенская Л. А., Колесников Н. П. От собственных имен к нарицательным. М. : Просвещение, 1989. 143 с.

45. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Под ред. М. А. Кронгауза. М. : Русские словари, 1997. 416 с.

46. Виноградов В. В. О языке художественной литературы. М. : Гослитиздат, 1959. 654 с.

47. Виноградов В. В. Проблема авторства и теория стилей. М. : Гослитиздат, 1961. 614 с.

48. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) : учебное пособие для филологических специальностей ун-тов. М. : Высшая школа, 1972. 614 с.

49. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. М. : Изд-во АН СССР, 1963. 256 с.

50. Виноградова Н. В. Имя персонажа в художественном тексте: функционально-семантическая типология : автореф. дис. ... канд. филол. наук. : 10.02.01. Тверь, 2001. 23 с.

51. Витгенштейн Л. Философские исследования. Ч. 1. М. : Гнозис, 1994. 520 с.

52. Вінаре́ва О. В. Структурний, семантичний і прагматичний аспекти англomовних торгових назв (на матеріалі веб-сайтів мережі Інтернет) : автореф. дис. ... канд. філол. Наук : 10.02.04. К., 2005. 19 с.

53. Ворожбитова А. А. Теория текста: Антропоцентрическое направление : учебное пособие. М. : Высшая школа, 2005. 367 с.

54. Воронин С. В. Основы фоносемантики. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. 244 с.

55. Воронова И. Б. Литературное имя собственное: к проблеме формирования семантической структуры текста : материалы юбилейной конференции, посвященной 60-летию филологического факультета ВГУ. Вып. 1. Языкознание. Воронеж, 2002. С. 20–26.

56. Воронова И. Б. Textoобразующая функция литературных имен собственных (на материале эпических произведений XIX – XX вв.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Волгоград, 2000. 19 с.

57. Гак В. Г. Лексическое значение слова. *Лингвистический энциклопедический словарь*. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 261-263.

58. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М. : Наука, 1981. 139 с.

59. Гаспаров Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового

существования. М. : Новое литературное обозрение, 1996. 352 с.

60. Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках / відп. ред. : О. С. Стрижак. Київ : Наукова думка, 1981. 264 с.

61. Гирц К. Интерпретация культур. М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. 560 с.

62. Гоголенко О. П. Антропонімний простір творів Панаса Мирного. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2011. Випуск XXIV. Ч. 1. С. 440–441.

63. Голомидова М. В. Искусственная номинация в русской ономастике. Екатеринбург, 1998. 213 с.

64. Горбаневский М. В. К проблеме семантики имени собственного. *Лингвистическая семантика и логика* : сб. науч. тр. М. : УДН, 1983. С. 68–80.

65. Горбаневский М. В. Ономастика в художественной литературе : Филологические этюды. М. : Изд-во Ун-та дружбы народов, 1988. 87 с.

66. Горбунова А. А. Заметки по ономастике рукописных грамот XVII в. *Труды 4-й зональной конференции кафедр русского языка вузов Урала*. Вып. 1. Пермь, 1964. С. 141–148.

67. Гореликова М. И., Магомедова Д. М. Лингвистический анализ художественного текста. М. : Русский язык, 1983. 151 с.

68. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова. К. : Наук. думка, 1981. 200 с.

69. Григорьев В. П. Словотворчество и смежные проблемы языка поэта (Словотворчество В. Хлебникова) / отв. ред. А. Д. Григорьева. М. : Наука, 1986. 253 с.

70. Грибанова Л. В. Структурно-семантический и ономазиологический аспекты номинации экономических объектов отдельного региона. Брянск, 2002. 184 с.

71. Григорьев В. П., Колодяжная Л. И., Шестакова Л. Л. Собственное имя в русской поэзии XX века. Словарь русских личных имен. М. : Изд. центр

«Азбуковник», 2005. 448 с.

72. Грушевська Ю. А. Власні назви в російському рекламному тексті: лінгвістичний і функціональний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Дніпропетровськ, 2005. 19 с.

73. Гудков Д. Б. Прецедентное имя и проблемы прецедентности. М., 1999. 346 с.

74. Данилина Е. Ф. Личные официальные и неофициальные имена в современном русском языке (Специфика. Словообразование) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. : 10.02.01. М., 1970. 20 с.

75. Данилов С. Ю. Антропоним и тоталитарный абсурд [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://xarms.npetsk.ru/articles/articles.html>.

76. Денисюк В. В. Ергонімія Умані. *Мовознавство. Літературознавство. Методика* : збірник наукових і навчально-методичних праць. Вип. 1. К., 1999. С. 82–85.

77. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV – XVII ст. К.: Наукова думка, 1988. 172 с.

78. Деремєнда Ю. М. Іншомовні засоби в ергонімії (на матеріалі ергонімікону Тернопілля). *Філологічні трактати*. Том 3. Тернопіль, 2011. С. 76–84.

79. Джанджакова Е. В. О поэтике заглавий. *Лингвистика и поэтика*. М. : Наука, 1979. С. 207–214.

80. Диброва Е. И. Коммуникативно-когнитивная модель текстопорождения. *Семантика языковых единиц* : Доклады V Международной конференции. Т. 2. М., 1996. С. 133–139.

81. Доценко М. В. Денотатно-номінативна структура топонімії в постмодерністській прозі. *Наукові записки Вінницького держ-го пед-го університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)* : зб. наук. праць. Вінниця : ТОВ «фірма Планер», 2017. Вип. 25. С. 167–174.

82. Доценко М. В. Експресивні можливості формально ідентичних

власних назв у художньому мовленні. *Український смисл* : наук. зб. / за ред. проф. І. С. Попової. Дніпропетровськ : Ліра, 2016. С. 132–141.

83. Доценко М. В. Засоби розмежування формально тотожних потонімів. *Матеріали всеукраїнської наукової конференції «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах»*. Частина II. / наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпропетровськ : РоялПринт, 2016. С. 209–211.

84. Доценко М. В. Зв'язок топонімікону і жанрово-стильової природи тексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»* : зб. наук. праць. Випуск 2 Том 1. Одеса, 2016. С. 20–22.

85. Доценко М. В. Роль поетонімних варіацій у вираженні ідейної домінанти (на матеріалі роману В. Підмогильного «Місто»). *Матеріали XI (LXIII) Міжнародної науково-практичної конференції «Нові підходи для оптимізації наукової діяльності»* : Головка : ФЛП Пантюх Ю. Ф., 2015. С. 29–33.

86. Доценко М. В. Роль поетонімної опозиції в реалізації ідейної домінанти (на мат. жіночого онімікону роману В. Підмогильного «Місто»). *Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»* : Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 18. С. 340–342.

87. . Доценко М. В. Роль поетонімної опозиції у формуванні образів села і міста у романі В. Підмогильного «Місто». *Восточноукраїнський лінгвістический збірник* : сб. науч. трудов. Вып. 16 / Редколлегия : Г. П. Лукаш (отв. ред.) и др. Винница : ФОП Корзун Д. Ю. 2015. С. 62–70.

88. Доценко М. В. Рубіж століть у постмодерністському онімному просторі. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал та перспективи розвитку філологічних наук»*, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2017. С. 14–16.

89. Доценко М. В. Сакральні штрихи поетонімів постмодерністського тексту. *Scientific Researches : Ежемесячный научный журнал*. №5. 2017. С. 28–

31.

90. 13. Доценко М. В. Структура імені-образу в екзистенціальному тексті. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки.* 1–2. 2015. С. 104–110.

91. Доценко М. В. Структура, мотивація і семантико-стилістическіє особенности мужского онимикона (на мат. романа В. Подмогильного «Город»). *Ученый XXI века : научный журнал.* № 12. 2015. С. 53–60.

92. Доценко М. В. Структурні особливості та функції антропонімів у творах письменників-модерністів. *Scientific Researches : Ежемесячный научный журнал.* № 3 (7). 2017. С. 21–25.

93. Доценко М. В. Топонімна містифікація – Ялівець Тараса Прохаська. «*Сучасна українська нація: мова, історія, культура*». Львів : Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2016. С. 340–342.

94. Елистратова К. А. Ономастикон поэтического дискурса Веры Полозковой: лингвосемиотический аспект : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Череповец, 2015. 24 с.

95. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. М. : Р. Валент, 2001. с. 200.

96. Есперсен О. Философия грамматики. М. : Изд-во иностр. лит., 1958. 404 с.

97. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство.* 2001. № 5. С.48–63.

98. Желєзняк І. М. Рось і етнолінгвістичні процеси середньонадніпряньського Правобережжя. К. : Наукова думка, 1987. 204 с.

99. Желєзняк І. М. Слов'янська антропоніміка. Вибрані статті. К. : Кий, 2011. 286 с.

100. Жирмунский В. М. Теория литературы. Поэтика. Стилистика : избр. труды. Л. : Наука, 1977. 407 с.

101. Жогина К. Б. Имя собственное как средство гармонической

организации поэтического текста (на материале лирических стихотворений М. И. Цветаевой) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Ставрополь, 1997. 22 с.

102. Журавлев А. П. Звук и смысл. М. : Просвещение, 1991. 160 с.

103. Журавлев А. П. Фонетическое значение. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. 160 с.

104. Зайцева К. Б. Английская стилистическая ономастика. Тексты лекций. Одесса, 1973. 67 с.

105. Зинин С. И. Введение в русскую антропонию. Ташкент, 1972. 277 с.

106. Золотова Г. А., Онипенко Н. К., Сидорова М. Ю. Коммуникативная грамматика русского языка. М. : Изд-во Московского гос. ун-та, 1998. 544 с.

107. Иванов В. В., Топоров В. Н. Роль человеческого фактора в языке. *Языки и картина мира*. М. : Наука, 1988.

108. Ильин И. П. Постмодернизм. *Литературная энциклопедия терминов и понятий*. М. : Интелвак, 2001. С. 763–766.

109. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов. М.: Интрада, 2001. 400 с.

110. Ільченко В. І. Особливості тропеїчного вживання імен у ЗМІ. К., 2003. 64 с.

111. Ільченко І. І. Антропонімія Нижньої Наддніпрянщини в її історичному розвитку (надвеликолузький регіон) : дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Запорізький держ. ун-т. 2003. 254 с.

112. Калакуцкая Л. П. Словоизменение антропонимии в русском языке. М. : Наука, 1982. 221 с.

113. Калинин В. М. К вопросу об оппозициях в поэтонимосфере художественного произведения. *Теоретические и прикладные проблемы русской филологии* : научно-методический сборник. К 80-летию профессора О. Е. Ольшанского. Ч.1. Славянск : СГПИ, 2001. С. 93–97.

114. Калинин В. М. Литературная ономастика или поэтика онима : методические указания к спецкурсу. Донецк, 2002. 39 с.

115. Калинин В. Несколько замечаний к теории онимного пространства литературного произведения. *Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Вип. 37. Кіровоград, 2001. С. 167–169.

116. Калінкін В. М. Онімний простір та поетонімосфера: загальне і специфічне в обсязі й змісті. *Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту. Серія : Мовознавство*. 4. 1 (9). Ономастика. Тернопіль : ТДПУ, 2003. С. 24–27.

117. Калинин В. М. Поэтика онима. Донецк: Донеччина, 1999. 408 с.

118. Калинин В. М. Теория и практика лексикографии поэтонимов (на материале творчества А. С. Пушкина). Донецк: Юго-Восток, 1999. 247 с.

119. Канделаки Т. Л. Научные понятия и системы понятий. *Вопросы разработки механизированной информационно-поисковой системы для центрального справочно-информационного фонда по химии и химической промышленности*. М., 1965. С. 320–340.

120. Каменская О. Л. Текст и коммуникация : учебное пособие для ин-тов и факультетов иностранного языка. М. : Высшая школа, 1990. 151 с.

121. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография. М. : Наука, 1976. 98 с.

122. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М. : Комкнига, 2006. 264 с.

123. Карпенко М. В. Антропонимический словарь русских сел Одесской области. *Перспективы развития славянской ономастики*. М. : Изд-во «Наука», 1980. С. 194-202

124. Карпенко М. В. Русская антропонимика. Конспект лекций спецкурса. Одесса : Одес. гос. ун-т, 1970. 42 с.

125. Карпенко О. П. Гідронімікон Центрального Полісся : моногр. К. : КИИ, 2003. 317 с.

126. Карпенко О. П. Назви річок Нижньої Правобережної

Наддніпрянщини. К. : Наук. думка, 1989. 190 с.

127. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.15. Одеса, 2006. 416 с.

128. Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. *Записки з ономастики*. Одеса, 2000. Вип.4. С. 68–74.

129. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики: монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 325 с.

130. Карпенко О. Ю. Структура індивідуального ергонімічного фрейму. *Записки з ономастики*. Вип. 10. Одеса : Астропринт, 2007. С. 11–22.

131. Карпенко О. Ю. Хрематонімічний фрейм та фантазії ономастів навколо нього. *Studia slovakistica*. Вип. 8. Ужгород : Вид-во Олександри Гаркуші, 2008. С. 169–176.

132. Карпенко Ю. А. Безымянность как ономастический прием А. А. Ахматовой. *Третьи Ахматовские чтения*. Одесса : Изд-во Одесского гос. ун-та, 1993. С. 9–12.

133. Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе. *Филологические науки*. 1986. № 4. С.34–40.

134. Карпенко Ю. А. Ономастическая насыщенность художественного текста. *Исследования целого текста* : тезисы докл. ин. сообщ. М. : Наука, 1986. С. 63–73.

135. Карпенко Ю. А. «Реквием» А. Ахматовой и собственные имена. *Вторые Ахматовские чтения. Тезисы докладов и сообщений*. Одесса : Изд-во Одесского гос. ун-та, 1991. С. 85–87.

136. Карпенко Ю. А. Современное развитие русской ономастической системы. *Актуальные вопросы русской ономастики*: сборник научных трудов. К. : УМК ВО, 1988. С. 5–14.

137. Карпенко Ю. А. Специфика имени собственного в художественной литературе. *Onomastica*. Т. 31. Warszawa. 1986. С. 6–22.

138. Карпенко Ю. А. Теоретические основания разграничения

собственных и нарицательных имен. Мовознавство. 1975. № 4. С. 34–52.

139. Карпенко Ю. А. Топонимическая реконструкция географии и географическая реконструкция топонимики. «XI Congress international des sciences onomastiques. Resumes des communications». Sofia, 1972. С. 164–180.

140. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика : збірник статей. Одеса : Астропринт, 2008. 328 с.

141. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Одеса : Астропринт, 2004. 216 с.

142. Карпенко Ю. О. Топоніміка і її місце в лексичному складі мови : лекція. Чернівці, 1962. 23 с.

143. Касьяненко Н. Е. Отонимные окказионализмы и окказиональные онимы в русском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Днепропетровск, 1991. 20 с.

144. Кирова Л. А. Об изучении номинации действующих лиц в языке художественных произведений. *Актуальные проблемы лексикологии и грамматики русского языка*. Кишинев, 1977. С. 65-70.

145. Климчук О. В. Літературно-художній антропонімікон П. Куліша: склад, джерела, функції : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Ужгород, 2004. 19 с.

146. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика. М. : Эдиториал, 2000. 352 с.

147. Ковалев Г. Ф. Библиография ономастики русской литературы. Воронеж : Изд-во ВГУ, 2006. 212 с.

148. Ковалев Г. Ф. Ономастическое комментирование на уроках русской словесности : учебное пособие для учителя русского языка и литературы. Воронеж : Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2005. 214 с.

149. Ковалев Г. Ф. Писатель и имя. Аспекты изучения собственных имен в художественном произведении. Донецк; Горловка, 2005. 22 с.

150. Ковалев Г. Ф. Писатель. Имя. Текст. Воронеж : Изд-во Воронежского

гос. ун-та, 2004. 340 с.

151. Колоколова Л. И. Ономастика в художественной речи А. П. Чехова : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. К., 1970. 23 с.

152. Колшанский Г. В. Языковая номинация: Общие вопросы. М. : Наука, 1977. 325 с.

153. Кондратьева Т. Н. Метаморфозы собственного имени. Казань : Изд-во Казан, ун-та, 1983. 110 с.

154. Кондратьева Т. Н. Собственные имена в русском эпосе. Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1967. 25 с.

155. Корнієнко І. А. До питання про формування південномиколаївського антропонімікону. *Записки з українського мовознавства*. 2016. Вип. 23. С. 16–25.

156. Королева И. А. К вопросу об ономастическом пространстве и ономастическом поле в языке. М. : МАНПО, 2002. 256 с.

157. Королева И. А. Ономастическое пространство в поэме А. Т. Твардовского «Василий Теркин». *Материалы юбилейной конференции, посвященной 60-летию филологического факультета ВГУ*. Вып. 1. Языкознание. Воронеж, 2002. С.87–96.

158. Королева И. А. Происхождение фамилий и отчеств на Руси. Смоленск : Изд-во СГПУ, 1999. 174 с.

159. Кравченко Г. В. Динаміка українського іменника м. Донецька з 1890 по 1990-і роки : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2000. 325 с.

160. Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини: монографія. К. : Факт, 2004. 198 с.

161. Кравченко Э. А. Имя как элемент текста и поэтонимосферы : Поэтика связей и отношений. Винница : ДонНУ, Глобус-Прес, 2015. 388 с.

162. Красных В. В. «Свій» среди «чужих»: миф или реальность? М. : Гнозис, 2003. 375 с.

163. Крупеньова Т. І. Ономастика драматичних творів Лесі Українки : дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2001. 188 с.

164. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука. *Вопросы языкознания*. 1994. № 4. С. 34–47.

165. Купач Т. Г. Методика географо-топонімичного аналізу території України (на прикладі ойконімів) : дис. ... канд. географічних наук : 11.00.11. К., 2008. 193 с

166. Курилович Е. Положение имени собственного в языке. *Очерки по лингвистике*. М., 1962. С. 251–266.

167. Курс К. Ю. Ономастический фон поэзии М. В. Исаковского. *Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 2, Языкозн.* 2013. № 2. С. 163–167.

168. Кухаренко В. А. Интерпретация текста. М. : Просвещение, 1988. 191 с.

169. Лаптева О. Д. Личные собственные имена с суффиксами субъективной оценки в современном русском языке. *Ученые записки МГПИ им Ленина*. Т. 132. 1958. С. 173–197.

170. Ларина Т. В. О концептуализации в области эргонимии. *Вестник Санкт-Петербургского государственного университета*. Выпуск 3. 2006. [Эл. ресурс]. Режим доступа: <http://evcppk.ru/article.php?id=69>

171. Лахно А.В. Имя собственное как объект сопоставительного исследования. Системообразующие свойства имени литературного персонажа в художественном тексте и его переводе: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01. М., 2006. 219 с.

172. Лебедев М. В. Стабильность языкового значения. М. : Эдиториал УРСС, 1998. 168 с.

173. Левина Э. М. Ономастическое пространство в художественной речи : учеб. пособие. Белгород, 2003. 88 с.

174. Леденева В. В. Идиостиль (к уточнению понятия). *Филологические науки*. 2001. № 5. С. 36–41.

175. Лейчик В. М. Люди и слова. М. : Издательство : Наука, 1982. 216 с.

176. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луганськ, 2007. 295 с.

177. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. М. : Советская энциклопедия, 1990. 685 с.

178. Лингвистический энциклопедический словарь / гл.ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М. : Большая рос. энцикл., 2002. 709 с.

179. Литвин Л. В. Ономастична система художньої прози (на матеріалі французьких романів ХІХ-ХХ століть) : дис... канд. філол. наук: 10.02.05. К., 2006. 242 с.

180. Лосев А. Ф. Философия имени. М. : МГУ, 1990. 269 с.

181. Лотман Ю. М. Семиосфера. СПб. : Искусство, 2000. 704 с.

182. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. СПб. : Искусство, 1998. 285 с.

183. Лотман Ю. М. Труды по знаковым системам. Вып. I. Тарту. 1963. 586 с.

184. Лукаш Г.П. Актуальні питання української конотоніміки: монографія. Донецьк : ПРОМІНЬ, 2011. 438 с.

185. Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 1997. 178 с.

186. Лукаш Г. П. Словник конотативних назв. Г. П. Лукаш. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 392 с.

187. Лукин В. А. Имя собственное – ключ к истолкованию текста (анализ повести Н. В. Гоголя «Записки сумасшедшего»). *Русский язык в школе*. 1996. № 1. С. 63–69.

188. Лукин В. А. Художественный текст: Основы лингвистической теории и элементы анализа. М., 1999. 560 с.

189. Ляпон М. В. Картина мира: языковое видение интроверта. *Русский язык сегодня*. Вып. 1. М.: Азбуковник, 2000. С. 199–207.

190. Магазаник Э. Б. Ономапозэтика, или «Говорящие имена» в литературе. Ташкент : Фан, УССР, 1978. 146 с.

191. Магазаник Э. Б. Поэтика имен собственных в русской классической литературе. Имя и подтекст : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самарканд, 1967. 24 с.

192. Магазаник Э. Б., Ройзензон Л. И. Ономастистика и ономапозэтика. *Труды Самаркандского ун-та*. Вып. 264. Самарканд, 1974. 264 с.

193. Магазаник Э. Б. Роль антропонимов в построении художественного образа. *Ономастика*. М., 1969. С. 162–163.

194. Магазаник Э. Б. Теория и методика ономастических исследований. М., 1986. 118 с.

195. Максимчук Н. А. Имя собственное как элемент языковой картины мира. *Разноуровневые характеристики лексических единиц* : сборник научных статей по материалам докладов и сообщений. Ч. IV. Смоленск : Изд-во Смоленского гос. пед. ин-та, 1999. 199 с.

196. Максимчук Н. А. Нормативно-научная картина мира русской языковой личности в комплексном лингвистическом рассмотрении: Ч. 1. Смоленск : Изд-во Смоленского гос. пед. ун-та, 2002. 204 с.

197. Максимюк М. В. Онімний простір постмодерністського тексту (на матеріалі романів Василя Кожелянка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2012. 14 с.

198. Максимюк М. В. Специфіка використання власних назв у сучасній українській постмодерній прозі (на матеріалі романів В. Кожелянка). *Studia Slavistica* : зб. наук. ст. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. С. 280–285.

199. Малютенко И. Н. Ономастикон произведений И. С. Соколова-Микитова о деревне (на материале рассказов и повестей 1922-1929 гг.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Орел, 2008. 15 с.

200. Маринина И. А. Типология и функционирование номинаций

персонажей в полифоническом повествовании (на материале романа Ф. М. Достоевского «Братья Карамазовы») : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Самара, 2003. 18 с.

201. Медвідь-Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 1999. 248 с.

202. Мезенин С. М. Стилистическая функция личных имен в драматических произведениях Шекспира. *Вопросы теории английского языка*. М., 1975. С. 14–25.

203. Мезенко А. М. Тенденции развития в урбанонимии рубежов веков. *Ономастика в кругу гуманитарных наук* : материалы международной научной конференции. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2005. С. 48–50.

204. Мельник Г. І. Онімикон у структурі ідіостилю (на матеріалі поезії Євгена Маланюка) : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2009. 19 с.

205. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 1999. 18 с

206. Мечковская Н. Б. Язык и религия : пособие для студентов гуманитарных вузов. М. : Агентство «ФАИР», 1998. 352 с.

207. Мерзвинський В. В. Драматургія Лесі Українки: поетика власних назв : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.01. К., 2005. 20 с.

208. Микитин-Дружинець М. Л. Психофоносемантика жіночого іменника. *Записки з ономастики. Вип. 11* : зб. наук. праць. Одеса : Астропринт, 2008. С. 3–8

209. Мирославская А. Н. Еще раз о древнерусских именах и прозвищах. *Ученые записки Башкирского ун-та. Вып.9. Серия: Филологические науки*. б № 3 (7). 1962. С. 64–71.

210. Митрофанова О. Д. Словарь русских личных имен. М., 1980. 500 с.

211. Михайлов В. Н. Лингвистический анализ ономастической лексики в художественной речи. Симферополь, 1981. 115 с.

212. Михайлов В. Н. О роли собственных имен в литературном творчестве (на материале антропонимов в романе А. С. Пушкина «Евгений Онегин»). *Вопросы русской литературы*. Вып. 2 (28). Львов, 1976. С. 67–76.

213. Михайлов В. Н. О системе лингвистического анализа ономастической лексики в художественной речи. *Методика преподавания русского языка и литературы*. Вып. 14. К. 1981. С. 55–70.

214. Михайлов В. Н. Роль ономастической лексики в структурно-семантической организации художественного текста. *Русская ономастика*. М., 1984. С. 64–75.

215. Михайлов В. Н. Роль собственных имен в произведениях Н. В. Гоголя. *Русский язык в школе*. 1954. № 1–3. С. 40–48.

216. Михайлов В. Н. Собственные имена как стилистическая категория в русской литературе. Луцк, 1965. 56 с.

217. Михайлов В. Н. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVI и первой половины XIX вв., их функции и своеобразие : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. М, 1956. 20 с.

218. Михайлов В. Н. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVIII и первой половины XIX вв., их функции и словообразование : дис. ... канд. филол. наук. М., 1956. 313 с.

219. Михайлов В. Н. Экспрессивные свойства и функции собственных имен в русской литературе. *Филологические науки*. 1966. № 2. С. 54–66.

220. Михайлова О. Г. Теонімічна метафора в поезії Ліни Костенко. *Studia linguistica*. Вип. 6(1). 2012. С. 302–307.

221. Мініна О. В. Проблема класифікації функцій поетонімів у художньому тексті та їх розрядів за денотатом. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. № 6 (ч.1). 2011. С. 81–84.

222. Можарова Т. М. Фоносемантика онімних найменувань у поезії шістдесятників. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Х. : ХНПУ, 1998. Вип. 27. 2009. С. 39–47.

223. Мурзаев Э. М. География в названиях. М. : Наука, 1979. 167 с.
224. Нагачевська С. А. Ономастика А. А. Ахматової : генезис, функції, текстотворення : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 1994. 16 с.
225. Наливайко М. Я. Засоби та способи іменування жінки на Львівщині. *Структура і семантика мовних одиниць. Філологічні студії*. Вип. 9. Ч. 2. 2013. С. 111–121.
226. Наумова Т. Антропонімічний гумор Володимира Самійленка. *Дослідження з ономастики : збірник наукових статей*. Дніпропетровськ, 1997. С. 44–45,
227. Немировская И. В. Некоторые проблемы литературной ономастики. *Актуальные вопросы русской ономастики*. К., 1988. С. 46–49.
228. Нерознак В. П. Заметки об этимологии имени собственного. *Имя нарицательное и собственное*. М., 1978. С. 84–93.
229. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения. М. : Высшая школа, 1988. 166 с.
230. Никитина Н. В. Ономастическое пространство поэзии А. Т. Твардовского : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Смоленск, 2006. 225 с.
231. Никонов В. А. Семантика русских фамилий. *Имя и общество*. М. : Наука, 1974. 278 с.
232. Никонов В. А. Ищем имя. М. : Советская Россия, 1988. 128 с.
233. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія: проект. *Повідомлення Української ономастичної комісії*. Випуск 1. К. : Наукова думка, 1966. С. 24–43.
234. Німчук В. В. Українські прізвища з суфіксами -ук, -чук та етимологічно споріднені утворення. *Українська діалектологія і ономастика*. К., 1964. С. 194–210.
235. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация. М.: Наука, 1983. 215 с.

236. Новичихина М. Е. Коммерческая номинация : монография. Воронеж : Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2003. 192 с.

237. Носенко Н. В. Названия городских объектов Новосибирска: структурно-семантический и коммуникативно-прагматический аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Новосибирск, 2007. 218 с.

238. Нуждак Л. В. Український ономастикон посттоталітарної доби кризь призму еколінгвістики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2011. 21 с.

239. Овчинникова Е. Л. Современный русский ономастикон: начальные этапы формирования (на материале онимического запаса ребенка от года до десяти лет) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Волгоград. 1997. 22 с.

240. Одинцов В. В. О языке художественной прозы. М. : Наука, 1973. 104 с.

241. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка. М.: Мир и образование, 2008. 736 с.

242. Олійник Т. С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.04. К., 2001. 21 с.

243. Ономастика : сборник статей / отв. ред. В. А. Никонов, А. В. Суперанская. М. : Наука, 1969. 260 с.

244. Ономастичні студії в Україні (дисертаційні дослідження, захищені у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть): бібліографічно-інформаційний довідник / упор. М. М. Торчинський. Хмельницький: ХНУ, 2007. 122 с.

245. Основная система и терминология славянской ономастики (Основен систем й терминологија на словенската ономастика). Скопье, 1983. 414 с.

246. Осташ Р. И. Украинская антропонимия первой половины XVII века. Мужские личные имена (на материале Реестра Запорожского Войска 1649 г.): автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Ужгород, 1985 г. 16 с.

247. Остроухова Е. Н. Особенности поэтонимов у обэриутов (Д. Хармса,

А. Введенского, К. Вагинова). *Ономастика в кругу гуманитарных наук*. Екатеринбург, 2005. С. 164–166.

248. Отин Е. С. Из истории русской эргонимии. *Материалы к серии «Народы и культуры». Выпуск XXV: Ономастика. Книга 1. Имя и культура*. Ч. 1. М., 1993. С. 110–123.

249. Отин Е. С. Избранные труды по языкознанию. Донецк : Донеччина, 1999. 400 с.

250. Отин Е. С. Номинативные процессы в русской эргонимии XX века (названия промышленных предприятий, акционерных обществ и фирм). *Актуальные вопросы теории языка и ономастической номинации* : сборник научных трудов. Донецк, 1993. С. 83–84.

251. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен. Донецк : Юго-Восток, 2004. 410 с.

252. Охримович В. Ю. Знадоби до пізнання народніх звичаїв і поглядів правних. *Житє і слово*. Львів. Т. 3. 1895 С. 302–307.

253. Павленис Р. И. Проблема смысла: современный логико-философский анализ языка. М. : Мысль, 1983. 286 с.

254. Павелко С. П. Неофіційні жіночі найменування в антропоніміконі Гуцульщини. *Записки з ономастики*. 2002. №6. С. 50–62.

255. Пак С. М. Личное имя в лингвокогнитивном освещении. *Вестник Московского университета. Сер. 9: Филология*. 2004. № 1. С. 161–171.

256. Панчук Г. Д. Характеризуюча функція антропонімів та безіменної номінації у художніх творах І. Багряного. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 (3). С. 174–180.

257. Пеньковский А. Б. Русские личные именованья, построенные по двухкомпонентной модели «имя + отчество». *Ономастика и норма*. М. : Наука, 1976. С. 79–107

258. Петренко О. Д. Ономастика дитячих творів Роалда Дала : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2006. 17 с.

259. Петрова С. А. Роль имен собственных в интерпретации художественного произведения: кореференция. *Иностранные языки в школе*. 2003. № 5. С. 94–99.

260. Петрова И. В. Парадигматические отношения имен собственных и способы ономастической номинации героев в фольклорном тексте : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Волгоград, 2001. 16 с.

261. Петровский Н. А. Словарь русских личных имен. М. : Изд-во «АСТ», 2005. 480 с.

262. Пименов Е. А. Лексическое значение и концепт. *Менталитет. Концепт. Тендер*. Ландау, 2000. С. 154–157.

263. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. М. : Наука, 1978. 200 с.

264. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. М. : Наука, 1988. 192 с.

265. Познанська В. Д. Відіменні семантичні пантроніми в антропонімії південно-східної України. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : ДонДУ, 1994. С. 158–164.

266. Поліщук О. Автор і персонаж в українській новітній прозі. К. : ПЦ «Фоліант», 2008. 176 с.

267. Поляков М. Я. Вопросы поэтики и художественной семантики. М. : Советский писатель, 1986. 480 с.

268. Попов А. И. Географические названия (Введение в топонимику). М.; Л. : Наука, 1965. 181 с.

269. Поротников П. Т. Из уральской зоонимии. *Восточно-славянская ономастика. Исследования и материалы*. АН СССР, Ин-т языкознания. М. : Наука, 1972. С. 210–250.

270. Поспелов Е. М. Топонимика и картография. М. : Мысль, 1971. 256 с.

271. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека. *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира*. М. : Наука, 1988. С. 8–

69.

272. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : В 4-х тт. М. : Просвещение, 1958. Т. I–II. 536 с.

273. Потебня А. А. Эстетика и поэтика. М. : Искусство, 1976. 616 с.

274. Прач В. Роль семантичних диференційних ознак при номінації понять. [Ел. ресурс] Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/972>.

275. Пропп В. Я. Фольклор и действительность: избр. ст. М. : Наука, 1976. 327 с.

276. Пузырев А. В. Собственные имена в поэтической речи : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. М., 1981. 14 с.

277. Ратникова И. Э. Имя собственное: от культурной семантики к языковой. Минск : БГУ, 2003. 214 с.

278. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища. К. : Наукова думка, 1966. 216 с.

279. Реформатский А. А. Введение в языкознание. М. : Просвещение, 1967. 431 с.

280. Решетняк О. О. Біблійніми як один із засобів створення архетипної символіки апокаліптичної біблійної образності. *Science and Education: a New Dimension. Philology* / Editor-in-Chief Dr. Xenia Vamos. Budapest. 2013. Vol. 4. С. 84–87.

281. Рогозіна В. І. Пропріальна лексика роману Ю. Андруховича «Рекреації» в контексті часу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2013. Вип. 6 (3). С. 203–214.

282. Роспонд С. Структура и стратиграфия древнерусских топонимов. *Восточно-славянская ономастика. Исследования и материалы*. АН СССР, Ин-т языкознания. М. : Наука, 1972. С. 9–79.

283. Руднев В. П. Словарь культуры XX века : Ключевые понятия и тексты. М., 1998. 382 с.

284. Рузин И. Г. Философские аспекты лингвистического исследования.

ВМУ. Сер. 7. Философия. М., 1993. № 3. С. 46–55.

285. Рут М. Э. Образная номинация в русском языке : монография. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1992. 148 с.

286. Саврей О. В. Функціонування топонімів у прозових творах О. Кобилянської [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.karprnko.in.ua/wp-content/2013/Savrey1.pdf>.

287. Салимова Д. А., Патенко Г. Р. Антропонимия романов Д. И. Стахеева. Елабуга : Изд-во Елабужского госпедун-та, 2008. 112 с.

288. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры. М. : Языки русской культуры, 1999. 544 с.

289. Свято Р. Непростий бай Тараса Прохаська. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://litakcent.com/2011/11/22./neprostryj-baj-tarasa-prohaska/>

290. Селезнева Л. Б. Имя собственное в языке (значение и функция). *Вопросы структуры и функционирования русского языка.* Вып. 2. Томск, 1980. С.172–181.

291. Селищев А. М. Происхождение русских фамилий, личных имен и прозвищ. М. : МГУ, 1948. 156 с.

292. Семенов А. Т. Функционирование онимической лексики в художественном тексте и лексикографическое описание ономастикона романа Ф. М. Достоевского «Братья Карамазовы» : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. М., 1996. 18 с.

293. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / общ. ред. А. Е. Кибрика. М. : Прогресс, 2001. 654 с.

294. Сидоров Е. В. Основы системной концепции текста : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01. М., 1986. 42 с.

295. Сидорова Т. А. Микропонимия – часть культурного ландшафта. *Русская речь.* 2005. № 1. С. 108–112.

296. Силаева Г. А. Антропонимика художественных произведений Л. Н. Толстого : учебное пособие к спецкурсу. Рязань : Изд-во Рязанского гос.

пед. ин-та, 1986. 91 с.

297. Силаева Г. А. Антропонимия романа Л. Н. Толстого «Война и мир». М., 1979. 156 с.

298. Силаева Г. А. О содержании понятия «литературный антропоним». *Русская ономастика*. Рязань, 1977. С. 152–157.

299. Скрипник Л. Г. Власні імена людей : слов.-довід. 2 вид., випр. й допов. К. : Наук. думка, 1996. 334 с.

300. Словник античної міфології / уклад. І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів; відп. ред. А. О. Білецький. 2-е вид. К. : Наук. думка, 1989. 240 с.

301. Словник мікрогідронімів України. Волинь, Житомирщина, Запоріжжя, Київщина, Кіровоградщина, Полтавщина, Черкащина / ред. О. П. Карпенко. К. : Обереги, 2004. 448 с.

302. Словник української ономастичної термінології / уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Х. : Ранок-НТ, 2012. 256 с.

303. Смирнова О. С. К вопросу об особенностях номинации некоторых городских объектов. *Ономастика в кругу гуманитарных наук*. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2005. С. 219–221.

304. Смольников С. Н. Функциональные аспекты исторической антропонимики (на материале деловой письменности Крайнего Севера XVI – XVII веков) : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01. Спб., 2005. 39 с.

305. Современный толковый словарь русского языка / гл. ред. С. А. Кузнецов. СПб. : Норинт, 2005. 960 с.

306. Соколов А. Н. Принципы стилистической характеристики языка литературно-художественного произведения. *Филологические науки*. 1962. №3. С. 29–42.

307. Сорокин Ю. А. Психолингвистические аспекты изучения текста: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.01. М., 1988. 15 с.

308. Сталтмане В. Э. Ономастическая лексикография / отв. ред. А. В. Суперанская. М. : Наука, 1989. 113 с.

309. Стрижак О. С., К. К. Цілуйко як ономаст (короткі спогади і роздуми). *Українська ономастика*. К., 1998. С. 4–14.
310. Суперанская А. В. Лингвистический аспект ономастических исследований. *Труды Самаркандского ун-та*. Выпуск 284. Самарканд, 1976. С. 5–12.
311. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. М. : Наука, 1973. 366 с.
312. Суперанская А. В. Современный словарь русских имен. М. : Айрис-пресс, 2005. 375 с.
313. Суперанская А. В. Структура имени собственного (фонология и морфология). М. : Наука, 1969. 207 с.
314. Суперанская А. В., Сулова А. В. Современные русские фамилии. М. : Наука, 1981. 176 с.
315. Суперанская А. В. Теоретические проблемы ономастики : автореф. дис. ... доктора филол. наук : 10.02.01. Л., 1974. 48 с.
316. Суперанская А. В. Товарные знаки и знаки обслуживания. *В пространстве филологии*. Донецк : ООО «Юго-Восток ЛТД», 2002. С. 55–71.
317. Суперанская А. В. Ударение в собственных именах в современном русском языке. М. : Наука, 1966. 360 с.
318. Суперанская А. В. Что такое топонимика? М. : Наука, 1985. 182 с.
319. Суперанская А. В. Языковые и вне языковые ассоциации собственных имен. *Антропонимика* : сб. науч. тр. М., 1970. С. 7–17.
320. Супрун В. И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал. Волгоград : Перемена, 2000. 196 с.
321. Суханова И. А. Смысловая роль антропонимов в романе И. С. Тургенева «Дворянское гнездо». *Язык художественных произведений писателей-орловцев* : сборник научных статей. Вып. 2. Орел : ОГУ, ООО ПФ «Оперативная полиграфия», 2007. С. 138–146.
322. Сучасний словник іншомовних слів / уклали О. І. Скопненко,

Т. В. Цимбалюк. К. : Довіра, 2006. 789 с.

323. Таич Р. У. Система именованій персонажей (И. Ильф и Е. Петров «12 стульев»). *Вопросы русской литературы. Выпуск II*. Львов, 1980. С.119–126.

324. Тараненко О. О. На теми сучасного українського ономастикону: тенденції конотативних нашарувань. *Мовознавство*. 2010. № 1. С. 14–36.

325. Теория и методика ономастических исследований / отв. ред. А. П. Непокупный. М. : Наука, 1986. 255 с.

326. Толстой Н. И. Еще раз о семантике имени собственного. *Актуальные проблемы лексикологии. Тезисы докладов и сообщений Всесоюзной научной конференции*. Минск : Изд-во БГУ, 1970. С. 200–201.

327. Торчинський М. М. Відбиття у власних назвах мовної свідомості українського народу. *Українське мовознавство : міжвідомчий науковий збірник*. К. : ВПЦ «Київський університет», 2006. Вип. 36. С. 20–25.

328. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.

329. Торчинський М. М. Українська ойконімія як джерело етнолінгвістичної інформації. *Наука і сучасність : збірник наукових праць*. К. : Логос, 2003. Т. 36. С. 160–169.

330. Тропин Г. В. О некоторых особенностях собственных личных имен в русском языке. *Ученые записки Иркутского пединститута*. Вып. 5. 1940. С. 36–44.

331. Трубачев О. Н. Из материалов для этимологического словаря русских фамилий (Русские фамилии и фамилии, бытующие в России). *Этимология-66*. М. : Наука, 1968. С. 3–53.

332. Тупи́ков Н. М. Заметки к древнерусским именам. СПб., 1903. 154 с.

333. Тупи́ков Н. М. Словарь древнерусских личных собственных имён. Санкт-Петербург : Типография И. Н. Скороходова, 1903. 857 с.

334. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський

(співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

335. Українська ономастика : бібліографічний покажчик / уклад. С. О. Вербич, І. В. Єфименко, І. М. Желєзняк, О. В. Іваненко, О. І. Іліаді, О. П. Карпенко, О. С. Стрижак, Н. Ю. Мельник, В. П. Шульгач, В. О. Яцій. К. : ТОВ «КММ», 2013. 364 с.

336. Український правопис. НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. К. : Наукова думка, 1998. 240 с.

337. Усова О. О. Ономастикон художніх творів Миколи Хвильового : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2006. 195 с.

338. Усова Н. В. Оппозитивность как фактор организации поэтонимосферы. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2010. № 14. С. 74–79.

339. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков. М. : Изд-во Едиториал УРСС, 1974. 159 с.

340. Фененко М. В. Топонімія України в творчості Тараса Шевченка. К. : Радянська школа, 1965. 128 с.

341. Фомин А. А. Литературная ономастика в России : итоги и перспективы. *Вопросы ономастики*. Екатеринбург. 2004. №1. С.108–120.

342. Фонякова О. И. Имя собственное в художественном тексте. Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. 104 с.

343. Фрейденберг О. М. Поэтика сюжета и жанра. М., 1997. 448с.

344. Франко З. Т. Ономастика в мові творів Івана Франка. *Мовознавство*. 1975. № 2. С. 55.

345. Франко І. Я. Причинки до української ономастики. *Зібрання творів у п'ятдесяти томах*. К. : Наукова думка, 1982. Т. 36. С. 391–426.

346. Фролов Н. К. Антропонимия Приворонежья XVII в.: автореф. дисс. ... канд. філол. наук. Воронеж, 1972. 20 с.

347. Хабургаев Г. А. Старославянский язык : учебное пособие для

студентов пед. ин-тов по специальности № 2101 «Русский язык и литература». М.: Просвещение, 1986. 288 с.

348. Хазагеров Т. Г. Экспрессивная стилистика и методика анализа художественных текстов. *Проблемы экспрессивной стилистики* : сб. ст. Вып. 2. Ростов н/Д, 1992. С. 47–55.

349. Харузин Н. Н. К вопросу о древнерусских «некалендарных» именах. *Этнографическое обозрение*. 1891. №1. С. 67–78.

350. Хейлик Т. А. Особенности образования эргонимов в современном русском языке. *Шоста республіканська ономастична конференція: тези доповідей і повідомлень. Т. 2. Описова та прикладна ономастика*. Одеса, 1990. С. 123–124.

351. Хлистул І. В. Власна назва в українській поезії II пол. XX століття (семантико-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. К., 2006. 22 с.

352. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. К., 2006. 23 с.

353. Чернышев В. И. Русские уменьшительно-ласкательные личные имена. *Русский язык в школе*. 1974. № 4. С. 20–28.

354. Черняховская Л. А. Смысловая структура текста и ее единицы. *Вопросы языкознания*. 1983. № 6. С. 117–126.

355. Чичагов В. К. Из истории русских имен, отчеств и фамилий. (Вопросы русской исторической ономастики XV – XVII вв.) М. : Учпедгиз, 1959. 129 с.

356. Чуб Т. В. Вплив поетонімогенезу на образні можливості пропріальної лексики : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.15. Донецьк, 2005. 21 с.

357. Чурилина Л. Н. Антропоцентризм художественного текста как принцип организации его лексической структуры : дис. ...канд. филол. наук : 10.02.01. СПб., 2001. 210 с.

358. Чучка П. П. До походження і значення українських іменникових утворень із суфіксами -ук, -чук. *Тези доповідей та повідомлень XVII наукової конференції УжДУ (квітень 1963 р.). Серія філологічна.* Ужгород, 1963. С. 70–71.

359. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців : історико-етимологічний словник. Львів : Світ, 2005. 704 с.

360. Шведова Н. Ю. К вопросу об общенародном и индивидуальном в языке писателя. *Вопросы языкознания.* 1952. №2. С. 104–115.

361. Шимкевич Н. В. Внутренняя политика государства как фактор формирования эргонимии. *Политическая лингвистика.* Выпуск № 1. Екатеринбург, 2014. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://cyberleninka.ru>

362. Шмелёва Т. В. Ономастикон современного города. *Материалы Международного съезда руссистов в Красноярске.* Красноярск, 1997. С. 147–148.

363. Щерба Л. В. О частях речи в русском языке. *Избранные работы по русскому языку.* М.: Учпедгиз, 1957. 188 с.

364. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность: Опыт общей теории лексикографии. М.: Наука, 1974. 428 с.

365. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. М.: Комкнига, 2007. 432 с.

366. Щербакова Т. В. Искусственная номинация коммерческих предприятий: на материале тюменских наименований : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Тюмень, 2009. 195 с.

367. Щетинин Л. М. Антропонимический текст как источник исторической информации. *Перспективы развития славянской ономастики.* М., 1980. С. 164–168.

368. Щетинин Л. М. *Имена и названия.* Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 1968. 231 с.

369. Щетинин Л. М. Слова, имена, вещи. Очерки об именах. Ростов-на-Дону, 1966. 222 с.
370. Юшкова Е. А., Лабунец Н. В. Имя собственное в контексте фантастического произведения [Электронный ресурс]. Режим доступа : http://www.imena.org/name_fant.html
371. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика. *Структурализм: «за» и «против»*. М., 1975. С. 449–526.
372. Яковлева Е. А. Ономастическое пространство как составная часть «языка города» и его основные единицы (на примере эргонимов г. Уфы). *Вестник Башкирского университета*. 2006. № 3.1. С. 84–87.
373. Яцура О. П. Антропонімікон сучасних поетичних і прозових творів А. Вознесенського та Є. Євтушенка (структурно-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. К., 2009. 22 с.
374. Algeo J. On Defining the Proper Name. Gainesville : University of Florida Press, 1973. 94 p.
375. Bertills Y. Beyond Identification. Proper Names in Children's Literature. Åbo : Åbo Akademi University Press, 2003. 280 p.
376. Derrida J. On the name. *Edited by Thomas Duboit*. Stanford: Stanford University Press, 1995. 153 p.
377. Gardiner A. H. The Theory of Proper Names. A controversial essay. London, 1940. Режим доступа: <http://most.avalonstudio.ru>
378. Gillespie M. P. "What's in a name?" Representing «The Picture of Dorian Gray». *Irishness and (Post)modernism*. Lewisburg: Bucknell University Press, 1994. 229 p.
379. Gutschmidt K. Eigennamen in der Literatur. *Berichte der Humboldt Universität*. Berlin, 1984. № 5. S 7–38.
380. Kosyl Cz. Nazwy własne w prozie Jarosława Iwaszkiewicza. Lublin : UMCS, 1992. 138 s.
381. Langendonck W. Theory and Typology of Proper Names. Berlin : Mouton

de Gruyter, 2007. 383 p.

382. Nord C. Proper Names in Translations for Children: Alice in Wonderland as a Case in Point. *Meta: Translator's Journal*. 2003. Vol 48 (№ 1-2). P. 182–196.

383. Polskie nazwy własne. Encyclopedia / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko. Warszawa; Kraków : Wyd-wo Instytutu Języka Polskiego PAN, 1998. 543 s.

384. Serl John R. Proper Names. *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press. 1969. 398 p.

385. Słowiańska onomastyka. Encyklopedia / pod redakcją E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej przy współ J. Dumy. Warszawa; Kraków : Wyd-wo Naukowe Warszawskie, 2002-2003. T. 1–2.

386. *Studia Slavistica* : збірник наукових праць. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2009. Випуск 9 : Ономастика. Антропоніміка. 356 с.; випуск 10: Ономастика. Топоніміка. 464 с.

387. Šrámek R. K teorii literární onomastiky. *Onomastický Zpravodaj ČSAV*. Roč. 26 (1985), Číslo 4-5. S. 510–516.

388. Vasiljeva N. Literarische Onomastiken Russlands: Versuche eines Portraits. *Onoma*. Vol. 40. 2005.

389. Wilkoń A. Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1970. 134 S.

СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дашвар Люко. Молоко з кров'ю. Х. : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2008. 272 с.

2. Довженко О. П. Україна у вогні. Х. : Фоліо. 2010. 351 с.

3. Жадан С. В. Ворошиловград. Х. : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2015. 320 с.

4. Коцюбинський М. М. Тіні забутих предків. К. : Знання. 2015. 176.

5. Хвильовий М. Я (романтика). К. : Знання. 2016. 319 с.

6. Підмогильний В. П. Місто. К. : Ранок. 2010. 256 с.

7. Прохасько Т. Б. Непрості. Ліля-НВ. 2015. 160 с.
8. Роздобудько І. В. Одного разу. Х. : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля». 2014. 224 с.
9. Шкляр В. М. Ключ. Х. : Фоліо. 2008. 218 с.
10. Яновський Ю. І. Вершники. Х. : Фоліо. 2006. 318 с.